

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YEMEN KRİZİ VE DIŞ MÜDAHALELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kebire AKPINAR

MAYIS-2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YEMEN KRİZİ VE DIŞ MÜDAHALELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kebire AKPINAR

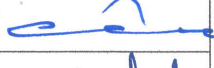

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Süleyman ERKAN

MAYIS-2019

TRABZON

ONAY

Kebire AKPINAR tarafından hazırlanan “Yemen Krizi ve Dış Müdahaleler” adlı bu Çalışma 26.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı-Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Süleyman ERKAN	Başkan	☒	☐	
Prof. Dr. Mohammad ARAFAT	Üye	☒	☐	
Doç. Dr. Metin AKSOY	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Kebire AKPINAR

20/05/2019

ÖNSÖZ

Yemen, kendine has özellikleri ve stratejik konumu ile diğer Ortadoğu ve Arap ülkelerine nazaran dikkati kendi üzerine çekmektedir. Gerek birleşme öncesi dönemde gerekse birleşme sonrası ve Arap Baharı sürecinde birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalan Yemen, bugün dahi içinde bulunduğu durumun zor koşulları altında pek çok sorunla mücadele etmektedir. Ülkede aktif bir şekilde iç ve dış güçler tarafından desteklenen çatışmalar nedeniyle birçok kriz yaşanmaktadır.

Bu tez çalışmasında, son yıllarda ortaya çıkan halk gösterileri ve isyanların ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ve sonuçları değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Yemen'in tarihsel süreci ile ilgili kısa bir giriş yapılan çalışmada, ülkeyi krize hazırlayan aktörler, Ortadoğu ülkelerinde hızla yayılma gösteren Arap Baharı süreciyle daha da tetiklenen ayaklanmalar ve akabinde yaşanan gelişmeler hakkında bilgiler verilmektedir. Bunun yanında birçok sebep sunularak ülkeye yapılan bölgesel ve uluslararası güçlerin müdahaleleri de ele alınmaktadır. Bu sayede, Yemen'de uzun süre devam eden iç savaşın getirdiği olumsuz etkilerin nedenlerinin ve taraflar arasında yaşanan kayıpların sayısal verilerinin gün yüzüne çıkartılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın başından sonuna kadar izlenilecek yöntem ve tavsiyeleri ile bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Süleyman ERKAN'a, tez savunma jürimde bulunan Prof. Dr. Mohammad ARAFAT ve Doç. Dr. Metin AKSOY'a tezin bilimsel bir temel üzerinde şekillenmesi doğrultusundaki değerli tavsiyelerinden dolayı teşekkürü borç bilirim. Uzun soluklu eğitim hayatım boyunca her daim yanımda olan ve benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, başta annem Seher AKPINAR, babam Hasan AKPINAR, abim Yasin AKPINAR, kardeşlerim Osman Nuri AKPINAR ve Edanur AKPINAR'a ve ayrıca tez yazım sürecinde benden manevi desteğini esirgemeyen Burak Ahmet SAKA'ya en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Kebire AKPINAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YEMEN'DE İÇ SAVAŞIN BAŞLAMASI VE GELİŞMESİ.....	3-18
1.1. Yemen'in Kısa Tarihi.....	3
1.1.1. Tarihsel Süreç.....	3
1.1.2. Birleşme Öncesi Yemen.....	5
1.1.3. Birleşme Sonrası Yemen.....	8
1.2. Krizi Hazırlayan İç Dinamikler.....	9
1.2.1. Husiler.....	9
1.2.2. Ali Abdullah Salih.....	12
1.2.3. İslah Partisi.....	15
1.2.4. Yemen Sosyalist Partisi.....	16
1.3. Sosyo-Ekonomik Durum.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAP BAHARINDA YEMEN İÇ SAVAŞININ YERİ.....	19-38
---	--------------

2.1. Arap Baharını Hazırlayan Süreç.....	19
2.2. Arap Baharı Kavramı	20
2.2.1. Yemen’de Olayların Başlaması	21
2.2.1.1.Halk Gösterileri.....	22
2.2.2. Yaşanan Çatışmaların Nedenleri.....	23
2.3. Arap Baharı ve Yemen	24
2.3.2. Ali Abdullah Salih’in İktidardan Çekilmesi	27
2.3.3. Ali Abdullah Salih Sonrası Yemen.....	27
2.4. İç Savaşın Yemen Üzerindeki Etkileri	28
2.5. Yemen’deki El Kaide Sorunu.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BÖLGESEL VE ULUSLARARASI MÜDAHALELER	39-57
3.1. Suudi Arabistan ile Yemen.....	39
3.1.1. Suudi Arabistan ve Koalisyon Güçleri	40
3.1.2. Kararlılık Fırtınası Operasyonu	43
3.2. İran ve Yemen	44
3.3. Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen.....	47
3.4. Birleşmiş Milletler ve Yemen	48
3.5. Amerika Birleşik Devletleri ve Yemen	50
3.5.1. El Kaide’ye Yönelik Operasyonlar	51
3.6 Avrupa Birliği ve Yemen	52
3.6.1. Avrupa Birliği’nin Müdahalelere Karşı Tavrı	53
3.6. Türkiye ve Yemen	55
3.7. Yemen'deki İç Savaşa Yönelik Çözüm Önerileri.....	56
SONUÇ.....	58
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	61
ÖZGEÇMİŞ.....	69

ÖZET

Bu tezde Arap Baharı sürecinin yansısıyla köklü değişimlerin yaşandığı Yemen’de uzun yıllar ayakta kalan iktidarın devrilmesi sonucu gelişen kriz ortamının nedenleri ve taraflar arasında yaşanan çatışmanın olumsuz etkilerinin açıklanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, yaşanan halk gösterilerinin nedenleri, iktidardaki rejimin bu gösterilere tepkisi, bölgesel ve uluslararası güçlerin bu isyanlara karşı girişim ve müdahaleleri ve ülkede yaşanan temel sorunlar üzerinde durulmaktadır. Bunun yanında, ülkede yaşanan kıtlık ve salgın hastalıkların Yemen halkı üzerindeki etkisine de yer verilmektedir.

Tezin kapsamı, Arap Baharı süreci ile başlayan Yemen’deki rejim değişikliği ve bu değişikliğin etkileri çerçevesinde kısıtlı tutulmaktadır. Bu çerçevede, Yemen’i ortaya çıkaran tarihsel sürecin kısa bir şekilde ele alınmasıyla başlayan çalışmada son yıllarda etkisini gösteren ve günümüze dek devam eden kriz ortamı ortaya konulmaktadır. Tezde, uluslararası raporlara ve değerlendirmelere ulaşmak için yazılı literatürün yanı sıra elektronik kaynaklar da taranmış ve elde edilen veriler karşılaştırılarak bazı sonuçlara varılmıştır.

Bu çalışmada; iç dengeler ve dış güçler bağlamında Yemen’de gelişen siyasal ve sosyal yapı ile ilgili bazı tahliller ortaya konulmaktadır. Elde edilen verilere göre, Arap Baharı sürecinde yaşanan devrim sonrasında ülkenin sürüklendiği savaşın birçok etkisi mevcuttur. İç ve dış aktörlerin meşru yönetime karşı tavırları savaşın seyrini şekillendirmektedir. Dolayısıyla gelinen nokta hem siyasal hem de insani krizi daha da derinleştirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Arap Baharı, Husi, Koalisyon Güçleri, Operasyon

ABSTRACT

In this thesis, it is aimed to explain the reasons of the crisis environment as a result of the overthrow of the government survived for many years in Yemen, where radical changes were experienced with the reflection of the Arab Spring process and the negative effects of the conflict between the parties. In this respect, it is emphasised that the reasons of the public demonstrations, the reaction of the regime in these rulings, the interventions of regional and international powers against these riots and the main problems in the country. In addition, the impact of famine and epidemics on the Yemeni people is also included.

The scope of the thesis is limited in the context of the regime change in Yemen which started with the Arab Spring process and the effects of this change. Within this framework, the study is started with the brief discussion of the historical process that brought out Yemen and revealed in the crisis environment which has been active in recent years and continues until today. Electronic sources were scanned as well as written literature in order to reach international reports and evaluations and some conclusions has been reached by comparing the obtained data.

In this study; In the context of internal balances and external powers, some analyses about the developing political and social structure in Yemen are put forward. According to the obtained data, the war in which the country was dragged after the revolution in the Arab Spring process has many effects. The attitude of internal and external actors against legitimate rule shapes the course of war. Therefore, both the political and humanitarian crisis deepened.

Keywords: The Arab Spring, Houthi, Coalition Forces, Operation

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AYEK	: Arap Yarımadası'ndaki El Kaide
bkz.	: Bakınız
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
Ed.	: Editör
İŞİD	: Irak-Şam İslam Devleti
KİK	: Körfez İşbirliği Konseyi
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

Yemen, Ortadoğu'daki Arap Baharı ile gelişen süreçte otokratik rejimler, yaygın görülen eşitsizlikler ve mezheplerin de etkisiyle düzenlenen halk gösterilerinin önemli duraklarından birisi olmuştur. Başkent Sana olmak üzere ülkenin çeşitli vilayetlerinde artış gösteren çatışmalar, devrim sürecinin daha da sancılı geçmesini tetiklemiştir. Geniş çapta gösterilerin yaşandığı Yemen'de meşru yönetime karşı direniş zorlu aşamalardan geçmiştir. Bu gösterilere sert tepki gösteren yönetim istediği sonucu alamamış ve yılmayan halk karşısında 33 yıl boyunca iktidarda kalan Ali Abdullah Salih, görevini Devlet Başkanı Yardımcısı Abdurabbu Mansur Hadi'ye devretmiştir. Bu devir ile Yemen uzun yıllar boyunca yapısal sorunlarla baş etmeye çalıştığı yeni bir sürece girmiştir.

Birleşme sonrası bağımsızlık talep eden ayrılıkçı gruplar, Arap Baharı sürecinde de taleplerini dile getirmeye ve hatta güç kullanımına başvurmuşlardır. Bunun yanında, ülkenin çeşitli bölgelerinde, Şii mezhebinin Zeydi koluna mensup Husilerin yönetimdeki boşluktan yararlanıp ilerleme kaydetmeleri hem ülke içindeki Sünni kesimin hem de Arap yarımadasındaki Sünni nüfuza sahip ülkelerin harekete geçmesinde etkili olmuştur. Nitekim Husilerin başkent Sana ve Aden gibi önemli şehirleri kontrol altına alması Arap ülkelerinin ve uluslararası güçlerin müdahalelerine davetiye çıkarmıştır. Özellikle Suudi Arabistan ve İran arasında yaşanan bölgesel güç mücadelesinin etkisi ile dış politikalarının şekillenmesinde güncel, tarihsel, ekonomik, dini, askeri, ideolojik ve teknolojik gelişmeler ön plana çıkmaktadır.

Değişim sürecinde ülkede prestij elde etmeye çalışan diğer bir aktör ise El Kaide'dir. Nitekim Arap Yarımadası El Kaidesi'sinin Yemen'i önemli bir üs olarak kullanması ve bazı bölgeleri kontrol altına alma girişimleri ülkenin yapısal sorunları arasında görülmektedir. Bu sorunlara ek olarak, Abdullah Salih'in yönetimde kendi menfaatlerini gözeterek ve akrabalarını üst düzey yönetici konumuna getirerek ülkeyi demokratiklikten uzaklaştırması kriz ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Çalışmada, bahsedilen konularda rol oynayan önemli aktörler ve ortamı hazırlayan sebeplerin detaylarına yer verilmektedir.

Çalışmada verilen bilgiler ışığında değinilmesi gereken diğer bir konu da ülkedeki iç savaşa yönelik yapılan bölgesel ve uluslararası müdahalelerdir. Bu doğrultuda, bölge ülkelerinin Yemen'e müdahalede bulunmasının dini, siyasi ve hızla gelişen demokratikleşme çabalarının ülkelerine de yayılma endişesi gibi birçok nedenine vurgu yapılmıştır. Bilindiği üzere meşru olarak tanınan Devlet Başkanı Hadi, Husilerin baskısından kaçıp ülkenin güneyinde bulunan Aden şehrine gitmiş ve hem komşu ülkelere hem uluslararası güçlerden yardım çağrısında bulunmuştur. Suudi Arabistan

Hadi'nin bu yardım çağrısına cevaben Arap ülkelerinden oluşan koalisyon güçleri ile Yemen'e operasyon girişiminde bulunmuştur. Ancak bu girişimin yalnızca Hadi yönetimine destek ya da ülkeyi istikrarsızlık ortamından kurtarmak amacı güdülediğini vurgulamak yetersiz kalacaktır. Gerçekte var olan mezhep çekişmesi ve İran'ın Husi hareketlerini desteklemesi de iç savaşın şiddetini artırmaktadır.

Yemen ile ilgili yapılan tez çalışmalarına bakıldığında, iç savaşın sebep olduğu kayıplar konusunda bir yetersizlik göze çarpmaktadır. Genel olarak Arap Baharı etkilerinin görüldüğü ülkeler arasında gösterilen Yemen ile ilgili bu çalışmalarda, birkaçının dışında sınırlı sayıda çatışmanın nedenlerine ve ülkeye yapılan operasyonlara yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda operasyonların doğurduğu sonuçlar ve sayısal veriler hakkında bilgilerin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Belirlenen bu hususlar doğrultusunda, özellikle 2011 sonrası dönemde yaşanan gelişmeler bütünü ile ele alınmaya gayret edilmiş, krizin sebep olduğu olumsuz etkiler incelenmiş ve sayısal verilerden yola çıkarak mevcut kriz hakkında genel bir izlenim oluşturulması amaçlanmıştır.

Üç bölümden oluşan bu tez çalışmasının ilk bölümünde Yemen'in tarihsel sürecine değinilmesinin ardından Tunus Devrimi ile başlayan halk hareketlerinin Yemen'de de başlamasına zemin hazırlayan aktörler üzerinde durulmuştur. Bu süreçte inişli çıkışlı bir seyir halinde süregelen Yemen iç savaşı, çeşitli faktörler dahilinde geliştiği gözlenmiştir. İkinci bölümde, incelenen kaynaklara göre Arap Baharı sürecinin ülkeye etkisi dahilinde yoğunlaşan ayaklanmalara ve iç savaşın nedenlerine değinilmektedir. Ayrıca uzun yıllar ülkeyi yöneten Abdullah Salih iktidarının devrilmesi sonucu oluşan istikrarsızlığın Yemen üzerindeki etkileri ve bu durumdan faydalanmak isteyen El Kaide girişimlerine de yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Yemen iç savaşına yönelik bölgesel ve uluslararası güçler tarafından yapılan müdahalelere değinilmiştir. Bu durumda izlenilmesi gereken yöntem, incelenen bilgilerin dönemin bulguları ve kaynakları ile karşılaştırılarak tahlil edilmesidir. Çalışmanın sınırları ve zorlukları göz önüne alındığında belirtilen süreç içerisinde mümkün olduğunca çok sayıda kaynağa ulaşılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YEMEN'DE İÇ SAVAŞIN BAŞLAMASI VE GELİŞMESİ

1.1. Yemen'in Kısa Tarihi

1.1.1. Tarihsel Süreç

Denizciliğin gelişmesi ile birlikte Ümit Burnu'nun keşfedilmesine kadar, Avrupa'dan başlayan ticaret güzergahlarının Akdeniz'in doğusunda son bulduğu ve buradan itibaren karayolu ile Mısır üzerinden Kızıldeniz vasıtasıyla doğu limanlarına ulaştığı görülmektedir.¹ Bu durum aynı şekilde doğudan yola çıkan tüccarlar ve ticaret gemileri için de geçerliliğini korumuştur. Bu uzun güzergahın kullanımı sırasında tüccar ve gemilerinin uğradıkları, gerekli maddeleri temin edip zor şartlar altında sığındıkları bazı liman kentleri ticari hayatın üst düzeye ulaştığı yerler haline gelmişlerdir. Yemen de bu bölgelerden biri olarak ön plana çıkmıştır.

Günümüzde olduğu gibi en eski devirlerden itibaren ticari faaliyetleri ile ön plana çıkan Yemen, özellikle coğrafi konumu dolayısıyla bu avantajını yüzyıllar boyunca korumuştur. Arabistan yarımadasının güney ucunda bulunan bölge, ticari ve stratejik açıdan büyük bir öneme sahiptir.² Aden körfezi kıyısında bulunan Yemen, Kızıldeniz ve Umman Denizi'ne açılan bir geçit olması dolayısıyla çok önemli bir konuma sahiptir. Hem Akdeniz'den Uzak Doğu'ya hem de Uzak Doğu'dan Akdeniz vasıtası ile Avrupa'ya uzanan geçiş yolunun üzerinde bulunan bölge yüzyıllar boyunca gerçekleşen uluslararası ticaretin ve iletişimin önemli noktalarından biri olmuştur. Ancak bu durum, bölgede çıkarları bulunan devletler arasında nüfuz mücadelesi yaşanmasına sahne olmuştur.

Yemen isminin kökeninin ne olduğu ile ilgili tespitler konusunda farklı açıklamalar bulunmaktadır. Ancak, Müslümanlar tarafından kutsal sayılan Mekke'nin güneyinde yani sağ tarafında bulunduğu için Arapça sağ taraf anlamına gelen "yemin" kelimesinden türediği yönünde belirtiler ağır basmaktadır.³ Milattan önce üç bin civarında Ma'in Krallığı'nın bulunduğu bölgede

¹ Yahya Yeşilyurt, "Yemen Karasularında Korsanlık ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Tedbirler (1869-1914)", **bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 85, 2018, s. 58.

² Zekeriya Türkmen, "Mustafa Kemal (Atatürk)'in Yemen'e Tayini ve Bununla İlgili Belgeler", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, XI, s. 501.

³ Cengiz Tomar, "Yemen", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, XLIII, İstanbul, 2013, s. 401-402.

daha sonradan İslamiyet'in ortaya çıkışına kadar Katabân, Hadramut, Sebe ve Himyerî gibi krallıklar kurulmuştur. Müslüman hakimiyetinin kurulmasından hemen önce Himyerî hakimiyetine son veren Habeşlilerin ve peşinden Sasanîlerin hüküm sürdüğü bölge, 7. yüzyıl ortalarına doğru İslamiyet'i kabul ederek farklı bir döneme girmiştir. Aynı dönemde İslam ordularının hızlı ilerleyişi karşısında durmayan Yemen, daha sonradan İslam Devleti'nin hakimiyetini kabul etmiştir.

Sasani ve Bizans rekabetinin yanında kabile çatışmalarının da oldukça kötü duruma düşürdüğü Yemenliler, ekonomik ve sosyal açıdan tükenmiş bir şekilde iken İslamiyet'le tanıştılar. Gönderilen valiler veya seçilen yerel beyler tarafından yönetilen ve iç çekişmelerin eksik olmadığı Yemen, Emevi ve Abbasi hakimiyetinden sonra pek çok kabileyi hakimiyeti altında birleştiren Zeydi İmameti⁴'nin kurulmasıyla yeni bir döneme girilmiştir.⁵ Kabileler arasındaki iç savaşların sürdüğü bölge 12. yüzyılın son çeyreğinde Eyyübiler tarafından hakimiyet altına alınmıştır.

Osmanlı hakimiyetinin ve gücünün hızla arttığı 16. yüzyıl başlarında Yemen Portekizlilerin baskısına maruz kalmıştır. Ayrıca Memlükler de bu dönemde Yemen'in büyük bir bölümünü ele geçirmiştir. Osmanlılar, Portekiz tehlikesinden dolayı Memlükler ile kurulan ilişkiler sayesinde ilk defa bölgeyle temas kurdular. Daha sonra Osmanlı Devleti Memlükleri mağlup ederek bölgeye yerleşmiş ve Portekizlilerle olan münasebetleri dolayısıyla stratejik önemi olan Yemen'le ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bölgenin önemini kavrayan Osmanlı yaptığı seferlerle burada hakimiyetini kurmuştur. Kısacası Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda oluşan Portekiz-Osmanlı rekabeti Yemen'in önemini daha da artırmış ve gözlerin buraya çevrilmesine yol açmıştır.⁶

Osmanlı hakimiyeti sürecinde, atanan beylerbeyinin davranışlarıyla da vergilendirme ve adaleti sağlama gibi, paralel olarak Yemen'de iç huzurun sağlanmasının hiç de kolay olmadığı görülmüştür. Özellikle kuzeyde bulunan Zeydilerin yer yer eşkıyalık hareketlerine katılmaları da bu durumu körüklemiştir.⁷ Sürekli olarak iktidar ve imamlık mücadeleleri ile çalkalanan bölge zaman zaman Osmanlı hakimiyetinden çıksa da 19. yüzyıldan itibaren özellikle İngilizlerin de ilgisini cezbetmiştir. Osmanlı Devleti'nin Yemen'e karşı olan ilgisinin ikinci kez yoğunlaşması adı geçen yüzyılın ortalarından itibaren bölgede artan bu İngiliz ilgisinin de etkisiyle gerçekleşti.⁸

⁴ Yemen'deki Zeydi hakimiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Gökalp, **Zeydilik ve Yemen'de Yayılışı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2006, s. 138-177.

⁵ Tomar, a.g.m., s. 404.

⁶ İdris Bostan, "Yemen", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, XLIII, İstanbul, 2013, s. 406.

⁷ Serap Sert, "Birinci Dünya Savaşı'nda Yemen, Osmanlı Devleti'nin Temsilcisi Vali Mahmut Nedim Bey'in Yemen'deki Faaliyetleri", **Akademik Bakış**, IX (18), Yaz 2016, s. 122.

⁸ Ü. Gülsüm Polat, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yemen ile İlişkiler (1911-1938)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 33 (2), 2017, s. 115.

Güneyde etki kuran İngilizlerin yanında kuzeyde faaliyetlerine devam eden Osmanlılar, Zeydilerin isyanları karşısında zor durumlara düşmüşler ve özellikle 1904 yılında İmam Yahya tarafından çıkarılan isyan Osmanlı hakimiyetini sarsmıştır.⁹ 1911 yılında İmam Yahya ile yapılan anlaşmayla isyanlar bastırılmıştır. Güneyde İngilizlerin hakimiyetlerini kurmaları ve bölgeyi kuzeyden ayrı tutmaları sonucunda Yemen'in geleceğinde önemli sorunlara yol açan bölünmeyi tetiklemişlerdir.¹⁰

Dini açıdan bakılacak olursa; Yemen bölgesindeki insanların eski devirlerden itibaren çok tanrılı inanca sahip olduğu görülmektedir. Ancak Bizans İmparatorluğu'nun gönderdiği misyonerlerin çabalarının da eklenmesiyle bölgedeki Hıristiyan nüfus artmaya başlamış ve milattan sonra artan Roma istilasından kaçmış ve buraya yerleşmiş bulunan Yahudilerle bir çatışma ortamı oluşmuştur. Ancak bu tek tanrılı dinlerin yine de pek tutunamadığı ve İslamiyet'in kabulüne kadar bölgedeki halkın putlara karşı olan bağlılıklarının devam ettiği görülmektedir. İslamiyet'ten sonra ise bölge halkı bu dinin etkisine girmiştir.

1.1.2. Birleşme Öncesi Yemen

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı hakimiyetinin de sona ermesiyle bölgede, özellikle güneyde, İngiliz himayesi başlamış ve diğer alanlar İdrisiler ile Zeydiler arasında bölünmüştür. Savaşın ardından Yemen'in kuzeyinde İmam Yahya liderliğinde bağımsız bir krallık kurulmuştur. Bu krallık başlangıçta Yemen Zeydi Emirliği adı altında kurulmuş, ardından adı Mütevekkili Krallığı olarak anılmaya başlanmıştır.¹¹ İngiltere ile karşı karşıya gelmesi, İmam Yahya'yı bölgesel ve uluslararası güç arayışına sürüklemiştir. Bu doğrultuda 1927 yılında İtalya ile gizli bir anlaşma imzalamıştır.

1934 yılında Suudi Arabistan tarafından başlatılan savaşta Kuzey Yemen'in mağlup olması İngilizleri, İtalyanları ve Fransızları harekete geçirmiş ve üç ülke de savaşın yaşandığı bölgeye savaş gemileri göndermiştir. Bu olay üzerine Suudi Arabistan ateşkesi kabul etmiş ve imzalanan "Müslüman Dostluk ve Kardeşliği Anlaşması" gereğince Asir'i topraklarına katmıştır. Ülkenin güneyinde bulunan Aden bölgesi ve çevresinde ise İngiltere himayesi varlığını sürdürmektedir. Özellikle 1930'lu yıllarda Arap Yarımadası'nda petrolün bulunmasının ardından bölgenin ekonomik gücünde artış olmuştur.¹²

⁹ Sert, a.g.m., s. 122.

¹⁰ Murat Cingöz, **Ortadoğu'da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 58.

¹¹ Polat, a.g.m., s. 131.

¹² Serpil Açıklan vd., **Yemen Dosyası**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, s. 63.

Yemen, uluslararası alanda 1945 yılında Arap Ligi'ne, 1947 yılında da Birleşmiş Milletler (BM)'ye üye olmuştur. İmam Yahya döneminde dış politikada üyelikler gerçekleşirken, ülke içerisinde kuzeyde yer alan Şii mezhebine mensup Zeydiler ile güneydeki Sünni halk arasındaki gerginlik iç savaşa dönüşmüştür. 1948 yılında çıkan bir ayaklanma sonucu İmam Yahya öldürülünce oğlu Ahmed İbn Yahya görevi devralmış ve Suudi Arabistan'ın da desteğiyle çıkan ayaklanmayı bastırmıştır. Hatta Zeydiler, bu çatışmayı bastırmak amacıyla Başkent Sana'da 3000 kişinin hayatına son vermiştir.¹³ Diğer yandan İmam Ahmed döneminde İngilizlerle olan gerilim de devamlılığını sürdürmüştür. Bu gerilime çözüm bulmak amacıyla denge siyasetine yönelen İmam Ahmed, Sovyetler Birliği ve Çin gibi komünist ülkelerle temas halinde bulunmuştur. Bu ülkelere ek olarak, Aden'i bağımsız Yemen topraklarına katmak isteyen Ahmed, Mısır ve Suriye'nin dahil olduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne katılmıştır. Ancak Mısır lideri Nasır'ın tüm Arapların lideri olmak istemesi İmam Ahmet'i rahatsız etmiş ve birlikteki iş birliği kısa süreli olmuştur.

Yemen'de İmam Ahmed'e yönelik 1955-1961 yıllarında suikast ve darbe girişimleri gerçekleştirilmiş ve 19 Eylül 1962 yılında İmam Ahmet hayatını kaybetmiştir. İmam Ahmed'in ölümünün ardından imamlık makamını, oğlu Muhammed El- Bedir devralmıştır. Yeni imam, radyoda yaptığı açıklamada, Yemen'de birtakım reformlar gerçekleştireceğini dile getirmiş ancak bu reformları gerçekleştirmeden yönetimden alınmıştır.¹⁴ Bu doğrultuda 38 yaşındaki Bedir'in, Nasır'ı yakın arkadaşı olarak görmesi, ona karşı gösterdiği olumlu tavır ve yönetimde yaptığı hatalar üzerine saray muhafızı Albay Abdullah El- Sallal önderliğindeki ordu, Bedir'in Sana'daki sarayını basmış ve yönetimi ele geçirmiştir. 27 Eylül 1962 yılında askeri darbe yapan El-Sallal, imamlık makamının sona erdiğini, Yemen Arap Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ve tüm partileri fesh ettiğini açıklamıştır.

Kuzey Yemen'deki bu kaos ortamının iç savaşa dönüşmesinin ardından El-Sallal, Kuzey Yemen'de Yemen Cumhuriyetini ilan etmiştir. Ancak ülkede cumhuriyeti yönetmek kolay olmamış, cumhuriyet yanlıları ile imamlığın devamını isteyen kralcılar arasında sekiz yıl süren iç savaşa, bölgesel ve uluslararası güçler müdahalede bulunmuştur. Bu çerçevede, Arap dünyası ikiye bölünmüş; Suudi Arabistan ve Ürdün kralcıları desteklerken, Mısır ve Sovyetler Birliği de cumhuriyet yanlılarını desteklemiştir. Nitekim yeni kurulan bu cumhuriyeti ilk tanıyan ülkeler Mısır, Irak, Suriye, Lübnan, Sudan, Tunus ve Cezayir olurken, Suudi Arabistan, Ürdün ve Fas ise Yemen'i tanımayan ülkeler arasında yer almıştır. Cumhuriyet rejimini tanımayan ülkeler, Yemen'de yaşanan gelişmelerin kendi ülkelerinde de yaşanacağı endişesi ile İmam Bedir'e yardım etmiştir. Ayrıca Mısır, Yemen'i tanımakla kalmamış, 4 Ekim 1962 tarihinden itibaren ülkeye askeri yardımda bulunmuştur.

¹³ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt 1-2: (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 694.

¹⁴ Armaoğlu, a.g.e., s. 694.

Yeni cumhuriyeti destekleyen diğer bir ülke ise Sovyet Rusya olmuş ve Yemen ile 27 Aralık'ta iki tane ekonomik yardım anlaşması imzalamıştır. Amerika Birleşik Devleti (ABD) ise Yemen iç savaşına her ne kadar tarafsız kalsa da Kasım ayında Başkan Kennedy kralcılar ile cumhuriyetçiler arasında arabuluculuk girişiminde bulunmuştur. Bu girişimde Kennedy, Mısır'ın askerlerinin ve Suudi Arabistan'ın kralcılara yaptığı yardımların Yemen'den çekilmesini teklif etmiş ancak kralcıların bu teklifi reddetmesiyle uzlaşa sağlanamamıştır.¹⁵ Bunun yanı sıra gerek 1963 ve 1964'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'da gerekse 1964 yılında yapılan Arap Zirve Konferansı'nda Mısır ve Suudi Arabistan'ın Yemen'den çekilmesi yönünde alınan kararlar sonuçsuz kalmıştır.¹⁶

Yemen iç savaşı, inişli çıkışlı bir seyir halinde devam etmiş ve 1967 yılının haziran ayında patlak veren Arap-İsrail savaşına dek devam etmiştir. Tam anlamıyla bir mezhep savaşı olarak sayılmasa da Şii olan El-Sallal'ın ülkenin kuzeyinde baskın olması ve güneyde yer alan Sünnilerin de katıldığı iç savaşın uzun süre sonuçsuz kalması, Arap-İsrail savaşının ardından Mısır'ın Yemen üzerinde etkisinin azalmasına ve Suudi Arabistan ile bir ateşkes imzalamasına sebep olmuştur. Bu ateşkes ile Suudi Arabistan 23 Temmuz 1970, ABD ise 1972 yılında Yemen Arap Cumhuriyeti'ni resmen tanımıştır.¹⁷ Dolayısıyla cumhuriyetçiler ve kralcılar arasında başlayan iç savaş, 1970 yılında yeni Yemen Arap Cumhuriyeti cumhuriyetçiler adına bir zaferle sona ermiştir.¹⁸

Yemen'deki diğer bir gelişme ise Aden şehrinde Güney Yemen Cumhuriyeti'nin ortaya çıkmış olmasıdır. Güney Yemen'de bağımsızlık mücadelesi 1963 yılında başlamış ve 30 Kasım 1967 yılında bu mücadele, bağımsızlıkla sonuçlanmıştır. Bağımsızlığını kazanan Güney Yemen, başlangıçta Kathan El- Şaabi liderliğinde yönetilirken, sonradan tüm partilerin birleşiminden meydana gelen Yemen Sosyalist Partisi tarafından yönetilmeye devam etmiştir. Yaşanan gelişmeler ışığında Kuzey Yemen ile Güney Yemen arasında zaman zaman çatışmalar ve ardından birleşme çalışmaları gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar 1990 yılında iki ülkenin birleşmesi için dönüm noktasını oluşturmuştur. Başkenti Sana olarak kurulan devletin başkanı Abdullah Salih, adı ise Yemen Cumhuriyeti olarak kabul edilmiştir.¹⁹

¹⁵ Armaoğlu, a.g.e., s. 695.

¹⁶ Armaoğlu, a.g.e., s.696.

¹⁷ Armaoğlu, a.g.e., s. 698.

¹⁸ Peter Salisbury, "Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State", **Middle East and North Africa Programme**, Chatnam House The Royal Institute of International Affairs, 2016, s.7.

¹⁹ Semir Yorulmaz, "Uluslararası Müdahaleler Karmaşık İç Dengeler ve Işığında Yemen Krizi", **Dış Politika**, Bilimevi Basın Yayın A.Ş., (3), 2018, s. 250.

1.1.3. Birleşme Sonrası Yemen

22 Mayıs 1990 yılında, Abdullah Salih liderliğinde, Kuzey Yemen ve Güney Yemen'in birleşmesinin ardından Yemen'de bazı sorunlar gündeme gelmiştir. Bu problemlerin en önemlilerinden biri de Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle Körfez Savaşı'nın patlak vermesi olmuştur.²⁰ Ekonomik olarak Irak ve Suudi Arabistan'dan destek alan Yemen'in barış girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Irak'ın uzun yıllar boyunca Suudi Arabistan'ın baskısına karşı Yemen'i koruyucu tavrı, Yemen'in de bu aşamada kendisinin yanında yer almasında etkili olmuştur. Bunun yanı sıra Irak, birleşme öncesinde de Yemen'e hem ekonomik yardımlarda bulunmuş hem de Suriye ve Ürdün ile çıkan sınır çatışmalarının sona ermesinde rol oynamıştır.

Yemen'in Körfez Savaşı'nda tarafsız olmak istemesi gerek ABD'nin gerekse Sovyetler Birliği'nin hoşuna gitmemiş, bu durum uluslararası ilişkilerine de yansımıştır. Nitekim, ABD'nin de yardımı ile ülkesinde petrol çalışmaları başlamış ve Yemen'in kuzeybatısında çalışmalar olumlu sonuç almıştır. Bunun yanı sıra ABD, savaş öncesinde Yemen'e her yıl 47,5 milyon dolar ekonomik yardımda bulunmuştur. Ancak savaşın seyri bu bakımdan Yemen'i içişlerinde ve dış ilişkilerinde olumsuz etkilemiş ve yardımların kesilmesine sebep olmuştur.²¹

Kuzey ve Güney Yemen'in birleşme sonrasında Yemen Sosyalist Partisi ve Genel Halk Kongresi üyelerinin de bulunduğu hükümetin, 1993 yılında ilk parlamento seçimleri gerçekleştirilmiş ve bu seçim gereğince yeni bir meclis oluşturulmuştur.²² Bu meclisteki 301 vekil; 143 üye Genel Halk Kongresi, 65 vekil İslah Partisi, 67 vekil Yemen Sosyalist Partisi, 7 üye Arap Sosyalist Partisi, 2 Hak Partisi, 1 üye Nasırcı Birleştirici Halk Örgütü, 1 üye Demokratik Parti, 1 üye Tashihi Partisi ve 14 Bağımsız üyeden oluşmuş ve kadın milletvekili sayısında düşüş yaşanmıştır.²³ Genel Halk Kongresi ve İslah Partisi, bir koalisyon oluşturmuş ve oluşturulan bu meclis, cezaların İslam'a uygunluğuna dikkat etmiştir.

Birleşme sonrası yaşanan diğer bir olay ise Güney Yemenlilerin ayrılma talepleri dolayısıyla çıkardıkları ayaklanmalardır. Bu talepleri kışkırtan en önemli sebeplerden biri ise petrol çalışmalarının Güney Yemen'de olumlu sonuç vermesi olmuştur. Bu ekonomik sorunun yanı sıra ülkenin özellikle kuzeyinde yer alan kabileciliğin ve aşiretlerin ağırlıkta olması da ülkedeki iç savaş tetiklemiştir. Ülkede yaşanan 1994 yılındaki iç savaş sonrasında Yemen Sosyalist Partisi'nin meclisteki etkisi zayıflamıştır. Bu dönemde Yemen'de ortaya çıkan çok partili sistem, ülkenin sadece yönetimini değil ekonomisini de etkilemiştir. Bunun yanı sıra iç savaşın dış ilişkilerde de yansımaları

²⁰ Cingöz, a.g.t., s. 61.

²¹ Açıkalm, a.g.e., s. 76.

²² Erdem Kaya, "Yemen'de Birleşmenin İkinci Sınavı", BİLGESAM, İstanbul, 2009, <http://www.bilgesam.org/incele/1289/-yemen#.XN-KuFIzbIU> (18.5.2019).

²³ Açıkalm, a.g.e., s. 78.

dikkate çekmiştir. Bu doğrultuda, Suudi Arabistan ve ABD ile olan ilişkiler, paralel şekilde sürdürülmüştür. Bu ülkelere karşılık, Umman ile olan ilişkiler olumlu yönde ilerlemiştir.²⁴

2000’li yıllarda da devam eden iç savaş hem hükümetin yapısında hem de ekonomide sarsıntılar yaratmıştır. Nihayetinde ekonomisi petrol ve dış ülkelerin yardımına bağlı olan Yemen’de, Devlet Başkanı Salih ülkedeki güçlü aşiretlerle ilişkilerini iyi tutmaya çalışmıştır. Her ne kadar böyle bir yol izlese de Salih, güçlü bir devlet yapısı inşa edememiştir. Bu durum da halkın isteklerini yerine getirmede ve ekonomik durumunu iyileştirmede yeterli olmamıştır. Diğer yandan Husi ayaklanmaları, Güney Yemen Hareketi ve El- Kaide hareketi de ülkeyi önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu bağlamda iç savaşa sebep olan başlıca aktörler büyük önem taşımaktadır.²⁵

1.2. Krizi Hazırlayan İç Dinamikler

Yemen’deki savaşın çeşitli faktörlerle ilgisi olduğunu söylemek mümkündür. Bu savaşa ortam hazırlayan durumları ve aktörleri inceleyerek, olayları oluşturan koşulların altında yatan nedenlere değinmek gerekir. Bu anlamda Yemen’de var olan savaşın bir anda gerçekleşmediği aşikardır. Savaşı sadece yerel düzeyde ele almak yeterli olmayacaktır. Güvenliğin tehdit altında olduğu Yemen’de, savaşın boyutları gerek dış müdahaleler gerekse 2011’deki devrim sonrası hükümetin tavrı, bir bakıma tarihsel, sosyal ve ekonomik problemlerle ilişkilidir.²⁶

Bu bölümde savaşın bölgesel boyutunu irdelemenin yanı sıra, ülke içinde varlığını sürdüren etkili isimlere de yer verilmektedir. Yemen’de önemli bir aktör konumunda olan Husiler²⁷, gerçekleştirdikleri “Husi isyanları” ile ülkedeki krize farklı bir boyut kazandırmıştır. Yapılan isyanlar, ülkedeki demokratik gelişmeleri de engellemektedir. Husiler ve neden oldukları ayaklanmaların yanında ülkede uzun yıllar iktidar olan Devlet Başkanı Salih ve önemli partilerin etkili yönleri de ele alınmaktadır.

1.2.1. Husiler

Yemen’in siyasi gündeminde daimî yer edinen en önemli aktörlerden biri Husiler’dir. Ülkenin kuzeybatısında bulunan Saada vilayeti, Husilerin yerleşim yeri ve dini merkezi olarak bilinmektedir. Şiiliğin bir kolu olan Zeydi mezhebine mensup olan bu grubun kurucusu Hüseyin Bedrettin Bin

²⁴ Açıklan, a.g.e., s. 78-79.

²⁵ Cingöz, a.g.t., s.63-64.

²⁶ Elham Mohammed Sulaiman Al- Hidabi, **The Influence Of Alhouthi Movement On International Relations In The Middle East Region**, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 19.

²⁷ Kaynaklarda Huti, Hutsi, Houthi, Houthis şeklinde de yer almaktadır.

Emireddin el-Husi'dir.²⁸ Hüseyin Bedrettin Bin Emreddin el-Husi 1991 yılında Genç Müminler Örgütü'nü kurmuştur.²⁹

Tarih boyunca birçok istilaya uğrayan ancak hiçbir ülkenin istikrarlı bir şekilde hükmedemediği Yemen, Osmanlı Devleti ile Zeydilik ve Zeydiliğin temsilcileri olan imamlar arasında iktidar mücadeleleri yaşamıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı mağlubiyetini fırsat bilen Kuzey Yemen halkı, İmam Yahya önderliğinde Zeydi Emirliği'ni (Sonrasında adı, İmam Yahya'nın El-Mütevekkil Ala Allah olarak anılması ile Mütevekkili Krallığı olarak değiştirmiştir.) kurmuştur. Ancak 1948 yılında düzenlenen bir suikast sonucu öldürülen İmam Yahya'nın yerine oğlu İmam Ahmed³⁰ geçmiştir. İmam Ahmet döneminde ülke içinde baskı artmış, ordunun modernize edilmesine önem verilmiştir. Öte yandan, 1962 yılında İmam Ahmed'in ölmesiyle birlikte Mütevekkili Krallığı kaldırılmıştır. İmam Ahmed'in ölümünün ardından yönetime el koyan ordunun Yemen Arap Cumhuriyeti'ni kurmuş olması Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdul Nasır'ın tepkisine sebep olmuştur. 1969 yılında Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdul Nasır'ın desteğiyle yıkılan İmamet Devleti (halifelik), Saada vilayetinin önemini zedelemiştir. Bu durum Saada şehrinde yaşayan Zeydilerin yönetime karşı olumsuz tepki göstermesine sebep olmuştur.³¹

Kuzey Yemen'de iç karışıklığın devam etmesinin yanı sıra 1990 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin dağılmasıyla birlikte dengelerin değişmesi, Kuzey Yemen ile Güney Yemen'in birleşmesinde etkili rol oynamıştır. Birleşen devletin adı Yemen Cumhuriyeti, başkenti Sana şehri, devlet başkanı olarak Abdullah Salih kabul edilmiştir.³²

Birleşme öncesi var olan iç çatışma birleşmenin ardından da devam etmiştir. Kuzeyde yer alan Husilerin, hükümet güçlerine karşı ayaklanmaları gün geçtikçe artmıştır. Bedrettin Bin Emreddin el-Husi'nin kurduğu Genç Müminler Örgütü, 2004 yılında Ensarullah Hareketi adı altında silahlı milis gücü olarak ortaya çıkmıştır. Ensarullah Hareketinin oluşumunda özellikle güvenlik güçlerinin ikili sistemi yer almıştır. Nitekim bu sistemin bir kolunda Devlet Başkanı Salih'in en büyük oğluna bağlı olan Cumhuriyet Muhafızları ordusu, diğer kolunu ise Ali Muhsin el-Ahmar'a bağlı ordu oluşturmuştur.³³ Husiler güvenlik güçlerinin bu ayrılığından ötürü kendi içlerinde de çatışma yaşamıştır. Diğer yandan Husilerin Salih yönetimine karşı çıkardığı çatışmaların bir sebebi de kendilerine İran tarafından lojistik destek sağlanması olmuştur.

²⁸ İbrahim Arslan, "Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi", **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (1), s. 20.

²⁹ Ali Semin, "Yemen Krizi, Husiler ve İran- Körfez Güç Mücadelesi", **BİLGESAM**, (1201), İstanbul, 2015, s. 1.

³⁰ Mütevekkili Krallığı Kralı, El-Nasir Li-din Allah Ahmed Bin El- Mütevekkili Ala Allah Yahya olarak da bilinir.

³¹ Yorulmaz, a.g.m., s. 248.

³² Yorulmaz, a.g.m., s. 250.

³³ Semin, a.g.m., s. 2.

Yemen'in farklı üniversitelerinde Zeydi mezhebine mensup gençlerden oluşan örgüt, 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Irak'ı işgal etmesine "Amerika'ya ölüm", "İsrail'e ölüm" şeklinde sloganlarla karşılık vermiştir. 2004 yılında Genç Müminler Örgüt üyesi olan 800 kişi, ABD karşıtı eylemler sebebiyle tutuklanmasının ardından Husilerin lideri Hüseyin Bedrettin el-Husi silahlı çatışma başlatmıştır.³⁴ Bunun yanında Husiler müttefik olan kabilelerden, silahlı tüccarlardan ve ordudaki Salih karşıtı kişilerden ciddi oranda silah temin etmiştir. Bu hareketin durdurulmasına yönelik Türkiye'nin de destek verdiği ve yaklaşık 150 bin asker ve 100 savaş uçağının da katıldığı 2004 yılında gerçekleştirilen operasyonlar sonucunda Husilerin lideri Hüseyin Bedrettin el-Husi öldürülmüştür. Hükümet güçlerine karşı birçok kez savaşan Ensarullah hareketinin lideri öldükten sonra kardeşi Abdulmelik el-Husi başa geçmiştir.³⁵

16 Ocak 2011'de yaklaşık 30 kişiden oluşan bir grubun Yemen'in başkenti Sana'da Abdullah Salih'in görevi bırakması yönünde bir gösteri düzenlemesiyle birlikte çatışmalar yeniden gündeme gelmiştir.³⁶ Bu durumu fırsata dönüştüren Husiler de gösterilere katılmıştır. Nitekim 2011 yılında yaşanan devrimin altında yatan birçok sebep bulunmaktadır. En temel sebep olarak çeşitli vilayetlerdeki çatışmayı destekleyen Cumhurbaşkanı'nın tavrı gösterilmektedir. Yapılan protestoların ardından Abdullah Salih, görevinden istifa edeceğini ve yerini yardımcısı Mansur Hadi'ye devredeceğini açıklamıştır.

2012 yılından itibaren yeni rejim, toplumsal ve ekonomik sorunları çözmek için öneriler geliştirmiş ancak başarılı olamamıştır. Muhalefet gruplarının bir kısmı İran'ın destekleriyle silahlı bir güç oluşturmuş ve ülkede bazı şehirleri kontrol altına almıştır. Bu aşamada ülkenin genel profiline baktığımızda; bir tarafta ordunun da desteğini alan Husiler, diğer tarafta Suudi Arabistan'ın arkasında durduğu Sünni aşiretler, bir başka tarafta ise ülkenin doğusunda ve güneyinde yer alan el Kaide ve Güney Yemenli ayrılıkçı gruplar bulunmaktadır. Bu çerçevede Yemen, bölünmenin de tetiklediği bir iç savaşa doğru gitmektedir. Yemen'de devam eden gerilim ortamı, mezhep eksenli çatışmanın daha da artmasına sebep olmaktadır. Bu durum Yemen'in komşu ülkeleri hariç, birçok küresel gücün de çıkarlarını kullanmalarına fırsat sunmaktadır.

Yemen'deki iç karışıklığa çözüm bulmak ve yeni anayasanın temellerini atmak amacıyla Husilerin de katılımcısının bulunduğu Ulusal Diyalog Konferansı³⁷'nin sonucunda Mansur Hadi, Yemen'in altı bölgeden oluşan bir federasyon olacağına dair açıklamada bulunmuştur. Ancak bu

³⁴ "The Conflict in Saada Governorate-Analysis", **IRIN**, 2008 <https://www.irinnews.org/feature/2008/07/24/conflict-saada-governorate-analysis> (5.5.2019).

³⁵ "Husiler Kimdir?", **Time Türk**, 2017, <https://www.timeturk.com/husiler-kimdir/haber-795157> (29.4.2019).

³⁶ Arslan, a.g.m., s. 24.

³⁷ Abdurabbu Mansur Hadi'nin devlet başkanlığına getirilmesinin ardından 2012 yılının mart ayında Birleşmiş Milletler'in Yemen Özel Temsilcisi gözetiminde Ulusal Diyalog Konferansı başlamış ve bu konferansa hükümet üyelerinin yanı sıra Ensarullah hareketi üyeleri ve Güney Yemenli aylıkçı gruplar da katılmıştır.

açıklama, yönetime karşı ayaklanmaların tekrar baş göstermesine ve günümüze dek devamlılığını sürdürmesine sebep olmuştur.³⁸

Husiler, Devlet Başkanı Hadi'nin söz verdiği kararları yerine getirmemesini iddia ederek diyalog sürecinden çekilmiş ve başkentte gösterilerine devam etmiştir. Husilerin yapmış olduğu gösteriler sonucunda bazı hükümet binaları kontrol altına alınmıştır. 22 Ocak 2015 yılında Husiler tarafından cumhurbaşkanlığı sarayı ve başbakanlık binasının abluka altına alınmasının ardından Devlet Başkanı Hadi ve Başbakan Halid Bahhah görevlerinden istifa etmişlerdir.³⁹

6 Şubat 2015 yılında Husiler, Anayasa Deklarasyonunu ilan etmişlerdir. Bu deklarasyon ile parlamentonun feshine karar verilip 551 üyeden oluşan bir halk konseyinin ve konsey içerisinde 5 üyenin de başkanlık konseyine seçileceğini bildirmişlerdir. Yayımlanan bu deklarasyonun ardından Cumhurbaşkanı Hadi Aden'e geçerek istifasını geri çektiğini ve Yemen'in geçici başkentinin Aden olduğunu açıklamıştır.⁴⁰

1.2.2. Ali Abdullah Salih

1978 yılından 1990 yılına kadar Yemen Arap Cumhuriyeti'nin devlet başkanı olarak görev yapan Abdullah Salih, 1990 yılında Kuzey Yemen ve Güney Yemen'in birleşmesinde öncü olmasının yanı sıra devlet başkanlığı görevini Yemen Cumhuriyeti döneminde de devam ettirmiştir. 34 yıl boyunca iktidarda kalan Abdullah Salih'in, ülkedeki farklı gruplarla yaptığı gerek iş birliği gerekse çatışmalar ve farklı ittifaklarda yer alması, onun Yemen'in önemli siyasi aktörleri arasında girmesinde etkili olmuştur.⁴¹

Birleşme sağlandıktan üç yıl sonra yapılacak olan ilk seçimlere kadar ülkenin yönetimi için geçici hükümet oluşturulmuştur. Bu hükümetin, Genel Halk Kongresi⁴² ve Yemen Sosyalist Partisi'nin eşit iktidar paylaşımına uygun şekilde kurulması öngörülmüştür. Bu bağlamda, Abdullah Salih olurken Başkan Yardımcısı da Ali Salim el-Baid⁴³ olmuştur. 1993 yılında gerçekleşen seçimde kurulan koalisyon hükümeti de ülkedeki gerilimi azaltmamıştır. Nitekim Yemen'in güneyinde bulunan topluluk, ülkenin başkenti Sana'da yer alan hükümet tarafından eşitliğin sağlanamadığına

³⁸ Arslan, a.g.m., s. 26.

³⁹ Semin, a.g.m., s. 3.

⁴⁰ Semin, a.g.m., s. 3.

⁴¹ Yorulmaz, a.g.m., s. 252-253.

⁴² Kuzey Yemen'de iktidarı elinde barındıran partidir. Bu partinin lideri Ali Abdullah Salih'tir.

⁴³ Eski Güney Yemen'in (Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti) devlet başkanlığı konseyi başkanıdır. Aynı zamanda Yemen Sosyalist Partisi'nin de lideridir.

yönelik söylemlerde bulunmuştur. Bu söylemlerin akabinde girişimde bulunan güneydeki topluluğu, Abdullah Salih kontrol altına almıştır.⁴⁴

Kendisi de Zeydi mezhebine mensup olan Abdullah Salih, Husiler ile zaman zaman ittifaka zaman zaman da çatışmaya girmiştir. Husiler 2004 yılında gerçekleştirdikleri Husi İsyanları ile yönetime karşı tepkilerini ortaya koymuş ve yüzlerce insanın ölümüne sebep olmuştur. 2010 yılına kadar süren bu isyanlar karşısında Abdullah Salih'in selefi akımları desteklediği iddia edilmiştir.⁴⁵

Yemenliler, demokratik görünen fakat otoriter bir tutum sergileyen rejime yönelik gösterilerde bulunmuşlardır. 16 Ocak 2011'de, Sana Üniversitesinde başlayan gösteriler kısa sürede başkentin geneline yayılmıştır. Yemen halkı, ülkede süregelen gerilim ortamı, yolsuzluk ve yönetimdeki otoriter tutumdan bir hayli yorulmuş ve tepkisini demokratik bir yönetim talebiyle göstermiştir. Husilerin de destek verdiği bu protestoların ardından Yemen Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı Salih, yaptığı bir açıklamada, 2013 yılından sonra görevi bırakacağını sözünü vermiştir.⁴⁶

Haziran 2011'de başkentte bulunan Cumhurbaşkanlığı Sarayı'na roket saldırısı düzenlenmiştir. Saraydaki camide cuma namazında bulunan Devlet Başkanı Salih ve birkaç üst düzey devlet yetkilisi bu saldırıda yaralanmış ve tedavi için komşu ülke olan Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'a gitmiştir. Salih'in yokluğunda ülkenin yönetimini Mansur Hadi üstlenmiştir. Devraldığı bu görev doğrultusunda yeni hükümet için kabinesini oluşturan Hadi, 21 Şubat 2012 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerine tek aday olarak katılmıştır. Aynı yıl 24 milyon 909 bin 969 kişi olan ülke nüfusunun, yapılan Yemen Yüksek Seçim konseyi sonuçlarına göre seçmen sayısı 10 milyon 243 bin 364 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu seçmen sayısının %66'sı seçimlere katılmış ve iki yıllık geçiş süreci başlamıştır.⁴⁷

Yemen'deki krize çözüm önerisinde bulunan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK)⁴⁸, görüşmelerin Suudi Arabistan'da yapılmasını önermiş ve Yemen hükümeti de bu öneriyi kabul etmiştir. Yapılan görüşmeler ışığında bir barış planı hazırlanmıştır. Ancak KİK'in arabulucu olduğu barış planı da diğer girişimler gibi beklenen başarıyı gösterememiştir.⁴⁹ 22 Kasım 2011'de imzalanan KİK Barış Planı gereğince Devlet Başkanı Salih, görevini Devlet Başkan Yardımcısı Hadi'ye devretmeyi ve

⁴⁴ Arslan, a.g.m., s. 23.

⁴⁵ Yorulmaz, a.g.m., s. 252.

⁴⁶ Arslan, a.g.m., s. 24.

⁴⁷ Semin, a.g.m., s. 2.

⁴⁸ 25 Mayıs 1981 tarihinde Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Umman, Bahreyn ve Katar katılımıyla, üye ülkelerle geliştirilen ilişkiler dahilinde bölgesel bir güç oluşturmak amacıyla kurulmuştur.

⁴⁹ <http://www.milliyet.com.tr/yemen-de-baris-plani-tutmedi/dunya/haberdetay/19.05.2011/1392227/default.htm>.

gelecek yıl seçim yapılması teklifini kabul etmiştir.⁵⁰ Plan imzalanmasına rağmen, gösteriler ülke içinde etkisini göstermeye devam etmiştir. Salih ve ailesine yargı muafiyetinin sağlanmasına yönelik hükme, isyancılar karşı çıkmış, isyancılara müdahale etmek amacıyla Salih yanlıları ve askerler arasında çatışma çıkmıştır. Bu çatışmaların akabinde Taiz şehrinde başkent Sana'ya kadar binlerce gösterici "hayat yürüyüşü"nü gerçekleştirmiştir.⁵¹ 2011 yılına kadar olan olaylar, aslında onlarca yıl süren karmaşık yerel dinamiklerin bir ürünüdür. Ortaya çıkan bu iç savaş, Arap Baharı tarafından tetiklenen isyanların çok öncesinde de görülmüştür.⁵²

2012 yılında Yemen halkı, Mansur Hadi'yi Geçici Devlet Başkanlığına getirmiştir. 24 Şubat 2012'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde Hadi tek aday olmuş ve iki yıl süre için bu görevi üstlenmiştir. Bu süreçte Arap Yarımadası'ndaki El Kaide (AYEK)⁵³ tarafından gerçekleştirilen saldırı sonucu yüzlerce insanın yaşamını yitirmesi, ülkede insani trajedinin varlığı Hadi'yi çözüm sürecine sürüklemiştir. Ülkede başlıca siyasi aktör rolünde yer alan partilerin de katılımı ile "Ulusal Diyalog Konferansı" ile krize yönelik çözüm önerileri için çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu konferansta Güney Yemen'in hakları sınırlandırılmıştır. Yemen Cumhuriyeti'nin birleşmesinden sonra da devam eden ayrılıkçı gösteriler ya da talepler buna sebep olmuştur. Ulusal Diyalog Konferansı çalışmaları neticesinde Devlet Başkanı Hadi, Yemen'in altı bölgesel federasyona⁵⁴ bölüneceğini açıklamış ve bu nedenle tepkiyle karşılaşmıştır.⁵⁵

2013 yılında gerçekleşen Ulusal Diyalog Konferansı'nda ülkede var olan güvenlik sorunları, başkent durumu, Güney Yemenlilerin ayrılma talepleri ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu talep ve tavsiyelerin yanı sıra Devlet Başkanı Hadi'nin görev süresinin bir yıl uzatılması kararına da varılmıştır. Konferansta alınan kararlarda anlaşmaya varılsa dahi Başkan Hadi'nin gereğini yapmaması üzerine Husiler diyalog sürecinden çekilmişlerdir. Husilerin destek vermediği diyalog süreci ülkedeki siyasi krize bir çözüm getirememiş ve çatışmalar devamlılığını sürdürmüştür. Bu duruma ek olarak 2014 yılında Husilerin lideri Abdulmelik el-Husi, Hadi yönetimini protesto etmiş ve başkent Sana'da gösteriler düzenlemiştir. Husilerin başkentteki hükümet binalarının birkaçını ele geçirmeleri sonrasında Devlet Başkanı Hadi, 2 Eylül 2014'te yaptığı açıklamasında, hükümeti feshettiğini ve Husilerin de katılımcı olacağı yeni bir hükümetin kurulacağını duyurmuştur. Ancak Hadi'nin yaptığı açıklama da Husilerin gösterilerini durdurmaya yetmemiş, hatta devlet kurumlarını

⁵⁰ Ensar Muslu, "Yemen 2011", Kemal İnat, Muhittin Ataman, Fuat Aydın, Bilal Yıldırım (ed.), **Ortadoğu Yıllığı 2011**, Açılım Kitap, İstanbul, 2012., s. 338.

⁵¹ Muslu, a.g.m., s. 339.

⁵² Kim Salmutter, "Why did the transition process in Yemen fail?", **Sciencespo Kuwait Program**, 2017, s. 3.

⁵³ Suudi Arabistan ve Yemen başta olmak üzere Arap Yarımadası'nda faaliyet gösteren yasa dışı örgüt, 2009 yılında kurulmuştur. 2015 yılına kadar örgütün liderliğini Nasır el- Vuheyşi üstlenmiştir. Nasır el-Vuheyşi'nin Amerikan insansız hava araçlarının düzenlediği operasyon sonucu öldürülmesinin ardından yerine Kasım er-Rimi geçmiştir.

⁵⁴ Bu bölgeler; kuzeyde Saba, Janad, Azal ve Tahama, güneyde ise Aden ve Hadra olmak üzere belirlenmiştir.

⁵⁵ Arslan, a.g.m., s. 26.

ele geçirmek amaçlı eylemler devam etmiştir. Bu eylemlerin neticesinde başkentteki hükümet binaları ve Amran vilayeti Husiler tarafından işgal edilmiştir.⁵⁶

İç savaşın ülke genelinde patlak vermesi, siyasi liderlerin ve silahlı grupların eski düşmanlarla tedirgin koalisyonlar kurulmasına neden olmuştur. Uzun bir çatışma geçmişine rağmen, 2014 yılında Amran ve Sana'nın devralınması ve 2015 yılındaki askeri başarılar nedeniyle Husiler ile Abdullah Salih arasında kritik olan siyasi ve askeri birliğin sağlanması üzerinde durulmuştur.⁵⁷

1.2.3. İslah Partisi

1990 yılında Kuzey Yemen ile Güney Yemen'in birleşmesinden sonra kurulan ve Müslüman Kardeşler ile yakın ilişkide bulunan Yemen İslah Partisi, ülkedeki önemli siyasi aktörlerden biridir. 1993 yılındaki seçimlerde gösterdiği başarı ile iktidara yükselmiştir. 1997 ve 2003 yılında gerçekleşen seçimlerde de bu başarısını sürdürmüş olan İslah Partisi, hükümet ortaklığını devam ettirmiştir.⁵⁸

2011 Ocak ayında başlayan eylemler sırasında Salih yönetimine karşı destek veren Haşid kabilesi liderleri de (Şeyh Hüseyin bin Abdullah el-Ahmar) Genel Halk Kongresi Partisi'nden istifa etmiş ve protestolara destek vereceği yönünde açıklamada bulunmuştur. Mart ayında muhalif partiler Devlet Başkanı Salih'e birtakım şartlar sunmuştur. Bu şartlar protestoların serbestliği, anayasa değişikliği, Salih ve çevresinin ordudan uzaklaştırılacağı gibi maddelerden oluşmaktadır. Ancak bu şartlar da isyanları bastırmaya yetmemiştir. İsyancılar, Salih'in istifa etmesini istemiş ve gösterileri sürdürmeye devam etmişlerdir. Ayrıca gösteriler sadece başkent Sana ile sınırlı kalmamış, Damar ve Aden'de de çatışmalar yaşanmıştır.

Devlet Başkanı Salih, yaşanan gerilim ortamını yumuşatmak için muhalif partilerin sunduğu şartlardan birkaçını kabul etse de göstericileri ikna etmede yetersiz kalmıştır. Şiddetin seviyesini de artıran hükümet güçleri, birçok kişinin yaralanmasına ve ölümüne sebep olmuştur. Yemen'in Suudi Arabistan Büyükelçisi de dahil olmak üzere pek çok ülkedeki diplomat ve siyasetçi istifa edip göstericilere destek vermiştir. Gösterilerin yoğunluğunu göz ardı edemeyen Devlet Başkanı Salih, önce kabineye son vermiş, ardından ülkede olağanüstü hâl ilan etmiştir. Ancak bu durum da ülkedeki kaos ortamını dindirmeye yetmemiştir.⁵⁹

⁵⁶ Semin, a.g.m., s. 2.

⁵⁷ Andrea Carboni, "Yemen: The World's Worst Humanitarian Crisis Enters Another Year", **ACLEED Bringing Clarity to Crisis**, 2018, s. 3.

⁵⁸ Yorulmaz, a.g.m., s. 253.

⁵⁹ Muslu, a.g.m., s. 332.

Yaşanan bu gelişmeler ışığında görülmüştür ki, Yemen'in en önemli kabile konfederasyonlarından Haşid kabile konfederasyonu başlangıçta Abdullah Salih yönetimine karşı destek vermiştir. Sana Üniversitesi'nde 2011 yılında öğrencilerin yapmış olduğu Abdullah Salih yönetimine karşı gösterileri destekleyen İslah Partisi, daha sonra süregelen savaşta Mansur Hadi yönetimine destek vermeye devam etmiştir.⁶⁰

Arap Baharı öncesi İslah Partisi, Abdullah Salih yönetimine son vermek amacıyla Suudi Arabistan ile iletişim halinde olmuştur. Salih yönetiminin eski gücünü kaybetmesi ardından iktidarı devretmesi ülkede güç boşluğundan kaynaklanan istikrarsız ortama zemin hazırlamıştır. İktidarda yetkili güç olmak isteyen İslah Partisi, bu emellerine engel teşkil eden Husiler ile karşı karşıya gelmiştir. Siyasi, askeri ve ekonomi alanında etkin konumda olan İslah Partisi dini yönden Sünni gruplar ile çelişen fikirlere sahip olması ve Arap Baharı sonrası ülkede güçlü bir prestij sağlayacağı yönünde düşüncesi Suudi Arabistan için tehlike arz etmiştir.⁶¹

1.2.4. Yemen Sosyalist Partisi

Yemen Sosyalist Partisi, 1839 yılında İngiltere'nin, Güney Yemen'deki Aden şehrini işgal etmesi ve Güney Yemen Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur.⁶² 1963 yılında İngiliz yönetimine karşı ayaklanma sonucunda ise İngilizler, 1967'de Aden şehrinden çekilmişlerdir.

Kuzey Yemen ile Güney Yemen'in birleşimine dek iktidarda varlığını sürdürmüştür. Ancak birleşmeden sonra devam eden sivil eylemlerden dolayı ülke yönetiminde eski etkisini sürdürmekte zorlanan Yemen Sosyalist Partisi, 1993 yılında yapılan seçimlerden sonra Salih yönetiminin ve İslah Partisinin oluşturduğu koalisyona muhalefet etmiştir. Seçimlerin ardından yaşanan ayrılma taleplerine karşı hükümet güçlerince bastırılmış ve Yemen halkından beklediği desteği görememiştir. Güney Yemen'de petrol varlığının olması ayrılma taleplerini daha da şiddetlendirmiştir.⁶³ Bu durumun da etkisiyle parti, 1997 ve 1999 yıllarında yapılan seçimlere katılmamıştır.⁶⁴

1.3. Sosyo-Ekonomik Durum

Kriz öncesinde Yemen nüfusunun neredeyse yarısı, çöküşün eşiğindeki temel sosyal hizmetler ve yüksek oranda işsizlik oranıyla yoksulluk sınırının altında yaşamıştır. Ülkede uzun süre devam

⁶⁰ Muslu, a.g.m., s. 330.

⁶¹ Yelseli, a.g.t., s. 24.

⁶² Arslan, a.g.m., s. 19.

⁶³ Cingöz, a.g.t., s. 62.

⁶⁴ Yorulmaz, a.g.m., s. 254.

eden gıda güvensizliği, yetersiz beslenme, suya erişim, temizlik ve sağlık hizmetlerine erişimde güçlükler yaşanmıştır. Zaten fakir olan ülke, çatışmalar nedeniyle daha da fakir bir ülke konumuna gelmiştir. Nitekim çatışmalar öncesinde de ülkede 10,6 milyon insan aç kalmıştır. Özellikle gıda güvensizliğinin etkilediği bu sayı dolayısıyla ülke çatışma öncesinde gıda ihtiyacının %90'ını ithal etmek zorunda kalmıştır. Nitekim çatışmaların yaşanması ve halen devam etmesi dünyanın en büyük acil gıda durumunu işaret etmektedir.

Öte yandan, mevcut krizden önce Arap Yarımadası'nın en fakir ülkesi olan Yemen, 2016 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Endeksinde 188 ülke arasında 168. sırada yer almıştır.⁶⁵ 2017 yılı boyunca, Yemen hükümetini destekleyen koalisyona ve Husiler arasında ülkenin birçok yerinde güvensizliğin artmasıyla Yemen, birden fazla silahlı çatışma ve farklı şiddet unsurları tarafından kuşatılmaya devam etmiştir. Çatışmanın tırmanmasından ardından yaklaşık iki buçuk yıl sonra, Yemen halkının baş gösteren sorunlarla başa çıkma kapasitesi ve dayanıklılığı dikkat çekici olmuştur.

Bölünmüş bir nüfusa sahip Yemen'de 'kabile' anlayışı, ülkenin sadece siyasi yönünü değil aynı zamanda sosyal hayatını da etkilemektedir. Özellikle birleşme öncesi dönemde yaşanan mezhep savaşlarının temelinde kabile yapısı önemli bir faktörü oluşturmuştur. Sosyal yapı olarak ülke kabile ve mezhebe dayalıdır. Dolayısıyla ülkenin parçalanmış bir yapıda olmasının sebeplerinden biri de ülkenin geneline yayılan kabilecilik anlayışıdır. Ülkenin yaklaşık %85'i farklı kabilelerden gelmektedir.⁶⁶ Nitekim kabilelerin yoğunlukta olduğu bir ülkede kişisel diktatörlüğü sağlamak kolay olmayacaktır. Aşiret ve kabileciliğin ön planda olduğu siyasi ve kültürel yapı, otoriter yönetimin zayıflamasıyla daha karmaşık bir hal almıştır. Ülkede büyük güç konumunda bulunan köklü Bakil aşiretler konfederasyonu Husileri; Haşid konfederasyonuna bağlı kabileler ise hükümet güçlerini desteklemiştir. Her ne kadar Abdullah Salih, kabilelerin desteğini alıp, başlangıçta yönetimde otoriter gücünü sağlamış ve bunu sosyal ve politik hayata entegre etmiş olsa da var olan eşitsizlik ortamı ülke içerisinde bir mücadelenin önünü açmıştır. Ülkedeki aşiretçilik, yaşanan çatışma ve gerilim ortamını daha da kötüleştirmesinin yanı sıra demokratik gelişme ve siyasi reformların da önünde büyük bir engel olarak bulunmaktadır.⁶⁷

Genel itibarıyla elde edilen gelişim ve kalkınma Yemen halkının taleplerini karşılamakta yetersiz kalmıştır. 2014 yılı göstergelerine göre yoksulluk oranı %48,6'ya ulaşmıştır.⁶⁸ Bu veriler ışığında Yemen'in istikrarlı, kanun egemenliği ve hukukun üstünlüğüne dayalı, barışçıl ve demokratik bir ülke olabilmesi için siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarının çözüme

⁶⁵ Selim Jahan, "Human Development Report 2016", **United Nations Development Programme**, 2016, s. 200.

⁶⁶ Yorulmaz, a.g.m., s. 251.

⁶⁷ Elif Çamyaran, **Yemen Within The Framework of Failed State Theory**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 29.

⁶⁸ "The World Bank in Yemen", <https://data.worldbank.org/country/yemen-rep>, (10.5.2019).

kavuşması gerekmektedir. Bu ülke profili Yemen halkının meşru talepleri arasındadır. Nitekim bu durum yerel, bölgesel ve uluslararası güçler tarafından da Yemen halkının özgür, refah bir yaşam ve hayat biçimini seçme haklarının olması gerektiği kabul edilmektedir. Ancak Yemen'deki mevcut durum bu hakların kullanılmasına engel teşkil etmektedir. Nitekim Yemen'in eski Sağlık Bakanı Necip Said Ganim ise ülkenin şahit olduğu kaos ortamının insani yöne etkisini şu şekilde değerlendirmektedir:

(...) Yemen'de alt yapının büyük bir kısmı tamamen çökmüş durumda. Bu alt yapının bir kısmı hava bombardımanı neticesinde çöktü. (...) Yemen'de devlet memuru maaşı ile geçinen bir ailenin ortalama üye sayısı yedi kişiden oluşuyor. Bu maaşların ödenmemesi de yedi milyon insanın zarar görmesi ve ekonomik durumun bir felakete sürüklenmesi anlamına geliyor. (...)⁶⁹

2017 yılında Birleşmiş Milletler 8,4 milyon insanın temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ülkenin yardıma muhtaç olduğunu belirtmiştir. Öte yandan savaştan önce nüfusun %73'ünün ana gelir kaynağı tarım ve balıkçılık iken savaş sonrası su, tohum, gübre, aşı ve yakıt sıkıntısı nedeniyle nüfusun büyük bölümü zarara uğramıştır. Bu durum ailelerin çalışmasını da engellemiştir.⁷⁰

Tüm bu veriler ışığında, ülkenin 2016 yılına ait tahıl üretiminin oranı daha önceki yıllara oranla fark edilecek derecede düşüş yaşamaktadır. Aynı durum balıkçılık alanında da söz konusudur. Balıkçıların yarısına yakını çalışma imkânı elde etmiştir. Bunun yanı sıra özel sektörde çalışanların yarısından fazlası ülkedeki çatışma nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Benzer şekilde, yaklaşık 1,2 milyon memur, 2016 yılının ağustos ayından bu yana ya kesintili olarak maaşını almış ya da hiç maaş alamamıştır. Toplamda yaklaşık 7 milyon Yemenlinin kamu personeli olduğu bilinmekte ve temel ihtiyaçlara ulaşabilmek adına binlerce aile her gün türlü mücadelelerden geçmektedir.⁷¹ Dolayısıyla savaş Yemen'in zaten ziyadesiyle zayıf olan ekonomisini iyice yıkıp geçmiştir.

⁶⁹ Yorulmaz, s. 267.

⁷⁰ "Yemen's Crisis: 1,000 Days of Disaster", OXFAM Media Briefing, 2017, s. 4.

⁷¹ UNDP Yemen Rapid Assessment Report, 2016, s. 7.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAP BAHARINDA YEMEN İÇ SAVAŞININ YERİ

2.1. Arap Baharını Hazırlayan Süreç

21. yüzyılın en önemli olaylarından biri olan Arap Baharı, yıllarca baskı ve otoriter rejimlerle yönetilen ülkelerde değişimlere sebep olmuştur. Arap ülkelerinde küçük ya da büyük çapta olaylara sebep olan Arap Baharı, sadece ortaya çıktığı ülkelere değil tüm dünyaya meşruiyeti öğretmiştir. Bu bağlamda gerek Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin gerekse Irak'ın, dış güçlerin saldırılarına dirense dahi toplumsal muhalefete boyun eğmek durumunda kaldıkları bir gerçektir. Yaşanılan olaylar bize, halk tarafından meşru görülmeyen bir yönetimin baskı yaratabileceğini ancak sürekli iktidarda kalmayacaklarını göstermiştir.⁷²

Ortadoğu'da demokrasinin yayılma ve genişleme sürecine geç girmesinde çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bölgenin uzun yıllar Batılı ülkeler tarafından sömürge olarak kullanılması, kabile yaşam tarzının görülmesi, mezheplerin bölgede etkili olması ülkede otoriter rejimin güçlenmesini sağlamıştır. Sanayileşmede geç kalmış Ortadoğu ülkelerinin birçoğunda, petrol gelirleri artmasına rağmen büyük oranda tarımsal altyapının varlığı dikkat çekmiştir. Bu durum demokrasinin gelişim göstermesine engel olmakta, iktidarın otoritesini artırmaktadır. Bu bağlamda ülke ekonomisinin kötüye gitmesi, işsizliğin ve yoksulluğun artması, gelir dağılımının eşitsiz olması gibi birçok neden yönetimin değişmesi yönünde talepleri artırmıştır.⁷³ Bu taleplerin devrimsel bir harekete dönüşmesi, 17 Aralık 2010 yılında Tunus'un Sidi Bouzid kentinde Muhammed Buazzi⁷⁴ adında üniversite mezunu bir gencin seyyar satıcılık yaparken belediye zabıtalardan arabasına el konulması ve akabinde kendisini belediye binasının önünde ateşe vermesi ile başlamıştır. Bu hareketin yayılmasında sadece gençlerin değil yaşlıların da birlikte hareket edip ortak bir amaç doğrultusunda birleşmeleri etkili olmuştur.

⁷² Gökhan Bacık, "Arap Baharı'ndan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın Geleceğine Bakmak", **Çerçeve Dergisi**, (57), İstanbul, 2011, s. 16.

⁷³ Bacık, a.g.m., s. 22-23.

⁷⁴ Tarık el Tayyib Muhammed Buazizi, 29 Mart 1984 Tunus doğumlu seyyar satıcı, 17 Aralık 2010 tarihinde polis memuru Fadiye Hamdi tarafından tartaklanmış, olayın sonrasında Tunuslu genç, kendisini ateşe vererek intihar girişiminde bulunmuş ve 4 Ocak 2011'de de hayatını kaybetmiştir. Muhammed Buazizi'nin ölümünün ardından ülkede Yasemin Devrimi başlamıştır.

Arap Baharı'nın başlamasına sebep olan kişinin ölümüne halk tepkisiz kalmamış, binlerce kişiden oluşan büyük bir topluluk protesto yürüyüşü yapmış ve göstericiler, polislerin sert tepkileriyle karşılaşmışlardır. Fakat yoğunlaşan baskıların halkın tepkilerini artması ile sonuçlanması, Devlet Başkanı Zeynel Abidin bin Ali'yi 14 Ocak 2011 yılında ülkeyi terk etmek zorunda bırakmıştır.⁷⁵ Arap ülkelerinde ezilen ve baskı altında yönetilen halklar için umut ışığı olan, Tunus'ta başarıya ulaşan Arap Baharı, kısa sürede bir domino etkisi yaratarak diğer Ortadoğu ülkelerine de yayılmıştır. Yayıldığı ülkelerin bir kısmında küçük çaplı, bir kısmında ise köklü değişimlere sebep olmuştur.

2.2. Arap Baharı Kavramı

Soğuk bir mevsimden ılık bir hava içerisine girilen bahar mevsimi, ağaçların yeniden can bulduğu ve üzerinde açan çiçeklerin meyveye dönüşeceği, umut vaat eden bir dönem olarak bilinmekte ve hissettirdikleriyle insanlarda olumlu etki bırakmaktadır.⁷⁶ Arap uyanışı olarak da bilinen, Batı ülkelerinin, yaşanan gelişmeleri nitelendirmek amacıyla kullandıkları Arap Baharı kavramı, bölgede bir dizi gelişmeyi beraberinde getirmiştir. İlk olarak Tunus'ta başlayan ve ardından tüm Arap Ortadoğu'suna ve Kuzey Afrika'ya yayılan halk hareketi, başlangıçta bireysel bir eylem olarak kendini göstermiş, sonrasında ise birçok ülkede yapılan isyanlara liderlik etmiştir.⁷⁷ Yeni bir sürecin başlamasına yol açan bu isyanlar, ülkeleri iç savaşa ve yönetim değişikliğine sürüklemiştir. 21. yüzyılda ortaya çıkan halk hareketleri, sadece ortaya çıktığı ülkelerde değil tüm dünyada büyük ses getirmiş ve köklü bir değişime sebep olmuştur. Arap halkının uyanış ve özgürlük hareketi olarak anılan bu değişim, her ülkede farklı yoğunlukta hissedilmiştir.⁷⁸

Temel hak ve özgürlüklerin dahi sınırlı olduğu bu ülkelerde halk, uzun yıllar boyunca var olan yönetimin baskısı altında yaşamak zorunda kalmıştır. Bir yandan yaşam şartlarının zorlayışı, bir yandan da halkın taleplerini görmezden gelen devlet yönetiminin varlığı halkın dayanma gücünü zorlaştırmıştır. Bu doğrultuda, Arap Baharı sürecinde ivme kazanan isyanların temelinde diktatör rejimlerin varlığı yer almıştır. Buna ilaveten, ekonomi alanındaki eşitsizlik, düşünce özgürlüğünün kısıtlı hatta hiç olmaması, yaşam koşullarının elverişsizliği ve siyasi alanda halkın kendi kendini temsil etme gücünün olmaması da bu dönemde yaşanan gösterilerin sebepleri arasında yer almıştır. Nitekim eşitlik ve refah yönünden rahat bir toplumda yaşama arzusu da halkın mevcut rejim karşısında direnme gerekçesini güçlü kılmıştır. Dolayısıyla Arap Baharı kavramı, sözü edilen halkın taleplerini gerçekleştirmeye yönelik başlangıçta bir umut ışığı olarak görülse de birçok ülke için

⁷⁵ Ali Murat Kırık, "Arap Baharı Bağlamı'nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm", **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, 1 (3), Kış 2012, s. 90.

⁷⁶ Gültekin Çetiner, "Arapların Yalancı Baharı", Haber 7, 2011, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-bgultekin-cetiner/784646-araplarin-yalanci-bahari> (5.5.2019).

⁷⁷ Veysel Ayhan, **Arap Baharı İsyenlar, Devrimler ve Değişim**, Marmara Kitap Merkezi Yayınları, Bursa, 2012, s. 19.

⁷⁸ Kırık, a.g.m., s. 89.

felaket niteliğinde olmuştur. Bu neticede, yıllardır ülkelerini tek başına yöneten birçok lider, halk hareketleri karşısında ülkelerini ve görevlerini terk etmek zorunda kalmış ya da suikastlara maruz kalarak hayatlarını kaybetmiştir. Bölgesel ve uluslararası müdahalelerle karşı karşıya kalan birçok ülkede yaşanan gelişmeler, tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Bunun yanı sıra Arap ülkelerinde mezhepsel farklılıkların görülmesi, demokratik yönetimin ve düzenli seçim sürecinin yaşanması isteği, genç nüfusun devlet başkanlarına ve iktidara karşı saygılarını yitirmiş olmaları ve küreselleşen dünyaya ayak uydurma arzusu da gösterilerin yayılma sürecini hızlandırmıştır.⁷⁹

2.2.1. Yemen’de Olayların Başlaması

Arap Baharı olarak adlandırılan reform yanlısı hareket, Tunus’ta başlayıp Mısır, Yemen, Libya ve Suriye’de büyük olayların önünü açmıştır. Ardından Suudi Arabistan, Lübnan, Fas ve Irak’ta küçük çaplı ayaklanmalara sebep olmuştur.⁸⁰ Ülkede yaşananlar sadece anlık bir isyan sonucu değil, birçok ekonomik zorlukların ve tarihsel süreçten gelen baskıcı yönetim anlayışının da bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Tunus’ta yaşanan olayların sonrasında hareketin toplumsal bir boyuta dönüşümü ve bölge ülkelerinin bu hareketten etkilenmesi olası bir durumdur. Bu ayaklanmanın nedenlerini, istikrar ve güven ortamından uzak bir konjonktüre sahip olan Yemen bağlamında incelemek ve olası gelişmeleri açıklamak daha uygun olacaktır. Nitekim geçmişte yaşanan mezhep savaşları artık yerini İran destekli Husiler ile yönetimdeki istikrarsızlık ve kargaşaya bırakmıştır. Dolayısıyla geçmişten günümüze dek var olan çatışmanın nedenleri de değişiklik göstermektedir.

Tunus’tan sonra değişim taleplerinin arttığı ve gösterilerin yapıldığı ülkelere biri olan Yemen’de süreç, parlamentoda hazırlanan bir tasarinin halk tarafından benimsenmemesi ve halkın tepkisini göstermesi ile başlamıştır.⁸¹ Parlamenteoya getirilen anayasa değişikliği tasarısı ile Abdullah Salih’in, ömür boyu iktidarda kalma düşüncesi toplumsal olayları ortaya çıkarmıştır.⁸² Bu tasarı, gücün bir elde toplanmasını öngörmesi dolayısıyla siyasi bir krize sebep olmuştur. Bu anayasa değişikliği teklifi, dönemin muhalefet partilerinin de gündemini meşgul etmiştir. Bu bağlamda gerek muhalefet gerekse sivil halkın tepkisini besleyen derin bir altyapının varlığı söz konusudur. Tepkileri besleyen faktörler arasında; rejimin otoriter yapısı, ülkenin zayıf ekonomisi, genç nüfusun artan işsizliği, ülkede var olan farklı grupların çıkar savaşı, toplumsal yapı yer almaktadır. Nitekim bu gösterilerin siyasal ayağını oluşturan, Abdullah Salih’in iktidarı oğluna bırakmak istemesidir. Halkın tepisini önlemek isteyen Devlet Başkanı Salih, kendisinin ve oğlu Ahmet Ali Abdullah’ın

⁷⁹ Serap Resuloğlu Geylani, **Arap Baharı, Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya: Tunus ve Mısır Örneği**, Doğuş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 38.

⁸⁰ Hasan Bilici, **Analysis of Democratic Transition Process In Tunisia Following The Jasmine Revolution: Impact of The Civil Society**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018, s. 51.

⁸¹ Selçuk Eryılmaz, **Arap Baharı Sürecinde Rusya’nın Suriye Politikası**, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 61.

⁸² Ayhan, a.g.e., s. 227.

cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmayacağını açıklamıştır. Ancak bu açıklama tepkileri durdurmaya yetmemiştir.⁸³ Bu yöndeki gelişmeler, ülkede Husiler ve hak arayışları, güneyde ayrılıkçı grupların ve El Kaide militanlarının yönetimdeki istikrarsızlıktan yararlanmaya çalışmaları da hükümete olan güveni zedelemiştir. Böylesi güvensiz ve istikrarsız ortam, olayların geniş ölçüde yayılmasına zemin hazırlamıştır.

2.2.1.1. Halk Gösterileri

Arap Baharı'nın ilk çıkış noktası olan Tunus'ta devlet başkanı Zeynel Abidin'nin iktidarı bırakmasının ardından Yemen'deki Salih karşıtı gruplar, aynı değişimin ülkelerinde de ziyadesiyle yaşanması sonucunda gösteriler düzenlemiştir. Ülkedeki yönetim biçiminin doğru bulunmaması, gelir dağılımında eşitsizliğin olması ve beraberinde getirdiği yoksullukla mücadele edilmesi, çeşitli bölgelerde çatışmaların yaşanması, merkezi yönetimin bu çatışmaları kontrol altına almakta zorlanması ve Devlet Başkanı Salih'in iktidarı oğluna devretme düşüncesi halkın değişim taleplerini destekleyen etkenler arasındadır.⁸⁴ Bu etkenlere ilaveten Abdullah Salih'in Tunus'ta yaşanan devrim öncesinde Anayasa değişikliği konusunu parlamento gündemine taşıyan ve 2013 yılının ardından da Cumhurbaşkanlığına seçilmesine olanak sağlayan tasarı da halkın tepki göstermesine neden olmuştur. Bir yandan parlamentoda yasa görüşmeleri yaşanırken diğer yandan Yemenli muhalif örgütlerin ve liderlerin sokak gösterileri düzenlemesi, yönetimdeki sorunların ciddiyetini işaret etmiştir. Bu doğrultuda, başkent Sana'da üniversite öğrencileri ve sivil toplum kuruluşlarının, Devlet Başkanı Salih'in görevini bırakması yönünde protestolar yapması sonrası Abdullah Salih, orduyu ve kendisine bağlı milis güçleri bu gösterileri durdurması için görevlendirmiştir. Bu gösterilere karşı aşırı güç kullanımı Salih'in gerek bölgesel gerekse uluslararası destek sağlamasında zayıflatıcı etki oluşturmuştur. Buna karşılık ülkedeki aşiretler, yönetimin güç kullanmasından ötürü Batı kamuoyunda Salih karşıtı düşüncelerin oluşumunu desteklemeye başlamıştır.⁸⁵

Halk gösterilerine birçok kesim destek sağlamıştır. Bu desteklerin önemli bir kısmı kabilelerden gelmiştir. Özellikle başkentte etkili olan Husileri destekleyen köklü Bakil kabile konfederasyonunun bazı güçlü kabilelerinin yanı sıra Haşid, Murad, Ans, Zabid gibi kabileler de muhalefeti desteklemiştir.⁸⁶ Buna ilaveten güçlü Haşid aşiretler konfederasyonu liderlerinden olan Şeyh Sadık El Ahmar, parlamentoda tartışılan yasaya ilişkin Devlet Başkanı Salih'in ülkenin

⁸³ Yorulmaz, a.g.m., s. 255.

⁸⁴ Deha Yelseli, **Suudi Arabistan'ın Yemen Müdahalesi ve Avrupa Birliği'nin Müdahaleye Bakışı**, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 8.

⁸⁵ Veysel Ayhan, "Yemen'de Salih Karşıtı İsyan: İkinci Bir Libya Mı?", TUİÇ Akademi, 2011, <http://www.tuicakademi.org/yemende-salih-karsiti-isyan-ikinci-bir-libya-mi/> (7.5.2019).

⁸⁶ Ayhan, a.g.e., s. 228.

istikrarını yıkmaya ve “firavun” olmaya çalışması yönünde açıklamalarda bulunmuştur.⁸⁷ İktidar partisinden istifa eden Şeyh Hüseyin El Ahmar da muhalefeti desteklemiştir.

Öte yandan 15 Ocak 2011 yılında öğrenciler, sivil toplum kuruluşları ve muhalif eylemciler, Tunus’taki isyanı desteklemek için Sana’da düzenlenen mitinge katılmışlardır. Tunus’taki halk hareketinin başarıya ulaşmasının ardından başkentteki eylemlerde yer alan Kadın Gazeteciler Topluluğu Başkanı Tawakul Karman, hükümet karşıtı gösterilere öncülük etmiş ve bu eylemlerinden ötürü tutuklanmıştır.⁸⁸

Ülkedeki protesto gösterilerine destek veren diğer muhalefet grubu ise Ortak Muhalefet Bloğu’dur. Beş muhalefet partisinden oluşan bu blok, Şii ve Güney Yemenli muhalefet gruplarının desteğini almış ve bazı gösterilere öncülük de etmiştir. Devlet Başkanı Salih’in iktidarı bırakması yönünde düzenlenen gösterilere Ortak Muhalefet Bloğu doğrudan katılmıştır.⁸⁹ Bloğun yanı sıra gösterileri destekleyen diğer muhalefet ise ordu olmuştur. Nitekim eylemler başladığında ordu, sivillere ve kabilelerin rejim karşıtı gösterilerine tepki göstermesinin ardından taraf değiştirmiştir. Taraf değiştiren önemli komutanlardan biri General Ali Muhsin El Muhsin El Ahmar olmuştur. Bu komutanlar, Cumhuriyet Muhafızları’na bağlı güvenlik güçlerinin eylemcilere saldırıda bulunması ve bu saldırılarda 49 sivilin hayatını kaybetmesi üzerine taraf değiştirdiklerini belirtmiştir.

2011’de Yemen’de yaşanan isyanlara her kesimden ve her bölgeden destek sağlanmaktadır. Bu bağlamda isyanlara destek veren diğer muhalefet grubu Husilerdir. Husiler ve onları destekleyen kabile konfederasyonunun güçlü kanadı, Saada’da askeri ve siyasi süreci kontrol altına almıştır. Gerek ordunun bu bölgelerden çekilmesi gerekse Salih yönetimini destekleyen kabilelerin varlığı çatışmaların artmasına sebep olmuştur. Nitekim bu çatışmalar, her ne kadar barışçıl amaçlarla başlasa da Devlet Başkanı Salih’in görevi bırakmasının ardından da devamlılığını sürdürmüştür.⁹⁰

2.2.2. Yaşanan Çatışmaların Nedenleri

Arap Yarımadası ve Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen Arap Baharı, tarihi, siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Sadece ortaya çıktığı bölgeyi değil aynı zamanda tüm dünyayı etkileyen bu değişim, yapısal yönden farklılıkların önünü açmıştır. Kısa sürede dalgalar misali yayılarak genişleyen Arap Baharı, birçok ülkede farklı şekilde etkiler yaratmıştır. Nitekim Ortadoğu’daki diğer ülkelere kıyasla daha çok kendine has özellikleri ile dikkati

⁸⁷ Crisis Group, “**Popular Protest in North Africa And The Middle East (II): Yemen Between Reform And Revolution**, Middle East/North Africa Report, 2011, s. 1.

⁸⁸ Crisis Group, a.g.m., s. 2.

⁸⁹ Ayhan, a.g.e., s. 230.

⁹⁰ Ayhan, a.g.e., s. 233.

üzerine çeken Yemen, Arap Baharı sürecinde birçok olumsuz durumla karşı karşıya gelmiştir.⁹¹ Yemen'in Arap Baharından etkilenmesinin ve birçok çatışmaya tanıklık etmesinin altında yatan nedenler, hareketin yaşandığı bazı ülkelerle de benzerlik göstermiştir. Bu bağlamda, ülkede Arap Baharı esintilerinin kökenine değinmek gerekirse; yönetimde yer alan kişiler arasında çelişkilerin olması, hükümetin yolsuzluk yapması, devleti temsil eden Abdullah Salih'in yönetimi kendi çocuklarına bırakma düşüncesi yer almaktadır. Bunun yanında bölgesel ve uluslararası güçlerin Abdullah Salih ile anlaşma halinde olması ve birlikte hareket etmeleri milli çıkarlara ters düştüğü gerekçesi ile halk tarafından kabul edilemez görülmektedir. Ayrıca ülkede ziyadesiyle işsizlik, yolsuzluk, baskıcı rejim, mezhep ayrılıkları gibi birçok faktörün bulunması, Arap Baharı etkisinin görülmesini tetiklemiş ve halkın tahammül sınırını zorlamıştır.

Yemen halkının başkent Sana'da düzenlemiş olduğu gösterileri ayaklanmaya dönüştüren olay ise ülkenin kuzeyinde yer alan Husi güçlerinin de gösterilere destek vermesi olmuştur. Ülkenin önemli aşiretlerinden olan Husilerin, Abdullah Salih'ten desteklerini çekip var olan rejimde değişiklik talep etmeleri üzerine ülkede iç uyuşmazlıklar şiddetli bir şekilde kendini göstermeye başlamıştır. Husilerin yapmış olduğu isyanlar, ülkeyi farklı bir dönemece getirmiştir. Yüzbinlerce sivil ve asker ölümüyle sonuçlanan süreç nedeniyle insani bir krizin yanı sıra yıkılan bir ekonomi de ülkeyi iyice sarsmıştır. Dolayısıyla ülke yaşadıklarıyla ağır bir fatura ödemektedir.

Öte yandan, Yemen'de görülen bu ayaklanmaların sebepleri arasında; Husi sorununun yanı sıra, ülkenin güneyinde var olan ve bağımsızlık talep eden grupların hareketi, El-Kaide'nin girişimlerinin yanı sıra ekonomik sorunlar da bulunmaktadır.⁹² Bu sorunlara ilaveten, Devlet Başkanı Salih'in yönetimdeki tutumu, görevini oğluna bırakmak istemesi ve çıkarları doğrultusunda ülkeyi bir çıkmaza sürüklemesi halkın tepkisini haklı çıkarmakta ve iç savaşın daha geniş yelpazeli bir bölgesel savaşa dönüştüğü aşikardır. Yemen'in bugün dahi içinde bulunduğu durum, bu dönüşümün oldukça sancılı bir süreçten geçtiğini ve zor sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

2.3. Arap Baharı ve Yemen

2010 yılında Tunus'ta bireysel olarak başlayan ve sonrasında Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali yönetimine karşı ayaklanan halkın tepkisinin başarı ile sonuçlanması, bölgedeki ülkeleri kısa sürede etkilemiştir. Bu başarıdan etkilenen ve gösterilere başlayan ülkelerden biri de Yemen olmuştur. Yemen'de halk, Devlet Başkanı Salih'in yönetimine karşı başkent Sana'da protesto gösterileri yapmıştır. Kısa sürede bu gösterilerin ülkenin diğer vilayetlerine yayılması, mevcut

⁹¹ Yorulmaz, a.g.m., s. 247.

⁹² Muhammed Hüseyin Mercan, Yapısal Sorunların gölgesinde değişim sancısı: Yemen'de Halk Ayaklanması ve Sonrası, ADAM Akademi, Erciyes Üniversitesi, 4, Nr:1, 2014, s. 22.

rejimin güç kullanmasını tetiklemiştir.⁹³ Rejimin uyguladığı baskı ve şiddete karşılık veren halk, Abdullah Salih'in yönetimi bırakmasında oldukça büyük bir etki yaratmıştır.

Yemen'de 2011 yılının ilk ayında Devlet Başkanı Salih'in görevini bırakması amacıyla gösteriler düzenlenmiştir. Ancak bu gösterilere hükümetin sert bir şekilde karşılık vermesi ve Ahmar ailesine yönelik yapılan askeri operasyonlar olayın seyrini farklı bir boyuta taşımıştır. Ülke, rejim taraftarları ve rejim karşıtları profiliyle ikiye bölünmüş ve iktidarın istikrarsızlığa doğru gittiği bir yol çizmiştir. Bu istikrarsızlığın baş gösterdiği dönemde KİK üyesi olan ülkelerin bir kısmı, Yemen'deki durumun barışçıl yollarla çözülmesi adına birtakım önerilerde bulunmuştur. Sunulan öneriler genel olarak Devlet Başkanı Salih'e dokunulmazlık hakkının verilmesi ve yakın bir tarihte gerçekleşeceği düşünülen Cumhurbaşkanlığı seçimine kadar iktidarda kalmasını talep etmiştir. Fakat muhalif gruplar ve liderleri bu önerileri kabul etmemiştir. Bu doğrultuda KİK, ülkedeki Anayasal düzenleme konusunda tarafların uzlaşma sağlaması gerektiği fikrine yoğunlaşmıştır.⁹⁴

KİK tarafından sunulan bir başka öneri ise anlaşmaya varıldığı takdirde yüzde elli iktidar partisinden, yüzde kırk Ortak Muhalefet Bloğu üyelerinden ve yüzde on oranında da bağımsız üyelere oluşan bir koalisyon hükümetinin yedi gün içerisinde kurulmasını belirtmiştir. Anlaşmanın sağlanması dahilinde parlamentonun, Devlet Başkanı Salih'e, ailesine ve üst düzey yetkililerine yasal ve adli dokunulmazlık sağlanması yönündeki yasaları kabul etmesi öngörülmüştür. Bu uzlaşının devamında ise Cumhurbaşkanı Salih'in görevinden istifa edeceği ve iktidarı Devlet Başkan Yardımcısına devredeceği gündeme getirilmiştir. Bu gelişmeler ışığında, 60 gün içerisinde yeni Anayasanın düzenlenmesi için bir anayasa komitesinin oluşturulacağı ve erken başkanlık seçiminin yapılması ileri sürülmüştür.⁹⁵

KİK'in sunmuş olduğu bu öneri, uluslararası alanda Suudi Arabistan, ABD, İngiltere ve Avrupa Birliği (AB); ülke içinde de muhalif partiler tarafından destek bulurken, bir grup sivil aktivist tarafından reddedilmiş ve tepki gösterilerine devam edilmiştir. 21 Mayıs tarihinde öneriyi imzalayan muhalif liderlerinin Salih'in görevini devretmediği gerekçesiyle başkanlık sarayına girmeyi reddetmesi, tarafların karşılıklı imza sürecini sekteye uğratmıştır. Buna karşılık 22 Mayıs 2011 tarihinde Devlet Başkanı Salih ise görevini devredeceğine yönelik yapılan anayasal düzenlemeyi imzalamaktan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine muhalif partiler, Cumhurbaşkanı Salih'in görevini devretmesine dek gösterilerin devam edeceğini belirtmiştir.⁹⁶

⁹³ Mercan, a.g.m., s. 22.

⁹⁴ Ayhan, a.g.e., s. 234.

⁹⁵ Shatha Al-Harazi, "Special from Yemen: Regime Forces Open Fire on Protesters Rejecting GCC-Brokered Plan", Egypt Independent, 2011, <https://www.egyptindependent.com/special-yemen-regime-forces-open-fire-protesters-rejecting-gcc-brokered-plan/> (5.5.2019).

⁹⁶ Katherine Zimmerman, "Yemen Crisis Situation Reports: Update 1", 2011, https://www.criticalthreats.org/briefs/yemen-situation-report/yemen-crisis-situation-reports-update-1_1 (5.5.2019).

Aynı tarihte Yemen’de içerisinde ABD, İngiltere, AB büyükelçilikleri ve KİK Başkanı Abdul Latif El Zayani’nin yer aldığı ve diğer Körfez ülkelerinin büyükelçilerinin de bulunduğu heyete saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırı Salih’in anlaşmayı imzalaması için büyükelçilerin Başkanlık sarayına gitmesini engellemek adına düzenlenmiştir. Bunun üzerine KİK üyeleri, Yemen’e yönelik buldukları girişimden geri adım atmış ve üstlendikleri rolü bırakacakları yönünde açıklamalar yaparak ülkeyi terk etme kararı almışlardır. 23 Mayıs 2011 tarihinde Salih yanlıları yaşanan gelişmelerin sorumlusu olarak El Ahmar ailesine bağlı milis güçleri göstermiş ve içerisinde Hamad Ahmar, Sadık Ahmar ve General Ali Muhsin El Ahmar’ın da bulunduğu bu aileye operasyonlar düzenlemiştir. Bu durum ülkeyi daha da geniş çaplı bir silahlı çatışmanın eşğine getirmiş ve yaşanan çatışmalarda on yedi kabile, on dört asker ve on sivil hayatını kaybetmiştir.⁹⁷

Yemen’deki gerilim halihazırda var olan durumu olumsuz yönde daha da derinleştirmiştir. Özellikle ülkenin bazı şehirlerinde gösteriler düzenlenmeye devam etmiş ve bu gösteriler gitgide artan bir güç kullanımı ile karşılık bulmuştur. Devlet Başkanı Salih’in görevini bırakması ümidiyle bir araya gelen muhalefet, son aylarda yaşanan gelişmelerde Salih’in gücünü kırmayı başaramamış ve barışçıl olacağı düşünülen geçiş sürecini daha da zora sokmuştur. Nitekim 3 haziranda başkent Sana’da Devlet Başkanlığı Sarayı’na bir saldırı düzenlenmiş ve Cumhurbaşkanı Salih ile üst düzey yöneticilerin birkaçı bu saldırı sonucunda yaralanmıştır. Aynı saldırıda İçişleri Bakanı, Cumhurbaşkanlığı Ulusal Güvenlik Danışmanı, Cumhurbaşkanlığı sarayını koruyan özel birimlerin komutanı, istihbarat şefi, birkaç siyasi ve güvenlik görevlisi de hayatını kaybetmiştir.⁹⁸ Düzenlenen saldırının arkasında kimlerin olduğuna dair taraflar arasında farklı açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar dahilinde hükümet bu saldırıyı Ahmar ailesinin düzenlemiş olduğunu iddia ederken muhalefet yanlıları saldırının arkasında Devlet Başkanı Salih’in kardeşinin olduğunu ileri sürmüştür. Bu açıklamalar iki taraf arasındaki çatışmayı daha da tetiklemiştir.

Saldırıda yaralanan Cumhurbaşkanı Salih’in tedavisinin sürdürülmesi amacıyla Yemen’i terk etmek zorunda kalıp Suudi Arabistan’ın başkenti Riyad’a gitmesi, muhalefetin için bir fırsat olarak nitelendirilmiştir. Salih’in artık ülkeye dönmeyeceğine dair fikirlerin oluşması üzerine muhalefet ve muhalefet yanlılarını ülkede olumlu bir değişime yönelik beklenti içerisine sokmuştur. Ancak bu beklenti, birkaç ay sonra Yemen Devlet Başkanı Salih’in yaptığı açıklamada ülkeye geri döneceğini bildirmesi ile sekteye uğramıştır. Nitekim bu açıklama hükümet yanlılarına ümit vermiş fakat diğer yandan ülke içindeki gerginliğin artmasına neden olmuştur.⁹⁹ Bu gerginliğin devam ettiği dönemde muhalif gruplar tekrardan Cumhurbaşkanı Salih’in görevinden istifa etmesi ve görevini devretmesi taleplerini dile getirmiş; bu taleplerin yerine getirilmemesi durumunda geçici bir hükümetin

⁹⁷ Katherine Zimmerman, <https://www.criticalthreats.org/briefs/yemen-situation-report/yemen-crisis-situation-reports-update-1> (5.5.2019).

⁹⁸ “Report: Ali Saleh Brother Behind Attempt to Assassinate him”, Al Bawaba, 2011, <https://www.albawaba.com/main-headlines/report-ali-saleh-brother-behind-attempt-assassinate-him-377773> (7.5.2019).

⁹⁹ Ayhan, a.g.e., s. 240.

kurulacağı fikri belirtilmiştir. Bunun üzerine Salih'in, eylül ayında Devlet Başkanı Yardımcısı Hadi'yi muhalefetle Körfez İşbirliği Konseyi Planı'nı müzakere etmesi yönünde görevlendirmiş olması da muhaliflerin tepkisini dindirmekte yetersiz kalmıştır.

2.3.2. Ali Abdullah Salih'in İktidardan Çekilmesi

Devlet Başkanı Abdullah Salih 23 Eylül 2011 tarihinde tedavi gördüğü Suudi Arabistan'dan Yemen'e geri dönmüştür. Bu dönüş muhalefet açısından Salih'in görevinin devretmesi gerektiği fikrini tekrar gündeme getirmiştir. Sadece ülke içerisindeki güçler değil, bölgesel ve ulusal güçler de Yemen'deki ortamın barışçıl yollarla bir değişim gerçekleştirmesi amacıyla Cumhurbaşkanı Salih'e baskı yapmıştır. Bu baskılar karşısında Salih, bir ay sonra iktidardan çekildiğini ve yetkilerini Devlet Başkanı Yardımcısı Hadi'ye devredeceğini öngören anlaşmayı imzalamıştır. Bu anlaşma gereğince Yemen'de geçici bir hükümetin kurulacağı ve bu hükümet içerisinde muhalif kesimlerin de yer alacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra 90 gün içinde 2 yıl süre görevde kalacak geçici cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de gerçekleştirileceği ve Abdullah Salih ve ailesinin ve üst düzey yöneticilerinin dokunulmazlık hakkına sahip olacağı ifade edilmiştir.¹⁰⁰

2012 yılının ocak ayında 301 milletvekilinden oluşan Yemen Meclisi, hükümetin yapmış olduğu yasa teklifinde yapılan birkaç değişikliğin ardından Salih'in dokunulmazlık hakkını koruyan kararı onaylamıştır. Bu sayede Salih'in yasal dokunulmazlığına yönelik tartışmalar oy çokluğu kararı ile neticelenmiştir. Bu karar bir yandan BM İnsan Hakları Komiserliği ve Uluslararası Af Örgütü tarafından eleştiriye tabi olurken diğer yandan da bazı sivil muhaliflerce tepki ile karşılık bulmuştur. Ayrıca parlamento, bir ay sonra gerçekleşecek olan cumhurbaşkanlığı seçimleri için en güçlü aday olarak Devlet Başkanı Yardımcısı Mansur El-Hadi'yi göstermiştir.¹⁰¹ KİK'in arabuluculuk görevini üstlendiği, Abdullah Salih'in görev ve yetkilerini Mansur Hadi'ye devredeceği anlaşmayı imzalamıştır. Bu anlaşmanın ardından 2012 yılında yapılan seçimde Mansur Hadi, iki yıl sürecek olan barışçı geçiş döneminin yeni Cumhurbaşkanı olmuştur.¹⁰²

2.3.3. Ali Abdullah Salih Sonrası Yemen

1978 yılından itibaren Yemen'i yöneten Abdullah Salih'in 2013 yılında görev süresinin dolacağı için yeni bir anayasa değişikliği düzenlemesi ile ömrünün sonuna dek görevini üstenebileceği ihtimali halk tarafından hoşnut karşılanmamış ve yönetimi bırakması amacıyla başkent Sana'da gösteriler yapılmıştır.¹⁰³ Bunun yanında Abdullah Salih'in istifasına yönelik

¹⁰⁰ Ayhan, a.g.e., s. 242.

¹⁰¹ Ayhan, a.g.e., s. 243-244.

¹⁰² "Yemen Ülke Bülteni", Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2014, s. 3.

¹⁰³ Ayhan, a.g.e., s. 226.

gösterileri düzenleyenler arasında başlangıçta öğrenciler ve sivil toplum örgütleri ve muhalifler yer alırken kısa bir zaman sonra Husiler de gösterilere destek vermiştir.¹⁰⁴ Uzun yıllar Devlet başkanlığı görevini üstlenen Salih'in gösterilere verdiği sert karşılık nedeniyle yargılanmaması, kendisine ve ailesine dokunulmazlık sağlayan tasarımı onaylaması da iç dinamiklerin ve halkın tahammül sınırını zorlamıştır.

Öte yandan Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in yargılanmasını ve dokunulmazlık hakkının kaldırılmasını isteyen göstericiler, başkent Sana'da protesto yapmaya devam etmişlerdir. Bu durumdan yararlanan dini gruplar ve El Kaide örgütü üyeleri de ülkedeki etkilerini genişletme yoluna gitmiş ve bu yönde başarı yakalamışlardır. Yaklaşık bir yıl süren gösterilerde yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁵ Bu durum üzerine Devlet Başkanı Salih, yetkilerini 2011 yılında yardımcısı Mansur Hadi'ye devretmek zorunda kalmıştır. 2012 yılının şubat ayında gerçekleşen seçimlerde tek aday gösterilen Mansur Hadi, Yemen Cumhuriyeti'nin yeni Cumhurbaşkanı seçilmiştir.¹⁰⁶ Ancak Yemen'deki seçimler de ülkedeki sorunların sona ermesini sağlayamamıştır.

2013 yılı içerisinde Husilerin ve tüm siyasi partilerin de katılımcılarının yer aldığı Ulusal Diyalog Konferansı'nda ülkede mevcut olan güvensizlik durumu, güneydeki ayrılıkçı grupların varlığı gibi sorunlara yer verilmiş ve bu sorunlara yönelik çözümler aranmıştır. Ancak yeni Cumhurbaşkanı Hadi'nin verilen sözleri tutmadığı gerekçesi ile diyalog sürecinden ayrılan Husiler, buldukları bölgelerde gösteri ve çatışmalara devam etmişlerdir. Husilerin daha da ileri giderek 2014 yılında başkentteki hükümet binalarını 2015 yılında da cumhurbaşkanlığı sarayını ele geçirmeleri üzerine Suudi Arabistan liderliğinde bir koalisyon oluşturulmuş ve iç savaşı tetikleyen müdahale sürecine geçilmiştir. Gerçekte bu iç savaş, Suudi Arabistan ile İran arasındaki bölgesel güç mücadelesinden doğmuştur.¹⁰⁷

2.4. İç Savaşın Yemen Üzerindeki Etkileri

Husiler, 2004 yılında gerçekleştirdikleri isyandan bu yana, başkentte daha fazla özerklik elde etmek amacıyla çeşitli protestolar yapmışlardır. Gerek eski Devlet Başkanı Abdullah Salih'in gerekse 2012 seçimleriyle Devlet başkanlığı görevini üstlenen Mansur Hadi'nin Husilerin birtakım isteklerini yerine getirmelerini yetersiz bulmuşlardır. Bu gerekçeyle 2014 yılında hükümeti devirmek amacıyla başkent Sana'da protesto gösterileri ve eylemler gerçekleştirmişlerdir. İç savaşa doğru giden bu süreçte güvenlik güçleri, gösteriyi yapan Husilere karşı sert tepki göstermiştir. Yemen

¹⁰⁴ Şeyda Özyürek, **Arap Baharı Bağlamında Türkiye'nin Orta Doğu Ülkeleriyle İlişkileri**, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 70.

¹⁰⁵ "Abdullah Salih'e Dokunulmazlık Zırhı", Haksöz Haber, 2012, <https://www.haksözhaber.net/abdullah-salihe-dokunulmazlik-zirhi-26905h.htm> (5.5.2019).

¹⁰⁶ Bayram Sinkaya, "İran-Yemen İlişkileri ve Ensarullah Hareketi", **Ortadoğu Analiz**, 7 (67), 2015, s. 60.

¹⁰⁷ Yıldırım Deniz, "Orta Doğu'da Vehhabi-Şii Mücadelesi", **TESAM Akademi Dergisi**, 5 (1), 2018, s.79.

ordusu ile Husi isyancıları arasındaki gerilimin artması, Husilerin bazı bakanlık binalarını kontrol altına almasının ardından Cumhurbaşkanı Mansur Hadi ve Başbakan Halid Bahah istifa ettiklerini açıklamışlardır.¹⁰⁸ Husiler çatışmalara devam edip başkentte bulunan hem Savunma Bakanlığı'nı hem de Merkez Bankası'nı ele geçirmiş ve bu durumu başarılı bir devrim olarak adlandırmışlardır. Yaşanan gelişmeler karşısında BM gözetiminde, 22 Eylül 2014 tarihinde Husiler ile devlet yönetimi arasındaki krizi çözüme kavuşturmak amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma gereğince Yemen'de yeni bir birlik hükümetinin kurulması, kurulacak olan bu hükümete Husilerin ve güneydeki ayrılıkçı hareketin belirleyeceği bir başbakanın tayin edilmesi öngörülmüştür.¹⁰⁹ Ancak taraflar arasındaki bu anlaşma kısa sürmüş ve hükümete karşı ayaklanmaların yaşandığı şiddet olayları yeniden baş göstermiştir.

2015 yılının ocak ayında ise başkent Sana'nın kontrolü, Husiler tarafından ele geçirilmiş ve durumu protesto eden Cumhurbaşkanı Hadi'yi ev hapsine almışlardır. Şubat ayında Husi isyancılar Cumhurbaşkanlığı Sarayında yaptıkları televizyon yayınında parlamentoyu feshettiklerini ve 551 kişiden oluşacak yeni bir meclisin kurulacağını açıklamıştır. Ayrıca yayında geçici hükümet görevini yerine getirmek amacıyla beş kişiden oluşan bir başkanlık konseyinin kurulduğunu da belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Hadi ve hükümetinin istifası üzerine oluşan boşluğu Husi güçleri, Yemen için güvenilir bir döneme başlanıldığı yönünde nitelendirmişlerdir.¹¹⁰ Bu gelişmelerin üzerine iktidarı elinde tutan silahlı milislere karşı ABD ve İngiltere tepkisini Yemen'deki büyükelçiliklerini kapatarak vermiştir. Ülkedeki güvenliğin sağlanamadığı gerekçesiyle kendi vatandaşlarına Yemen'den ayrılmalarını bildirmiştir.¹¹¹

Ancak 25 Mart 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Hadi'nin ev hapsinden kurtularak güneydeki Aden şehrine kaçması üzerine Husiler, şehrin yakınında yer aldığı ve daha öncesinde ABD askerlerinin de kaldığı El-Anad hava üssünü ele geçirmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Hadi, Aden'de bulunan sarayını da terk etmiştir. Tanklarla ve zırhlı araçlarla Aden'e doğru ilerleyen Husi hareketi karşısında, Cumhurbaşkanı Hadi, bir yandan KİK'den ve Arap Birliği'nden destek aramış, diğer yandan da BM Güvenlik Konseyi'ne meşru iradenin farklı çözüm yolları ile desteklenmesi yönünde bir karara varılmasını bir mektupla dile getirmiştir.¹¹² ABD ve BM Güvenlik Konseyi

¹⁰⁸ Deniz, a.g.m., s. 79.

¹⁰⁹ "Yemen: Husi Liderden Devrime Selam", BBC, 2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140924_yemen_husi (5.5.2019).

¹¹⁰ "Yemen'de Husiler İktidarı Ele Geçirdi", BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150206_yemen_husi_meclis (5.5.2019).

¹¹¹ "Yemen: ABD ve İngiltere Elçiliklerini Kapadı", BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150211_yemen_elcilik_update (5.5.2019).

¹¹² "Yemen Krizi: Husiler Aden'e ilerliyor, Cumhurbaşkanı Sarayını Terk Etti", BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150325_yemen (5.5.2019).

yaptığı açıklamada Husilerin, Başkanlık Sarayını ele geçirmesini kınamasının yanı sıra devam eden çatışmalara son verilmesi yönünde çağrıda bulunmuştur.¹¹³

Yaşanan çatışmalar nedeniyle ülke, son yıllarda emsalsiz bir insani felaket seviyelerine ulaşmıştır. 26 Mart 2015 tarihinde Suudi Arabistan'ın Mansur Hadi'nin çağrısını dikkate alarak koalisyon güçlerinin de katkı sağlayacağı düşüncesi ile başlatılan operasyonlar, başlangıçta uluslararası alanda tanınan hükümeti koruma veya yeniden kurma fikrinden doğmuştur. Bu doğrultuda düzenlenen hava ve kara saldırıları ile koalisyon güçleri Aden ve güney kesimlerin kontrolünü almayı başarmıştır.¹¹⁴

Öte yandan, başkentin güneyinde bulunan Taiz şehri, Husiler ve Salih kuvvetleri tarafından kuşatma altına alınmıştır. Fakat İran tarafından desteklenen Husiler ve uluslararası alanda tanınmış Mansur Hadi'nin destekçileri arasında yaşanan savaş nedeniyle şehir, harap olmuştur. 2016 yılının haziran ayında Yemen'in üçüncü büyük şehri olan Taiz'e Husiler tarafından düzenlenen hava saldırısı sonucunda büyük çoğunluğunu sivillerin oluşturduğu 122 kişi yaralanmış ve 12 kişi de hayatını kaybetmiştir. Bu olayın birkaç ay sonrasında koalisyon güçleri Sana havaalanını kapatmıştır. Hava saldırılarının hız kazandığı ülkede, Husilere bağlı güçlerin Taiz'de sivillerin yaşadığı bölgeleri bombalaması sonucu 10 çocuk ve ateş ettiği mermiler sonucunda Suudi Arabistan'ın güneyinde bulunan 7 sivil hayatını kaybetmiştir.¹¹⁵ Bunun yanında başkentte düzenlenen hava saldırıları da yüzlerce kişinin yaralanmasına ve ölümüne sebep olmuştur.

Suudi Arabistan'ın Yemen'e düzenlediği askeri müdahalesi, Husileri destekleyen İran tarafından isyan olarak nitelendirilmiştir. Düzenlenen saldırılar nedeniyle birçok kişinin yaşamını yitirdiğine vurgu yapan İran, her ne kadar sorunun diyalog süreci ile çözüme kavuşması gerektiğini ifade etse de bir yandan müdahalenin ülkeyi büyük bir savaşa sürükleyeceğini belirtirken diğer yandan Husilere destek vermeyi ihmal etmemiştir. Buna karşın ABD ise Suudi Arabistan'ın Yemen'e uyguladığı askeri müdahaleyi, ülkedeki meşru hükümeti korumak amacıyla gerekli görmüştür. Gerek batılı ülkelerin desteği gerekse yasal düzenlemelerin varlığını dikkate alarak meşru Devlet Başkanı Hadi'nin KİK'e bulunduğu çağrıya karşılık veren Suudi Arabistan, düzenlediği hava kuvvetleriyle, özellikle Husilerin yoğunlukta oldukları yerleri hedef almış ve aralarında sivillerin de olduğu birçok kişinin ölümüne sebep olmuştur. Husilere karşı başlatılan bu mücadelede Suudi Arabistan'ın yanı sıra Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar, Ürdün, Fas, Sudan ve Pakistan'ın da yer aldığı bir koalisyon oluşturulmuş ve saldırılara topyekün destek verilmesi planlanmıştır.

¹¹³ "Yemen'de Husiler ve Hükümet Arasında Anlaşma Sağlandı", BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150122_yemen_anlasma (5.5.2019).

¹¹⁴ "Yemen's Crisis: 1,000 Days of Disaster", OXFAM Media Briefing, 2017, s. 2.

¹¹⁵ "Yemen: 2018 Humanitarian Needs Overview", 2017, s. 5, <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-2018-humanitarian-needs-overview-enar> (10.05.2019).

Başkent Sana'daki Husilerin eylemlerini durdurmaya ve etkilerini kırmaya yönelik Yemen Dışişleri Bakanı Riyad Yasin de koalisyon ülkelerinin yardımına muhtaç durumda olduğunu ifade etmiştir. Ancak saldırının hemen ertesinde başkentte düzenlenen hava saldırılarında 40'ın üzerinde insan hayatını kaybetmiş ve birçok kişinin evini terk etmek zorunda kalmıştır.¹¹⁶ Yemen'deki tabloda bir yandan Hadi'nin Yemen'deki meşru yönetimini korumak adına Suudi Arabistan'ın Yemen'de başlattığı operasyonlar devam ederken bir yanda da Husilerin dinmek bilmeyen çatışmaları ve ülkenin güneyine doğru bir ilerleme kaydetmeleri görülmektedir. Diğer yandan Mansur Hadi'nin Sana'daki ev hapsinden kaçarak Aden'e gelmesi ve Aden'i geçici başkent olarak ilan etmesi aslında Husileri biraz daha kıskırtmıştır. Bu nedenle Aden'i hedef alan Husiler, ülkenin güneyinde Hadi güçleri ile mücadele etmiştir. Bunun yanında güneydeki liman kentlerinin Husilerin eline geçmesinden endişe duyan Suudi Arabistan ve diğer koalisyon güçleri Hadi güçlerine destek vermişlerdir.

2015 yılında Yemen'de tıbbi yardım yönünden sıkıntı yaşandığı ve bu durumun da etkisiyle ölümlerin arttığı görülmüştür. BM, ülkedeki savaş nedeniyle 150 bin insanın evini terk etmek zorunda kaldığını ve 12 milyon insanın da açlıkla baş etmeye çalıştığını belirtmiştir.¹¹⁷ Ayrıca BM, Suudi Arabistan'ın düzenlediği operasyonların yerleşim bölgelerindeki sivilleri de tehlike altına soktuğunu ve aralarında sivillerin de olduğu 1400'ün üzerinde insanın yaşamını yitirdiğini belirterek bu durumun hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır.¹¹⁸ Bunun dışında, BM Güvenlik Konseyi, Abdullah Salih yanlılarının ve Husi isyancılarının ülkedeki belirli bölgeleri kontrol altına alması dolayısıyla Husilere karşı silah ambargosu uygulanmasına karar vermiştir. Ayrıca BM'nin yayınladığı bildiriye isyancı Husilerin silahlarını bırakmaları ve müzakere yapmalarını da belirtmiştir. Ancak 2015 yılının mayıs ayında Suudi Arabistan, başkent Sana'daki Husilerle ittifak halinde olan komando kampına savaş uçakları ile operasyon düzenlemiştir. Düzenlenen saldırıda en az 100 kişi yaralanmış ve 30'un üzerinde insan hayatını kaybetmiştir.¹¹⁹ Bunun yanı sıra BM, Yemen'de devam eden iç savaş nedeniyle milyonlarca insanın temel gıdalara dahi erişemediğini, insani yardımların ulaşmasında engellerin yaşandığını ve ülkenin büyük bir felakete sürüklendiğini belirtmiştir.¹²⁰

¹¹⁶ “Yemen: Hava Saldırıları En Kısa Sürede Bitmeli”, BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150327_yemen_saldirilar (5.5.2019).

¹¹⁷ “Yemen: İlaç ve Malzeme Yokluğundan Ölümler Başladı”, BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_yemen (5.5.2019).

¹¹⁸ “Yemen: Hamile Kadınlar Doğum Sırasında Kaçtı”, BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150510_yemen_bombardiman (5.5.2019).

¹¹⁹ “Suudi Arabistan'ın Yemen'de Saldırıları Sürüyor”, BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150527_suudi_sanaa (5.5.2019).

¹²⁰ “Yemen Halkı Kıtlıkla Burun Buruna”, BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_yemen_kitlik (5.5.2019).

2016 yılında da müdahale çalışmalarını sürdüren Suudi Arabistan, Husilerin ayaklanmalarına karşı kara ve hava operasyonlarına devam etmiştir. Ocak ayının ilk haftasında Suudi savaş uçakları, başkent Sana'daki İran büyükelçilik binasını vurmuştur. İran bu saldırıyı kınamış ve Suudi Arabistan'ın uluslararası hukuka aykırı düştüğünü belirtmiştir. Buna karşılık Suudi Arabistan, Yemen'deki Husi grubun arkasında İran desteğinin olduğunu vurgulamış ve istikrarı bozmaya yönelik suçlamalarda bulunmuştur.¹²¹

Ülkedeki iç savaş durmaksızın müdahalelerin etkisiyle devamlılığını sürdürmüştür. Nitekim Suudi Arabistan liderliğinde bulunan koalisyon güçleri tarafından Hacca şehrine operasyon düzenlenmiştir. Bu operasyonda 12 sivil hayatını kaybetmiştir. Suudi Arabistan'ın hava operasyonları ve sonrasında yaşanan çatışmalar sonucunda BM tarafından 4000'in üzerinde sivilin yaşamını yitirdiği yönünde açıklama yapılmıştır.¹²²

Cumhurbaşkanı Mansur Hadi'nin Aden'i geçici başkent olarak ilan etmesi aslında Husileri biraz daha kızdırmıştır. Bu nedenle Aden'i hedef alan Husiler, ülkenin güneyinde Hadi güçleri ile mücadele etmiştir. Bunun yanında güneyde bulunan liman kentlerinin Husilerin eline geçmesinden endişe duyan Suudi Arabistan ve diğer koalisyon güçleri Hadi güçlerine destek vermişlerdir. Bu olaylara ek olarak, ülkenin güneyinde yaşanan diğer bir gelişme ise El Kaide'nin bu boşluktan yararlanıp aynı zamanda havalimanına da sahip olan Mukalla liman kentini ele geçirmiş ve kentteki hapisanede bulunan mahkumları serbest bırakmış olmasıdır.¹²³

2015 yılının mart ayından itibaren etkisini sürdüren, Husi isyancılarla Yemen'in uluslararası toplumlar tarafından tanınan hükümetine destek veren Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon güçlerinin düzenlediği hava operasyonlarına her geçen gün yenisi eklenmektedir. 2017 yılının kasım ayında Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçleri, Yemen limanlarını etkili bir şekilde kapatmak için ablukaya almıştır. Kasım ayının son haftasında ise Suudi Arabistan, insani yardımların Yemen limanlarından girmesine izin vereceğini kabul etmiş ancak yakıt hariç tutulmuştur. Temel gıda ihtiyacının yalnızca üçte biri Yemen'in kuzey limanlarından girmesini izin verilmiştir.¹²⁴

Aynı yıl gelişen bir diğer olay ise, Suudi Arabistan, Mısır, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen'in, Katar ile olan diplomatik ilişkilerini kesmesidir. Bu ülkeler, Katar'ı Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) ve El Kaide'nin de aralarında olduğu çeşitli terör örgütlerine destek verdiği

¹²¹ "İran: Suudi Arabistan Yemen Büyükelçiliğimizi Bombaladı", BBC, 2016, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160107_iran_yemen_buyukelcilik (5.5.2019).

¹²² "Yemen: Koalisyonun Hava Saldırısında 12 Sivil Öldü", BBC, 2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38085318> (5.5.2019).

¹²³ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150404_husi_yemen_geri_cekildi (5.5.2019).

¹²⁴ Larissa Alles, "Missiles and Food", **OXFAM Briefing Note**, 2017, s. 8.

gereğesiyle böyle bir kararı uygulamaya koymuşlardır. Yemen'in uluslararası toplum tarafından tanınan hükümeti ise Katar'ı Husi isyancılarına destek sağladığı yönünde eleştirmiştir.¹²⁵

Çatışmanın artmasıyla milyonlarca insanın hayatı alt üst olmuştur. Düzenlenen hava saldırıları, sivilleri de hedef alan bomba saldırıları, roket ve füze saldırıları sonucunda Mart 2015 ile 2017 yılları arasında yaklaşık olarak 5 bin 300 sivil hayatını yitirirken yaklaşık 9000 kişi de yaralanmıştır. 3 milyon Yemenli evini terk ederek korunabilecekleri ve güvende kalabilecekleri yerlere kaçmışlardır. Maddi ve manevi yönden büyük kayıplar veren bazı aileler de yemek ve suya erişimin çok zor olduğu kalabalık kamplarda hayata karşı mücadele etmektedir. Öte yandan birçok ailenin ülkeyi terk etme imkânı olmadığından yurdunda kalmak ve ölüm riskiyle yaşamaktan başka çaresi kalmamıştır. BM verilerine göre Yemen'deki iç savaşın sona erdirilmesi dolayısıyla 2015 yılının mart ayında Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçleri tarafından uygulanmaya başlayan müdahale sonucunda yarısından fazlasını sivillerin oluşturduğu 8 bin 670 kişi yaşamını yitirmiştir.¹²⁶

Öte yandan, 2016 yılından bu yana başkent Sana'daki bakanlıklarda üst düzey kamu sektörünün maaşları kesintiye uğramış durumdadır. Nitekim maaş ödemeleri ya seyrek olarak ödenmekte ya da tamamen kesilmektedir. Aynı şekilde uluslararası alanda tanınan Yemen hükümetinin Husilerin kontrol altına aldığı bölgelerdeki hizmetlerden elde ettiği ekonomik gelir de durmuştur. Bu bağlamda 1,2 milyon kamu görevlisinin maaşlarının ödenmediği tahmin edilmektedir. Bu memurların maaşlarının ödenmemesi aile bireylerini yani yaklaşık 8 milyon kişiyi de etkilemektedir. Bu bakımdan 20 milyon kişiden fazlası, geçinme olanaklarından yoksun bırakılmakta ve ayrıca hastane, okul, sağlık tesisi, su gibi güvenilir ve kamu hizmetlerine erişim kaybedilmektedir. Özellikle gelirin azalması ve temel hizmetlerde iletişim olmaması, insanların yardıma muhtaç halini daha da kötüye sürüklemiştir.¹²⁷

Dünyadaki insanlık krizinin en kötüsüyle karşı karşıya kalan Yemen'de devam eden şiddet dolayısıyla binlerce sivilin ölmesine tanıklık etmiştir. Bu ölümlerde kolera, dizanteri gibi hastalıkların ve kıtlığın da etkisi büyüktür. Neredeyse çökme noktasına gelen ekonomi, kitlesel olarak iç göç hareketlerinin yaşanmasına da sebep olmuştur. Bir önceki yıla oranla 3,4 milyon artış yaşanan ülkenin 2018 yılı verilerine göre 22 milyon 200 bin nüfus, insani yardım ve korunmaya muhtaç durumdadır.

¹²⁵ "Suudi Arabistan, Mısır, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen, Katar İle Diplomatik İlişkilerini Kesti" BBC, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40156069> (5.5.2019).

¹²⁶ "Yemen Dünyanın En Büyük Açlık Felaketiyle Karşı Karşıya", BBC, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41924259> (5.5.2019).

¹²⁷ "Drivers of Yemen's Humanitarian Crisis", Norwegian Refugee Council, 2018, s. 1.

Yiyecek, tıbbi araç ve yakıtın neredeyse tamamını ithal eden Yemen, bu ürünlerin %80'lere kadar varan ithalat oranları, tarih boyunca Kızıldeniz vasıtasıyla genellikle Yemen'in ana limanı olan Hudeyde Limanı tarafından sağlanmıştır. Bu liman, Yemen'in bir nevi yaşam çizgisidir. Diğer yandan, Yemen, 2017 yılının eylül ayında Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon güçlerince insanlık ve ticari alanda abluka uygulanmıştır. Bu doğrultuda, Sana Uluslararası Hava limanı 9 Ağustos 2016 tarihinden bu yana resmi olarak ticari uçuşlara kapatılmıştır. Her ne kadar deniz üzerinden süregelen kısıtlamaların hafifletilmiş olmasına karşın uygulanan abluka insanlık krizinin en önemli etmenleri arasında yer almaya devam etmektedir.¹²⁸

Yemen limanlarının kapatılması, ülkenin geleceği için son derece önem arz etmektedir. Mevcut ablukanın öncesinde dahi 15 milyondan fazla insan zaten dünyanın en büyük gıda güvenliğinin acil durumuyla karşı karşıya kalmıştı. Dolayısıyla yıllık temel gıda arzının neredeyse tamamının deniz ithalatına dayanması, ülke genelinde ekonominin bozulma riskini ifade etmektedir. 2017 yılının kasım ayında koalisyon güçlerince Yemen limanlarının girişine en ciddi kısıtlamanın getirildiği dönemde BM Doğrulama ve Denetleme Mekanizmaları, 429 bin ton gıda ve yakıt taşıyan 29 geminin Yemen'e girmesinin yasaklandığını ve benzin fiyatlarının %62 ila %70 arasında arttığını bildirmiştir. Bunun yanı sıra aynı yıl Kıtlık Erken Uyarı Sistem Ağı, Yemen'deki ana limanların kapalı olmasının ülkenin açlık krizini etkilediğini belirtmiş ve hastalıklar nedeniyle her gün binlerce ölümün meydana gelebileceği konusunda uyarıda bulunmuştur.¹²⁹ Ayrıca Yemen'in Gıda Güvenlik Kümesi de temel malların fiyatının yükselirken ülkenin para birimi olan riyal değerinin %7,2 oranında düştüğünün açıklamasını yapmıştır. Bunun haricinde, koalisyon tarafından Yemen'e uygulanan ablukanın şartlarını kolaylaştırmak daha sonraki adımlar için yeterli olmamıştır. 2018 yılının ilk üç ayında Kızıldeniz limanlarında yalnızca 61 nakliye gemisi tahliye edilmiştir. Nitekim bu sayı abluka öncesindeki üç ayda (2017 yılı Ağustos, Eylül, Ekim aylarında 96 gemi) bu limanlarda tahliye edilen yüzdenin 63,5'ine denk sayılmaktadır.¹³⁰

Yemen'in başkenti Sana vilayeti 2015 yılından itibaren Husi isyanlarının kontrolü altında bulunmaktadır. Yemen, Birleşmiş Milletler, Arap Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı, G-77, Bağlantısızlar Hareketi, Arap Uydu Haberleşme Organizasyonu, Arap Para Fonu ve Dünya Sendikalar Federasyonu üyesidir.¹³¹ Yemen, 2011'den itibaren yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk ve Abdullah Salih'e karşı yapılan sokak protestoları ile başlayan ve sonrasında yönetime tepki gösteren siyasi bir kriz

¹²⁸ "Drivers of Yemen's Humanitarian Crisis", Norwegian Refugee Council, 2018, s. 3.

¹²⁹ "Yemen Food Security Alert", Famine Early Warning System Network (FEWS NET), 2017, s. 1. <https://www.sida.se/globalassets/sida/sve/sa-arbetar-vi/humanitart-bistand/yemen-humanitarian-crisis-analysis-2018.pdf> (5.5.2019).

¹³⁰ "Drivers of Yemen's Humanitarian Crisis", Norwegian Refugee Council, 2018, s. 3.

¹³¹ <http://www.aglobalpeace.com/yemen/> (5.5.2019).

durumunda bulunmaktadır. 2012 yılında devlet başkanlığına getirilen Hadi'nin BM destekli KİK'in girişiminin bir parçası olan Ulusal Diyalog Konferansı'nın geçiş sürecindeki görevi, yeni bir anayasa hazırlamak olmuştur. Bu doğrultuda 565 üyeden oluşan bir meclisin kurulması öngörülmüştür.¹³²

2014 yılının eylül ayında Husiler, yeni hükümetin kurulmasının ve geçiş sürecinin uzamasının ardından sorunların çözülememesini fırsat bilmiş ve devrik Cumhurbaşkanı Salih'in de yardımıyla başkent Sana'yı kontrol altına almayı başarmışlardır. Bu durum meşru olan hükümet açısından darbe; Husiler açısından devrim olarak nitelendirilmiştir.¹³³ Abdullah Salih, 2017 aralık ayında Sana'da keskin nişancı tarafından vurularak öldürülmüştür.¹³⁴ Bu durum, yeni bir iç savaşla sonuçlanmış ve Hadi hükümetini restore etmeyi amaçlayan Suudi Arabistan'ın askeri müdahalesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Yemen'de yaşanan savaş, gıda ithalatını engellemekte ve 17 milyon insanı etkileyen bir kıtlığa yol açmaktadır. Ülkede güvenli içme suyunun olmaması ve su alt yapısının tahrip olması nedeniyle 994.751'i aşan şüpheli vaka sayısı ile dünyanın en kötü kolera salgını ile karşı karşıya kalmıştır. Salgının hızla yayılmasıyla 2017 nisan ayı sonunda 2.226'dan fazla kişi hayatını kaybetmiştir. 2016 yılında BM, Yemen'in 21.2 milyon ile dünyada insani yardıma en fazla ihtiyacı olan ülke olduğunu bildirdi.¹³⁵

Tarih boyunca mezhep savaşlarının, ayrılıkçı hareketlerin ve iktidar mücadelelerinin yaşandığı Yemen, Arap Baharı sonrası ülkede oluşan siyasi boşluktan yararlanmak isteyen gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Yemen'de Husi isyancıların ülkeyi tamamen kontrol altına almaları düşüncesi ve güvenliğin tehdit altında olması, Suudi Arabistan liderliğinde koalisyon güçlerinin oluşumuna olanak sağlamıştır. Husilerin ilerleyişini Suudi Arabistan'ın çeşitli operasyonlarla müdahale etmeye çalışması ülkedeki iç savaş daha da tetiklemiştir. Bir yandan İran'ın desteklediği Husilerin yönetimi devralma çabaları diğer yandan Suudi Arabistan'ın uluslararası toplum tarafından tanınan hükümeti korumaya yönelik mücadeleleri ülkedeki gerilimin artmasına neden olmaktadır.

Tüm bu gelişmeler dahilinde, Yemen'in hem iç hem de dış aktörlerin müdahaleleri doğrultusunda şekil aldığı bir gerçektir. Özellikle Suudi Arabistan, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi dış aktörleri Yemen'de etkili kılan sebepler mevcuttur. Bu bağlamda, Yemen'in önemli geçiş boğazına yakın olmasının da etki ettiği stratejik konumu hem bölgesel hem de uluslararası güçlerin

¹³² Ensar Muslu ve Fatih Gezgin, "Yemen 2013", Kemal İnat v. (ed.), **Ortadoğu Yılı 2013**, Açılım Kitap, İstanbul, 2014, s. 272.

¹³³ Çağrı Koşak, "İki Ateş Arasında Yemen", **Mücerret**, 2018, s. 3-4.

¹³⁴ "Yemen'de eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih Öldürüldü", BBC, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42219806> (5.5.2019).

¹³⁵ <http://www.aglobalpeace.com/yemen/> (5.5.2019).

ülkeye akın etmesine ve ülkede bir nüfuz alanı aramasına sebep olmuştur. İç ve dış aktörlerin çıkarları doğrultusunda ilerlemeleri köklü bir medeniyetin parçalanmasını tetiklemiştir.

2.5. Yemen'deki El Kaide Sorunu

Arap Baharı öncesinde Yemen'de, farklı cephelerde gösteriler ve çatışmalar yaşanmıştır. Yemen hükümeti, gerek ülkenin kuzeybatısında yer alan Husi isyanları gerekse ülkenin güneyindeki bağımsızlık hareketi gibi birçok sorunla baş etmeye çalışmaktadır. Bu sorunlara ilaveten ülke, El Kaide ile de mücadele etmektedir. Nitekim Yemen hükümetinin El Kaide'ye karşı mücadelesini gerçekleştirmesinde ABD'nin maddi ve askeri desteği dikkat çekmiştir. Nitekim bu doğrultuda ABD, terörle mücadele etmesi yönünde Yemen'e 70 milyon dolar maddi yardımda bulunurken, operasyonlarla da özellikle hava saldırıları ile destek vermiştir.¹³⁶ Dolayısıyla tarih boyunca birçok sorunla karşı karşıya kalan Yemen'in 2011 yılı ve sonrasında bu sorunlara ek olarak çeşitli gruplar arasındaki taraf değişikliklerine de şahit olduğunu söylemek mümkündür. Ocak ayında Arap Baharı yansımalarının baş göstermesiyle ve hem aşiretlerin hem de muhaliflerin katılımıyla ülke çatışma ortamına dönmüştür. Bu ortam ülkeyi bir krize sürüklemiş ve El Kaide ziyadesiyle bu krizden yararlanmışır.

El Kaide, Yemen'i bir nevi kendi örgüt yapısı için önemli bir merkez olarak nitelendirmekte ve gerek ülke içinde gerekse ülke dışında bir tehdit unsuru olarak baş göstermektedir. Hatta ülkenin güneydoğusundaki Hadramut şehri, Usame Bin Ladin ailesinin atalarının evi olarak bilinmektedir. Öte yandan Suudi Arabistan'daki El Kaide üyelerinin de katılımıyla kurulan AYEK, ABD hükümeti tarafından da El Kaide'nin ortağı olarak görülmekte ve mevcut karmaşadan yararlanmayı iyi bilmektedir.¹³⁷ Ayrıca 2011 yılında başkent Sana'da göstericilerin ilerleyişi sayesinde bazı şehirleri geçici olarak da olsa kontrol altına alabilmiş Abyan şehrinin güneyindeki askeri üslere ölümcül saldırılar düzenlemiştir. Bu gelişmelerin de vesilesiyle AYEK, kontrol altındaki uzak bölgelerde kimyasal ve biyolojik materyal üretme şansı elde etmiştir.¹³⁸

Yemenli bazı yazarlar El Kaide eylemlerinin, Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesinden sonra başladığını ileri sürmüştür.¹³⁹ Nitekim ülkenin önemli şehirlerinde, Sana, Taiz ve Aden'de yaşanan gösteriler, zamanla çatışmaya ortam hazırlamıştır. 18 Şubat 2011 tarihinde "Öfke Cuması" diye adlandırılan gösteriler, Taiz şehrinde kanlı bir şekilde sonlanmıştır. Protesto gösterisi düzenleyenlere bir araçtan atılan el bombası nedeniyle 2 kişi hayatını kaybetmiş ve 27 kişi de yaralanmıştır. Diğer

¹³⁶ Sercan Doğan, "Yemen'de El Kaide Varlığı", Ortadoğu Araştırma Merkezi, 2009, <https://orsam.org.tr/tr/yemen-de-el-kaide-varligi/> (5.5.2019).

¹³⁷ Zachary Laub, Yemen in Crisis, Council on Foreign Relations, 2015, s. 5.

¹³⁸ Berger, a.g.m., s. 2.

¹³⁹ Ayhan, a.g.e., s. 219.

yandan aynı gün ülkenin güneyindeki Aden şehrinde de göstericiler belediye binasını ateşe vermiş ve toplamda 7 gösterici yaşamını yitirmiştir.¹⁴⁰

2012 Şubat ayından itibaren ülkedeki isyancı gruplar saldırılara başlamıştır. Yeni Devlet Başkanı Mansur Hadi, göreve gelmesinin ardından iyice sıklaşan saldırılara ve El Kaide örgütüne karşı mücadele vermiştir. Henüz oluşan yeni yönetimde istikrarı sağlama ve sürdürme çabaları, ülkedeki gösteriler ve çatışmalar dolayısıyla zorlaşmaktadır. Yemen’de var olan siyasi ve askeri yönetim arasındaki uyuşmazlıklardan yararlanan El Kaide, bölgedeki etkisini daha da artırmaktadır. 4 Mart 2012 tarihinde ülkenin güneyinde bulunan Abyan vilayetinde El Kaide örgütüyle güvenlik güçleri arasında çatışma yaşanmış ve 100 kişinin üzerinde asker ve militan bu çatışmada hayatını kaybetmiştir.¹⁴¹ Bu gelişmelerin yanı sıra 9 Mart 2012 tarihinde Başkent Sana’nın güneydeki kenti olan Bayda dolaylarında da El Kaide örgütünü hedef alan hava saldırıları düzenlenmiş ve aralarında 10 militanın olduğu toplamda 23 kişinin öldürüldüğü hükümet yetkililerince belirtilmiştir.¹⁴² Yemen ordusunun aylarca süren mücadelesi sonucunda El Kaidenin önemli isimleri de hayatını kaybetmiştir.¹⁴³

Ülkede varlığını sürdüren AYEK’in etkisini kırmak amacıyla ABD, Yemen yönetimini desteklemenin yanı sıra ülkenin çeşitli bölgelerinde insansız hava uçaklarıyla saldırılar düzenlemekte ve önlemler almaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün 2 Ağustos 2013 tarihinde yaptığı açıklamada, El Kaide’nin olası tehditlerine karşı önlem alınması doğrultusunda, aralarında Yemen’in de bulunduğu bazı Müslüman ülkelerdeki büyükelçiliklerini ve konsolosluklarını 10 ağustosa kadar kapatma kararı aldığını açıklamıştır.¹⁴⁴ Bunun yanı sıra Dışişleri Bakanlığı El Kaide’nin saldırı ihtimaline karşı, Ağustos ayı boyunca Amerikan vatandaşlarına seyahat uyarısında bulunmuş ve yurtdışı seyahatlerinde dikkatli olmaları gerektiğini bildirmiştir.¹⁴⁵ ABD Dışişleri Bakanlığı tüm önlemlerine ek olarak, Yemen’de bulunan vatandaşlarının ve acil görevi bulunmayan diplomatik personellerinin ülkeyi terk etmesi yönünde çağrıda bulunmuştur.¹⁴⁶

4 Ağustos 2013 tarihinde ABD tarafından insansız hava araçlarıyla El Kaide militanlarına karşı düzenlenen saldırılarda 14 kişi öldürülmüştür. Arap Yarımadası El Kaidesi olarak bilinen grubun merkezi konumunda olan Yemen’in, Hadramut ve Marib vilayetine saldırılar düzenlenmiş ve 10

¹⁴⁰ “Göstericilere El Bombası Attılar”, Hürriyet, 19.2.2011 <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/gostericilere-el-bombasi-attilar-17064141>

¹⁴¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120305_yemen_clashes.

¹⁴² https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120310_yemen_al_qaeda.

¹⁴³ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/09/120910_yemen_al_qaeda.shtml.

¹⁴⁴ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130802_abd_elcilikler.

¹⁴⁵ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130803_abd_seyahat_uyarisi.

¹⁴⁶ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130806_abd_yemen.

şüpheli militan öldürülmüştür.¹⁴⁷ Bunun yanı sıra 20 Eylül 2013 tarihinde Yemen'in güneyinde yer alan Şabva şehrinde ve aynı şehrin Mayfa kentinde militanların askeri üssü hedef alarak düzenlediği saldırıda, 40'in üzerinde asker hayatını yitirmiş ve birçok kişi de yaralanmıştır. Askeri hedef alan saldırılar karşısında hükümet güçleri, çeşitli bölgelerde El Kaidenin militanlarına karşı mücadele vermeye devam etmektedir.¹⁴⁸

Yemen ordusu gerek kendi bünyesindeki bölünmelere gerek bölgesel isyancılara gerekse El Kaide militanlarına karşı mücadele vermektedir. Yemen'deki bu sancılı geçiş dönemine ek olarak, aralık ayının ilk haftasında yetkililer tarafından yapılan açıklamalara göre El Kaide'nin düzenlediği eylemde, başkentte bulunan Savunma Bakanlığı kompleksi yakınlarında bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Düzenlenen bu saldırı sonucunda aralarında sivil ve askerlerin olduğu 162 kişi yaralanmış ve 52 kişi yaşamını yitirmiştir.¹⁴⁹

2 nisanda 2015 yılında ise Husilerin çatışmaları, Aden şehrindeki Başkanlık Sarayının kontrol altına alınması ile neticelenmiştir.¹⁵⁰ Ancak Hadi taraftarlarının tepkisini daha da artırıp saldırılara karşılık vermesi Husilerin geri çekilmesine sebep olmuştur. Hadi taraftarlarına Suudi Arabistan'ın koalisyon güçleri de destek vermiştir. Bu olaylara ek olarak, ülkenin güneyinde yaşanan diğer bir gelişme ise AYEK'in bu boşluktan yararlanıp Mukalla liman kentini ele geçirmiş olmasıdır.¹⁵¹

Abdullah Salih'in tedavi için Suudi Arabistan'a gittiği dönemde, iktidardaki boşluktan yararlanan El Kaide, bazı şehirlerin kontrolünü ele geçirmiştir.¹⁵² Yemen'deki bu hakimiyet ve saldırılar Arap Baharı öncesinde de yer almakla birlikte, yeni bir döneme giriş ve siyasi bir krizin varlığı, El Kaide'nin etkinliğini artırmıştır. El Kaide'nin bu ilerleyişi, Abdullah Salih'i endişelendirmiş ve iktidarı elinden bırakmamak için Yemen'e geri dönmüştür. ABD ve Suudi Arabistan'ın destekleriyle ve askeri birliklerin yardımıyla El Kaide'nin ilerleyişini sekteye uğratmayı başarmıştır. Aslında uluslararası toplumlar, diyalog yoluyla El Kaidenin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, özellikle güneyde yaşayan Yemenlilerin şikayetlerinden haberdar olup bu şikayetler üzerinde durmalıdır. Ayrıca Yemen'in uluslararası destekli birliğini korumak ve AYEK'e karşı güney ile işbirliğini sürdürmek amacıyla özel kalkınma yardımı sağlanmalıdır.¹⁵³

¹⁴⁷ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130809_yemen_operasyon.

¹⁴⁸ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130920_yemen_saldiri.

¹⁴⁹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131205_yemen_saldiri.

¹⁵⁰ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150402_yemen_askerler.

¹⁵¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150404_husi_yemen_geri_cekildi.

¹⁵² Muslu, a.g.m., s. 337.

¹⁵³ Berger, a.g.m., s. 8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BÖLGESEL VE ULUSLARARASI MÜDAHALELER

3.1. Suudi Arabistan ile Yemen

Yemen’de devam eden çatışmaların arkasında siyasi, tarihsel ve mezhepsel yönden birçok etken olmasının yanı sıra İran ve Suudi Arabistan arasındaki bölgesel güç mücadelesinin de etkili olduğunu vurgulayanlar mevcuttur.¹⁵⁴ Bu bağlamda, İran ile Suudi Arabistan arasındaki mücadele iki temel üzerine kurulu olabilir ki bunlar; Yemen’deki yönetimin kimin elinde olacağı ve iki ülke arasındaki mücadelenin nasıl şekil alacağıdır.¹⁵⁵ Her iki ülke de Yemen de aktif konuma gelmek amacıyla dolaylı ve doğrudan mücadele girişimine yönelmişlerdir.

Suudi Arabistan’ın, sınır komşusu Yemen’in içinde bulunduğu krize sessiz kalmaması ve Yemen’e müdahalede bulunması birçok yönden ülkeyi etkilemektedir. Bu etkilerden biri, Arap Baharı sonrası Ortadoğu’da yayılan demokratikleşme çabalarının Yemen’de başarılı olma endişesi, Suudi Arabistan’ın kendi ülke vatandaşları adına bir tehlike unsuru olarak varsaymasıdır. Suudi Arabistan için bölge ülkelerinin hareketliliği doğrudan kendi ülkesini de etkilemektedir. Diğer bir etki ise İran tarafından desteklenen Husilerin çeşitli bölgelerde kontrolü ele geçirmesidir. Yemen’deki İran desteği karşısında Suudi Arabistan için komşu ülkesinde uygulayacağı tepki gösterisi kaçınılmaz son olmuştur.

Husiler tarafından başkent Sana’da ev hapsine tutulan ve hapis hayatından kaçarak Aden’e sığınan Mansur Hadi, BM Güvenlik Konseyi’ne gönderdiği mektupta askeri müdahale uygulanma konusunda çağrıda bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Hadi aynı çağrıyla Arap devletlerine de yapmıştır. Cumhurbaşkanı Hadi’nin bu talebine karşılık olarak Suudi Arabistan, 2015 mart ayında Riyad’da toplanan KİK toplantısında müdahalenin kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Suudi Arabistan, gerçekleştirilmesi olası düşünülen askeri müdahalenin hukuka uygun bir şekilde uygulanmasına dikkat çekerek BM Güvenlik Konseyi’nden operasyon düzenleme talebinde bulunmuştur.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Veysel Ayhan, “Yemen’de İç Savaş: Ortadoğu’da Şii- Sünni Gerginliğinin Yayılması”, ORSAM, 2009, <https://www.orsam.org.tr/tr/yemen-de-ic-savas-ortadoğu-da-sii-sunni-gerginliginin-yayilmasi/> (23.4.2019).

¹⁵⁵ Kemal İnat vd., “İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları”, **SETA Analiz**, (148), 2016, s. 19.

¹⁵⁶ Yelseli, a.g.t., s. 22.

Yemen’de Şii mezhebinin Zeydi inancına sahip olan Husi isyancılarının başkentini yanı sıra önemli bölgeleri kontrol altına alması, Sünni dine mensup başta komşu ülkeler olmak üzere diğer Arap ülkeleri için de bir tehdit unsuru olarak algılanmıştır. Bu durum Suudi Arabistan’ın Husi isyanının ilerleyişini durdurmak ve Bab-ül Mendep Boğazı’nın¹⁵⁷ da kontrol altına alınmasını engellemek amacıyla askeri müdahale uygulaması konusunda ısrarcı olmasının sebepleri arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra Suudi Arabistan’da da bulunan şii mezhebine bağlı vatandaşların Husi isyanlarından etkilenip bir girişimde bulunma ihtimalinin varlığı da Suudi Arabistan için bir çekince olarak görülmüştür.

Suudi Arabistan’ın askeri müdahalede bulunma talebinin altında Yemen’deki İslah Partisi’nin gitgide güç kazanması da yatmaktadır. Nitekim Arap Baharı sonrası gelişen kriz ortamından faydalanmak isteyen İslah Partisi’nin İhvan Müslimin (Müslüman Kardeşler) fikrini savunması Suudi Arabistan’a ters düşmüş ve bu durumu tehdit olarak algılamıştır.¹⁵⁸ Tüm bu nedenler ve etkiler, özellikle Suudi Arabistan için Yemen’deki iç savaşa yönelik bir askeri operasyonu zorunlu kılmıştır. Her ne kadar Suudi Arabistan’ın uluslararası toplum tarafından tanınan Yemen yönetimini desteklemek amacıyla müdahaleye başvurma düşüncesi, İran destekli Husileri durdurmayı hedef alsa da temelde tarih boyunca süregelen bir mezhep savaşının varlığı dikkat çekmektedir.¹⁵⁹ Bu doğrultuda Cumhurbaşkanı Hadi’in talebini yasal gerekçe göstererek Suudi Arabistan liderliğinde 26 Mart 2015 tarihinde askeri müdahale başlatılmıştır.¹⁶⁰ Müdahalenin Yemen’i etkileme yönü ve iç savaşın getirilerine değinmek gerekirse; yönetimdeki istikrarı sağlama ve güvensizliği ortadan kaldırmaya yönelik taleplerin 2019 yılında da gerçekleşmediği görülmektedir.

3.1.1. Suudi Arabistan ve Koalisyon Güçleri

20 Mart 2014 tarihinde IŞİD’in Saada ve başkent Sanadaki camilere düzenlediği saldırıların intikamını almak amacıyla Husiler, AYEK’in yer aldığı bölgelerde saldırılar gerçekleştirmiş ve Taiz kentini kontrol altına almıştır. Çatışmalara devam eden Husiler, AYEK’in bulunduğu şehirlerden biri olan ve Mansur Hadi’nin de görevine devam edeceğini açıkladığı şehir olan Aden’i hedef almıştır. Husilerin 2014 yılından itibaren güçlenerek ilerleme kaydetmesi Suudi Arabistan’ı tedirgin etmiştir. Suudi Arabistan bu ilerleyişe Yemen sınırına bir duvar örerek ve Kızıldeniz’de bulunan donanma üssüne takviye ederek engel olmaya çalışmıştır. Gelişmeler dahilinde Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Saud El-Faysal, Husilere karşı bölgenin güvenliği için Arap ülkeleriyle birlikte harekete geçileceğini de bildirmiştir. 14 Şubat 2015 tarihinde Suudi Arabistan, KİK’in Riyad’da yaptığı

¹⁵⁷ Akeniz’i ve Kızıldeniz’i Hint Okyanusuna bağlayan Bab-ül Mendep Boğazı, dünyanın ticaret ve petrol ihracatı yönünden stratejik bir öneme sahiptir. <https://www.dunyabulteni.net/afrika/kizildenizin-kapisi-babul-mendep-bogazi-h255603.html> erişim tarihi: 23.4.2019.

¹⁵⁸ Yorulmaz, a.g.m., s.257.

¹⁵⁹ Yelseli, a.g.t., s. 25.

¹⁶⁰ Yorulmaz, a.g.m. s. 258.

toplantıda BMGK'ne Yemen'e yönelik bir askeri müdahale gerçekleştirilmesi gerektiği çağrısını yapmıştır.¹⁶¹

Husilerin isyanlarını sona erdirmeye düşüncesi, Suudi Arabistan'ın Riyad'da gerçekleşecek olan toplantı çağrısını ve BM'nin Doha'daki barış görüşmeleri davetini reddetmesi, bölgesel güvenliği tehdit eden güçlerin önemli şehirleri kontrol altına alması, Cumhurbaşkanı Hadi'nin ülke dışına çıkmasına yönelik zorlamaları ve eski Cumhurbaşkanı Salih haricinde diğer siyasal partilerle ittifak sağlanamaması gibi birçok diplomatik çabanın sonuçsuz kalması, Yemen için operasyon çözümünü kaçınılmaz bir sebep olarak sunmuştur.¹⁶²

İran destekli Husilere karşı bölgedeki nüfuzunu korumaya çalışan Suudi Arabistan aynı zamanda Yemen'in önemli ticaret yollarından olan Bab'ül Mendep boğazının Husilerin eline geçmesini önlemeye yönelik operasyonlar başlatmıştır. Cumhurbaşkanı Hadi'nin de çağrısı üzerine 100 savaş uçağı ve 150 bin asker ile Suudi Arabistan 26 Mart'ta Sünnilerin yoğun olduğu bölgelerde operasyon girişimini gerçekleştirmiştir. Nitekim bu bölgelerde Husilerin kuzey bölgesine nazaran etkisi daha az olması, Suudi güçlerinin ilerleyişini kolaylaştırmıştır.¹⁶³

Arap Baharı sonrası İran'ın bölgede etkisini artırması, Sünni iktidarları endişeye sokmuştur. Nitekim bölgede varlığını sürdüren Sünni statükonun etkisini artırma ve İran destekli Şii yayılcılığının önüne geçme düşüncesi üzerine yoğunlaşan yeni seçilen Suudi Arabistan Kralı Selman Bin Abdüaziz el-Suud, kendisini tebrik eden bölge ilkelerine Sünni Cephe oluşturma fikrini sunmuştur. Bu fikir doğrultusunda Arap ülkeleri tarafından gerçekleştirilen askeri operasyonlar, Şii hareketlerinin yükselmesi karşısında Sünni refleksin ilk ortaya çıkışı olarak nitelendirilmiştir.¹⁶⁴ Husi güçlerine karşı 26 Mart'ta operasyonların başlamasında hem BM'nin hem de AB'nin İran'la birlikte yürüttüğü nükleer müzakerelerinin yakın tarihte sonlanacağı da Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerince bir umut vaat etmiştir. Bunun yanı sıra 2010 ve 2011 yılları arasında İran'ın Bağdat, Beyrut, Şam ve Sana da etkili olması Suudi Arabistan'ı müdahaleye sürükleyen sebepler arasında değerlendirilmek mümkündür.

Suudi Arabistan'ın askeri müdahalede bulunma gerekçelerinden biri de kendi ülkesinde azınlık grup olarak varlığını sürdüren Şiilerin etkileneceği düşüncesidir. Şiilerden oluşan bu grubun

¹⁶¹ Ebru Aydın, "Suudi Arabistan'ın Yemen Operasyonu", **Analiz**, Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, Nr. 7, Ankara, 2015, s. 7.

¹⁶² Bassem Rashed, "Western Views on Operation Decisive Storm and Its Consequences", Future For Advanced Research and Studies, 2015, <https://futureuae.com/m/Mainpage/Item/2013/western-views-on-operation-decisive-storm-and-its-consequences> (5.5.2019).

¹⁶³ Aydın, a.g.e., s. 8.

¹⁶⁴ Murat Yetkin, "Statükocu Sünni Cephe Şii Yayılmasını Yemen'de Tutabilecek Mi?", **Radikal**, 2015, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/statukocu-sunni-cephe-sii-yayilmasini-yemende-tutabilecek-mi-1322470/> (5.5.2019).

Yemen'e yakın yerlerde ve petrolün bulunduğu şehirlerde yaşaması, Suudi Arabistan'ın endişelenmesine vesile olmuştur.¹⁶⁵ Dolayısıyla bölgede Husilerin etkin güç konumuna gelmeleri, Suudi Arabistan başta olmak üzere diğer Sünni ülkelerin de olası bir isyanı engellemek adına bölge ülkelerini işbirliğine sürüklediği şeklinde değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Suudi Arabistan öncülüğünde gerçekleştirilen askeri müdahalenin sebeplerini özetlemek gerekirse; Abdullah Salih iktidarını kaybetmesinin ardından ülkede oluşan güvensiz ve istikrarsız ortam özellikle bölge ülkelerinin büyük ölçüde ilgisini çekmesinde etkili olmuştur. Gerek Suudi Arabistan'ın gerekse İran'ın ulusal çıkarlarını göz önünde tutarak bölgedeki çatışmalara dahil olmuşlardır. İki ülke arasındaki rekabeti yalnızca mezhep çatışması olarak nitelendirmek ülkedeki sorunları basitleştirmektedir. Mevcut statükonun devamının yanı sıra önemli şehirleri kontrol altına alarak bölgede hâkim güç kurma emelleri şüphesiz müdahaleyi olanaklı kılmaktadır. Öte yandan dünyanın önemli deniz ticaret yollarından biri olan Bab-ül Mendep Boğazının bölge açısından önemli konumda olması sadece Suudi Arabistan ya da İran'ı değil aynı zamanda Birleşik Arap Emirlikleri ve dolaylı yoldan da olsa ABD'yi harekete geçirmiştir.

26 Mart 2015 tarihinden bu yana Suudi Arabistan öncülüğünde koalisyon güçleri tarafından Yemen hükümetine destek verilmekte ve operasyonlar devamlılığını sürdürmektedir. Bu koalisyonda Mısır, Kuveyt, Pakistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Fas, Bahreyn, Sudan ve Ürdün yer almaktadır.¹⁶⁶ Salih sonrası oluşan istikrarsızlığı fırsat bilen Husi isyancıları ve hükümet güçleri arasında yaşanan çatışma ortamı 2019 yılı itibariyle de devam etmektedir. Dolayısıyla koalisyon güçlerince gerçekleştirilen müdahalelerin sonuçlarına ve sürecin 2019 yılının ilk aylarına kadar devam edam etkisine değinilecektir. Bu bakımdan müdahale öncesi hedeflenen başarıya ulaşamadığı ve kısa süreceği tahmin edilerek başlatılan saldırıların ne zaman sona ereceğini kestirmek güçtür.

Koalisyon güçleri tarafından yapılan askeri müdahalenin 2019 yılında da Yemen'i siyasi istikrara kavuşturmadığı aşikardır. Meşru yönden Cumhurbaşkanı Hadi ülkeyi yöneten kişi olarak tanınsa da ülke içindeki taraflar tarafından kabul edilmemekte ve ülkeyi çatışmanın içine sürüklemektedir. Öte yandan BM'in girişimi vesilesiyle 21 Nisan 2016 tarihinde Kuveyt'te başlayan müzakerelerde bir sonuca ulaşılammış ve görüşmeler bir süreliğine askıya alınmıştır.¹⁶⁷ Bu gelişmeler ışığında, koalisyon güçleri ne ülkeyi siyasi istikrarsızlıktan kurtarabilmiş

¹⁶⁵ Aydın, a.g.e., s. 9.

¹⁶⁶ "Suudi Arabistan'ın Yemen Operasyonuna Türkiye'den Destek, İran'dan Tepki", BBC, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150326_yemen_tepkiler (19.4.2019).

¹⁶⁷ "Yemen Müzakereleri Askıya Alındı", TRT Haber, 2016, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yemen-muzakereleri-askiya-alindi-258950.html> (5.5.2019).

ne askeri kazanım elde edebilmiştir. Beklenen sonuçların gerçekleşmemesinin yanı sıra operasyonların öncülüğünü üstlenen Suudi Arabistan da ekonomik yönden zarara uğramıştır.

Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), Taiz şehrinde gerçekleşen hükümet güçleri ve silahlı militanlar arasındaki çatışmalar sonucunda 5 kişinin hayatını kaybettiği ve 91 kişinin de yaralandığı bildirilmiştir.¹⁶⁸ Öte yandan 2019 yılının mart ayında Hacca vilayetinde Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçlerince hava saldırısı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıda aralarında çocukların da yer aldığı 23 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁶⁹

Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri, meşru olarak kabul edilen Cumhurbaşkanı Hadi'ye bağlı güçlere halen destek sağlamaktadır. Ülke genelinde birçok bölgede çatışmalar sürse de saldırıların büyük çapta yaşandığı vilayetler genellikle Hudeyde, Aden, Saada, Taiz ve Hacca'dır. Koalisyon güçleri tarafından kara ve hava saldırılarının şiddetlenmesi, çatışmaları daha da kötüye sürüklemekle birlikte ülkede tedavi görenlerin ve yaşamını yitirenlerin sayısını gün geçtikçe arttırmaktadır.

3.1.2. Kararlılık Fırtınası Operasyonu

Mansur Hadi iktidarı kazanmasının ardından Yemen'de nihai istikrara kavuşamamıştır. Ülkede bu duruma sebep olan en önemli siyasi aktörlerden bir olan Husiler, artan petrol fiyatlarına tepki göstermek üzere başkent Sana'da gösteriler düzenlemiş ve Yemen'in yeni bir sürece adım atmasına öncülük etmiştir. Husilerin devlet yönetimine ve yetkililerine baskı uygulaması ve bazı bölgeleri ele geçirmesi üzerine Cumhurbaşkanı Hadi BM ve diğer Arap ülkelerinden destek talebinde bulunmuştur.¹⁷⁰ 26 Mart 2015 tarihinde Suudi Arabistan liderliğinde koalisyon güçleri, Yemen'deki krize çözüm bulmak amacıyla askeri müdahaleye başlamıştır. Kısa süreceği umulan ancak halen sürdürülen Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçlerinin uyguladığı operasyonlar, Yemen'deki iç savaşı durdurmak bir yana daha da yıkıcı hale getirmektedir.

Yemen'de devam eden güvensizlik ve istikrarsızlığın etkisine ve Husi hareketinin ilerleyişine karşı uygulanan "Kararlılık Fırtınası" operasyonu adı verilen harekât, Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri tarafından düzenlenmektedir. Bu operasyonlarda hava saldırıları yoğunlukta olmakla birlikte kara ve denizden saldırılar şeklinde de operasyonlara yer verilmektedir. Özellikle Husi isyanlarının sarstığı yönetimi tekrar etkin kılmak amacıyla başlatılan operasyonlar,

¹⁶⁸ "Yemen'de Çatıma: 5 Ölü", Hürriyet, 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yemende-catisma-5-olu-41191835> (5.5.2019).

¹⁶⁹ "Yemen'de Hava Saldırısında 23 Kişi Hayatını Kaybetti", CNN Türk, 2019, <https://www.cnnurk.com/dunya/yemende-hava-saldirisinda-23-kisi-hayatini-kaybetti> (5.5.2019).

¹⁷⁰ Ensar Muslu, "Askeri Müdahaleyle Yemen Devleti'ni Yeniden Tesis Çabaları ve Menfi Gelişmeler", **Ortadoğu Analiz**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 7 (71), Ankara, 2015, s. 47.

Yemen’i büyük bir felakete doğru sürüklemiştir. Bunun yanı sıra ülkede yetersiz halde bulunan altyapı ziyadesiyle zarar görmüştür. Düzenlenen operasyonların bir diğer sonucu ise sağlık koşullarının istenilen düzeyde olmamasının da etkisiyle giderek artan kolera salgıdır. Bu doğrultuda, Koalisyon ülkelerince Husi güçlerinin kontrol altına aldığı bölgelerin hedefte olması kolera salgınına yakalananların sayısını arttırmaktadır.

Mansur Hadi’nin de koalisyon güçlerine çağrıda bulunması üzerine Suudi Arabistan liderliğinde mart ayında başlatılan Kararlılık Operasyonu, nisan ayında “Umuda Dönüş” adı ile Yemen’de Husilerin ilerleyişine son vermek amacıyla devam etmiştir. Bunun yanı sıra Kararlılık Fırtınası Operasyonunda koalisyon güçlerinden beklediği desteği göremeyen Suudi Arabistan, bölgedeki İran tehdidini diğer ülkelere nazaran daha çok ciddiye alması üzerine böylesi bir isim değişikliğine gitmiştir. Bu süre zarfında Koalisyon güçlerinin sözcüsü Tuğgeneral Ahmed el- Asiri, operasyonlar sayesinde Husilere ait ağır silahların tamamına yakınının imha edildiğini ve operasyonların devam edeceğini açıklamıştır.¹⁷¹ Bu operasyonlar başlangıçta Yemen’deki istikrarsızlık ortamını ortadan kaldırma amacı gütsen de gerçekte bölge ülkelerinin ulusal çıkarlarını dikkate alarak Yemen’e bir gelecek sunma hedefi üzerine yoğunlaşmıştır.¹⁷² Arap Baharı sonrası yaşanan geçiş sürecinin iyi yönetilememesi, tarafların anayasa konusunda anlaşmazlığa düşmesi, yönetimden kaynaklanan güç boşluğunu Husilerin doldurmak istemesi ve ülkede varlığını sürdüren El-Kaide terör örgütü ile mücadele edilmesi operasyonların gerekçesini sunmuştur.¹⁷³ Ancak bu vesileyle de Yemen krizini sadece operasyonlar ile çözmeye çalışmanın yetersiz olacağı anlaşılmıştır. Nitekim ülke yalnızca askeri alandan değil aynı zamanda ekonomi ve siyasi yönden de bir yıkıma uğramıştır. Dolayısıyla operasyonlara ek olarak müzakere sürecinin yeniden gündeme gelmesi de olası beklentiler içinde yer almıştır.

3.2. İran ve Yemen

Avrasya jeopolitiğinde önemli bir konuma sahip olan İran, tarihi birikimi ve güçlü devlet yapısı, askeri olayları ile dış politikada adından sıkça söz ettirmektedir. Nükleer çalışmaları ve zengin enerji kaynakları da ülkenin gücünü artıran etkenler arasında yer almaktadır. Dünyanın ikinci büyük petrol üreticisi ve doğalgaz rezervine sahip olmasının yanı sıra İran’ın dış politikasını ideolojik tavır ve dini yapısı da şekillendirmektedir. Ülkenin diplomasisi ayrıca pragmatik uygulamalar üzerine kurulu bir yapıdan oluşmaktadır.¹⁷⁴

¹⁷¹ Ali Semin, “Suudi Arabistan’ın Yemen Çıkması: Pakistan-İran Denklemi”, **Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi**, (1212), İstanbul, 2015, s. 3.

¹⁷² Yelseli, a.g.t., s. 21.

¹⁷³ Tayyar Arı, “İran Yemen’e Müdahale Ederek Çatışmanın Parçası Olmak İstemez”, Haberler.com, 2015, <https://www.haberler.com/iran-yemen-e-mudahale-ederek-catismanin-parcasi-7134646-haberi/> (4.5.2019).

¹⁷⁴ Barış Doster, “Bir Bölgesel Güç Olarak İran’ın Ortadoğu Politikası”, **Ortadoğu Analiz**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 4 (44), Ankara, 2012, s. 45.

1979 yılında meydana gelen İran İslam Devrimi, İran ve Ortadoğu politikasının yanı sıra İslam dininin geleceğini de etkileyen önemli olaylardan biridir.¹⁷⁵ Bu devrim bölgede petrolün keşfine, İsrail'in kurulmasına ve Arap ülkelerinin ortaya çıkmasına da etki etmiştir.¹⁷⁶ Devrim ile laik, otoriter bir lider olan Şah yönetimi çökmüş ve yerine nihai gücün 'Yüce Lider'e devredildiği dini bir rejim kurulmuştur. İran şahının çöküşüyle "Ne Doğu Ne Batı, Sadece İslam" sloganı hem siyasi hem de dini yönünü belirlemesinde etkili olmuştur.¹⁷⁷ Bu doğrultuda İran, hem anti-emparyalist bir tavır sergileyerek ABD liderliğindeki batı hem de Sovyetler Birliği liderliğindeki doğu ile birlikte hareket etmemeyi yalnızca Müslümanların yanında yer alacağı fikrini benimsemiş ve uygulamaya koymuştur.

1979 İran İslam Devriminin ideolojisi, İran'ın dış politikasını beslemeye devam etmektedir. Nitekim bugünkü İran'ın ulusal güvenlik politikası da İran İslam Devriminin ideolojisi gibi birbirleriyle örtüşen ve bazen de rekabet eden birçok faktörün ürünüden oluşmaktadır. Bu faktörler; ülkeye ve rejime yönelik tehdit algısı, uzun süre devam eden ulusal çıkarları, İran rejiminin hizipleri ve seçim bölgelerinin etkileşimidir.¹⁷⁸

Ortadoğu'nun tarihi ve jeopolitik yönünden en karmaşık konumuna sahip olan ülkelerden bir de Yemen'dir. 1962 yılına dek Şii mezhebinin bir kolu olan Zeydiliğe mensup kişilerce yönetilen Yemen, aynı yıl yapılan askeri darbe ile cumhuriyet rejimine geçmiştir. Cumhuriyet rejiminin Arap devletlerine yayılmaya başlaması monarşi ile yönetilen Suudi Arabistan için bir tehdit niteliğinde görülmüştür. Husiler, merkezi yönetimin kendi mezheplerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarda bulunduğunu iddia etmiş ve bunun sonucunda iki taraf arasında çatışma başlamıştır. Suudi Arabistan çatışmaların yaşandığı bu süreçte İran'ı Yemen'deki Zeydilere destek verdiği yönelik suçlamalarda bulunmuştur.¹⁷⁹

Aslında İran, 1979 İslami Devriminin ardından Yemen'e yumuşak güç politikası uygulamıştır. Yemen'de Şii mezhebinin Zeydi koluna mensup Husilere İran'da dini eğitim vermiştir. Bu eğitimle siyasete bakış açıları değişen Husiler, Yemen hükümetine karşı mücadele girişiminde bulunmuşlardır. 2004 yılında Husilerin Abdullah Salih yönetimine karşı başlattığı Ensarullah Hareketi ve sonraki yıllarda gerçekleştirdikleri isyanlar karşısında İran, Husilere askeri ve

¹⁷⁵ Hasan Onat, "İran İslam Devrimi ve Şiilik", **e-Makalat Mezhep Araştırmaları**, 4 (2), 2013, s. 223.

¹⁷⁶ Ünal Gündoğan, "Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme", **Ortadoğu Analiz**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 3 (29), Ankara, 2011, s. 94.

¹⁷⁷ Bekir Halhalli, "Humeyni Dönemi İran Dış Politikası:1979-1989", **Birey ve Toplum**, 4 (8), 2014, s. 93.

¹⁷⁸ Kenneth Katzman, "Iran's Foreign and Defense Policies", **Congressional Research Service**, 2019, s. 2.

¹⁷⁹ Serkan Taflıoğlu, "Yemen'de Suudi Arabistan-İran Mücadelesi", **Ortadoğu Araştırma Merkezi**, 2009, <https://www.orsam.org.tr/tr/yemen-de-suudi-arabistan-iran-mucadelesi/> (1.5.2019).

operasyonel destek sağlamıştır.¹⁸⁰ Ayrıca 2017 yılının nisan ayında Yemen kuvvetleri tarafından tutuklanan Husi güçleri de İranlı uzmanlardan eğitim aldıklarını itiraf etmişlerdir.¹⁸¹

Abdullah Salih yönetiminin devredilmesi sonrası, yardımcısı Hadi Yemen hükümetinin yeni başkanı olmuştur. Ancak bu durum da ülkedeki kriz ortamına çözüm olmamış ve hükümet güçleri ile Husi isyancıları arasında gerilimi daha da tetiklemiştir. Bu süreçte Suudi Arabistan Devlet Başkanı Hadi'ye; İran ise Husi isyancılarına destek vermiştir. Ülkenin kuzeyindeki süregelen gerilimler, Yemen'in Riyad ile Tahran arasındaki bölgesel etki konusunda daha geniş bir rekabete girmesini de tetiklemiştir.¹⁸² Dolayısıyla Yemen, bu iki ülke arasındaki rekabet nedeniyle siyasi istikrarsızlıkla, yetersiz alt yapıyla ve salgın hastalıklarla hala baş etmeye çalışmaktadır.

2015 yılının nisan ayında BMGK'nin raporuna göre İran'ın 2009 yılında Husilere sınırlı miktarda silah göndermiştir. Deniz yoluyla yapılan nakliede İran gemisinin, uluslararası sularda Yemen teknelerine silahları nakliye ettiği tespit edilmiştir. 2011 yılının şubat ayında Yemenli yetkililerce İranlı bir balıkçı teknesi ele geçirilmiş ve bu teknede 900 adet İran yapımı olan anti-tank ve anti-helikopter roket bulunmuştur.¹⁸³ İran'ın 2011 yılından sonra da Husilere verdiği desteğin arttırıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda Amerikalı yetkililer, İran'ın sınırlı sayıda otomatik tüfek, bomba yapım malzemesi, nakit birkaç milyon dolar gibi yardımda bulunduğu yönünde suçlamalardan vazgeçmemiştir.¹⁸⁴ 2015 ve 2016 yıllarında İran, Yemen'e 2000'in üzerinde küçük silah sevkiyatı gerçekleştirmiştir. Bu silahlar, İran'ın Irak'taki Şii milislerine dağıttığı silahlar olduğu ifade edilmiştir.¹⁸⁵

2015 şubatında Husiler başkent Sana'yı ele geçirmesinin ardından, mart ayında bir heyetle Tahran'a ziyarette bulunmuştur. Bu Husi heyeti, İran'dan Yemen limanlarını genişletme, enerji santralleri inşa etme ve Yemen'e bir yıl yetecek kadar petrol sağlamaya yönelik ekonomik yardım

¹⁸⁰ "İran'ın Yemen'deki Faaliyetleri", **Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi**, https://ankasam.org/iranin-yemendeki-faaliyetleri/#_edn4 erişim tarihi: 1.5.2019.

¹⁸¹ Mohammed al-Arab ve Hani al-Sufyan, "Captured Houthi Militias Reveal They Were Trained by Iran", Al Arabiya, 2017, <https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/04/02/Captured-Houthi-militias-reveal-they-were-trained-by-Iran.html> (1.5.2019).

¹⁸² Lars Berger vd., "Yemen and the Middle East Conference The Challenge of Failing States and Transnational Terrorism", **Academic Peace Orchestra Middle East – Policy Brief**, (7), 2012, s. 1.

¹⁸³ Carole Landry, "Iran Arming Yemen's Houthi Rebels Since 2009: UN Report", 2015, <https://www.middleeasteye.net/news/iran-arming-yemens-houthi-rebels-2009-un-report> (1.5.2019).

¹⁸⁴ Thomas Juneau, "Iran's Policy Towards The Houthis In Yemen: A Limited Return On A Modest Investment", **International Affairs**, 92 (3), 2016, s. 656.

¹⁸⁵ Maher Farrukh vd., "Warning Update: Iran's Hybrid Warfare in Yemen", 2017, <https://www.criticalthreats.org/analysis/warning-update-irans-hybrid-warfare-in-yemen> (1.5.2019).

paketi aldıklarını belirtmiştir.¹⁸⁶ Aynı yılın nisan ayında gerçekleşen denizcilik operasyonlarından sorumlu Amerikalı bir amiral, İran'dan Yemen'e silah sevkiyatı yapan gemilerin ele geçirildiğini açıklamıştır.¹⁸⁷ Benzer şekilde Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçleri de 18 adet zırh delici füze, 54 adet tanksavar füzesi, füze kovanı, ateş kılavuzluk sistemleri, rampalar ve diğer askeri malzemeleri taşıyan İranlı bir balıkçı teknesindeki 14 denizcinin gözaltına alındığını açıklamıştır.¹⁸⁸ Böylelikle Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon güçleri gerçekleştirdikleri operasyonlarla Husileri bir nebze de olsa güç kaybına uğratmayı başarmışlar ancak yaşanan olayları tamamıyla sona erdirememişlerdir.

Öte yandan, İran'ın Yemen'de gerçekleştirdiği faaliyetlerin birçok etkisinden söz etmek mümkündür. Özellikle İran, bölgede bir nevi kendisine rakip olarak gördüğü Suudi Arabistan'a ve batıyı temsil eden ABD'ye karşı Yemen'deki askeri kapasitesini kullanarak kendisini ispatlamasına olanak sağlamaktadır. Her iki ülkenin önüne set koymasına karşın İran, Yemen'in bazı sahil kesimlerinin kontrolünü sağlayan Husilerin bölgede daha etkili hale gelmesi amacıyla destek sağlamaya devam etmektedir. Bu doğrultuda, Husilerin çatışmalar sonucunda elde ettikleri yerleri aslında İran kendisi için de tutunma noktası olarak tanımlamakta ve koalisyon güçleri arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak bölgedeki krizi daha da tetiklemeye çalışmaktadır.

3.3. Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen

Yemen'de siyasi ve insani durum yönünden devam eden kriz, gerek küresel güçlerin gerekse bölgesel aktörlerin rekabeti arasında farklı boyutlar kazanmaktadır. Arap Baharı sonrası ivme kazanan özgürlük ve eşitlik hareketleri, çoğu Arap ülkesinin korkulu rüyası olmuştur. Bu bakımdan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) de statükonun devamı için bu hareketlere karşı önlem almanın yanı sıra Yemen'de gittikçe artan Husi isyanlarını sona erdirmeye düşüncesi ile askeri operasyonlara destek vermiştir. BAE'nin askeri müdahalelerini ulusal güvenliği sağlama yanında farklı sebepler de etkilemektedir. Dış politikasını genel olarak İslami gruplara cephe almakla yönlendiren BAE, Yemen'deki Husi hareketine karşı da sert müdahalelerde bulunmuştur.

BMGK tarafından desteklenen yasal bir çerçeve içerisinde, Hadi'nin yönetimini meşru olarak güçlendirmek amacıyla 2015 yılında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri tarafından liderlik

¹⁸⁶ "Houthis Say They Have Secured Aid Package From Iran", Al Jazeera, 2015, <https://www.aljazeera.com/%20news/2015/03/houthis-secured-aid-package-iran-150314123957118.html> erişim tarihi: 1.5.2019.

¹⁸⁷ Peter Bergen, "US Intercepts Multiple Shipments of Iranian Weapons Going to Houthis in Yemen", CNN, 2016, <https://edition.cnn.com/2016/10/28/politics/us-intercepts-iranian-weapons/> (1.5.2019).

¹⁸⁸ William Maclean, "Weapons Bound for Yemen Seized on Iranian Boat: Coalition", Reuters, 2015, <https://in.reuters.com/article/cnews-us-yemen-security-idCAKCN0RU0R220150930> (1.5.2019).

edilen askeri müdahaleler gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁹ BAE'nin operasyonları gerçekleştirmek suretiyle 30 adet F-16 savaş uçağının yanı sıra 4000 asker, yaklaşık 1500 kişiden oluşan özel hareket üyesi görevlendirilmiştir.¹⁹⁰ Bu doğrultuda koalisyon ülkelerinin önde gelen güçleri Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Mayıs ayının ardından yaptığı yeni plan hem Körfez ülkelerindeki hem de Yemen'deki Yemenli savaşçılara askeri eğitim sağlamaya yöneliktir. Eğitilen güney savaşçılarının desteğiyle Aden şehrinin kontrolünü de kazanmıştır.¹⁹¹

KİK çerçevesinde yürütülmesi öngörülen operasyonlara BAE tek başına hareket ederek ülkenin güney bölgesinde etkili hale gelmeyi başarmıştır. Bu durum operasyonun önderliğini üstlenen Suudi Arabistan'ın yanı sıra diğer koalisyon ülkelerinin ve Hadi yönetiminin tansiyonunu yükseltmiştir.¹⁹² Yemen'deki krizin daha karmaşık bir hal almasında rol oynayan BAE'nin uyguladığı operasyonlar, bu bağlamda Yemen'in toprak bütünlüğünü korumak ve istikrarı sağlamak amacıyla sarmıştır. Nitekim Yemen'in güneyindeki kentleri, bazı yer altı kaynakları, stratejik öneme sahip adaları ve limanları ele geçirmeye çalışması, BAE'nin bu bölgelerde kalıcı olma düşüncesini öne çıkarmaktadır. Diğer yandan BAE'nin Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçleri tarafından düzenlenen operasyonlardan farklı bir yaklaşım sergilemesi birçok sivilin de yaşamını yitirmesine sebep olmuştur.

Tüm bu gelişmeler ışığında, yedi emirliğin birleşimiyle oluşan BAE'nin Yemen'e askeri operasyonlarda ve insan hakları ihlalinde bulunması, ülkenin anayasal kurumlarını hoşnut etmemektedir. Bunun yanı sıra yerel milis güçlerine eğitim ve malzeme sağlaması bünyesindeki Abu Dabi emirliği başta olmak üzere bazı emirlikleri de rahatsız etmektedir. BAE tarafından düzenlenen operasyonların da etkisiyle Yemen, sonu gelmeyen bir savaş ihtimaline doğru sürüklenmektedir.¹⁹³

3.4. Birleşmiş Milletler ve Yemen

Yemen'de yaşanan siyasi kriz ülkede hala etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Gerek bölgesel gerekse uluslararası müdahaleler, krizin çözümüne ilişkin arayış içerisinde olmuştur. Bu bağlamda, Yemen'e yönelik sadece öneriler değil, bunun yanında zaman zaman yaptırımlar da

¹⁸⁹ Laurent Bonnefoy, "The War and Humanitarian Crisis in Yemen: A Forgotten Conflict?", **Geographical Overview The Euro-Mediterranean Partnership and Other Actors**, 2018, s. 251.

¹⁹⁰ Riad Domazeti İnsamer, "Birleşik Arap Emirlikleri'nin Yemen Kaosundaki Rolü", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/birlesik-arap-emirlikleri-nin-yemen-kaosundaki-rolu/1332159> (24.4.2019).

¹⁹¹ Salisbury, a.g.m., s. 29.

¹⁹² Yorulmaz, a.g.m., s. 259.

¹⁹³ <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/birlesik-arap-emirlikleri-nin-yemen-kaosundaki-rolu/1332159> (24.4.2019).

uygulamaya konulmuştur. 2011 yılı Nisan ayında BM Güvenlik Konseyi üyeleri Yemen'deki durumu görüşse de Rusya'nın olumsuz tutumundan ötürü anlaşmayı sağlayamamıştır.

Diğer yandan aynı yıl Saray'daki camiye düzenlenen saldırıda yaralanan Salih, tedavi için Riyad'a gönderilmiştir. Abdullah Salih'in Riyad'da olduğu dönemde, BM temsilcisi Cemal bin Ömer hem iktidarla hem de muhalefetle görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde üst düzey yöneticiler ülkedeki ekonomik ve siyasi sorunlara çözüm aramıştır. BM ile görüşen muhalefet ise Salih'in yetkilerinin devredilmesi yönünde taleplerini dile getirmiştir. Öte yandan, BM Güvenlik Konseyi 27 Eylül 2011'de bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada Devlet Başkanı Salih'in KİK Barış Planı'nı imzalamasını belirtmiştir. Yaşanan bu krizin çözümüne yönelik BM temsilcisi, bu anlaşmanın detaylarını görüşmek için Yemen'e gitmiştir. Başkan Yardımcısı Hadi ve muhalefet ile görüşme yapılmıştır. Bunun yanı sıra ABD'nin de yaptığı görüşmeler sonucunda KİK Barış Planı imzalanmıştır. Ayrıca BM ülkede var olan ekonomik yetersizliğin doğurduğu gıda, su ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardım gerçekleştireceğini de vurgulamıştır.¹⁹⁴

Öte yandan, geçiş döneminin istenilen başarıyı elde edememesi ve ülkedeki iç dinamiklerin başkentte ve birçok bölgede protesto gösterisi düzenlemeleri ülkenin geleceğine yönelik nihai bir sonucu değil bir çıkmazı işaret etmiştir. Süregelen iç savaşın sebep olduğu ihmal ve aksamaların yanında Suudi Arabistan ve diğer Arap ülkeleri de Yemen'e deniz ambargosu uygulamıştır. Bu durum karşısında BM, ülkenin yaşadığı olumsuz durumları, kıtlığın ve insani krizin habercisi olarak nitelendirmiştir.¹⁹⁵

Yemen'in eski Cumhurbaşkanı Salih ile yakın zamana kadar ilişki içerisinde olan Husiler ile Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon güçleri tarafından desteklenen Yemen hükümeti, 2015 yılının mart ayında tecrübe edindiği diğer savaşlara nazaran daha karmaşık ve kanlı bir savaşa tanıklık etmiştir. Operasyonlar ve iç çatışmalar dolayısıyla binlerce insan yaşamını yitirmiş ve milyonlarca insan evini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunun yanı sıra ülke, şimdiye kadar görmediği büyük oranda kolera salgını ile mücadele etmektedir. BM, son yıllarda görünen tabloda, dünyanın en kötü açlık sıkıntısıyla karşılaşılabileceği konusunda Yemen'e uyarıda bulunmuştur.

Bunun yanı sıra Yemen savaşında özellikle savaş kurallarına aykırı olarak; okullar, evler, hastaneler, fabrikalar, pazarlar, yollar ve köprüler etkilenmiştir. Nitekim savaş esnasında genellikle yoğun nüfuslu yerler hedef alınmıştır. Bu doğrultuda, 14 Nisan 2015 tarihinde BMGK, tüm Yemenli grupların ve özellikle Husilerin çatışmalara son vermeleri amacıyla, Rusya Federasyonu'nun çekimsiz oyuna karşılık 14 kabul oyuyla 2216 sayılı karar kabul edilmiştir. Bu karar, Husilerin son çatışma sırasında ele geçirdikleri tüm alanlardan çekilmelerini, askeri ve güvenlik kurumlarından ele

¹⁹⁴ Muslu, a.g.m., s. 272.

¹⁹⁵ Yemen Ülke Bülteni, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017, s. 5.

geçirdikleri silahları bırakmalarını, tüm eylemlerine son vermelerini ve önceki konsey kararlarının tam olarak uygulanmasını içermektedir.¹⁹⁶ Kararın ardından mayıs ayında 5 günlük insani duraksama ve aralık ayının sonunda iki haftalık ateşkes haricinde Yemen’de kan dökülmesi dinmek bilmemiş ve 2016 yılının nisan ayına dek sürmüştür.

Nitekim ülkede devam eden çatışma ve düşmanlıkların üzerine BM destekli bir uzlaşma sağlanması fikri ortaya atılmış ve bu doğrultuda barış görüşmeleri Kuveyt’te başlamıştır. Ancak henüz ağustos ayının başlarında başarısızlığa uğrayan görüşmeler sonrasında çatışmalar devam etmiş ve Yemenliler yaşadıklarıyla daha ağır bir bedel ödemişlerdir.¹⁹⁷ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından Mart 2017’de sunulan verilere göre 2015 yılının mart ayında başlayan çatışmalardan bu yana en az 4,773 sivil öldürülmüş ve 8,272 kişi de yaralanmıştır.¹⁹⁸ Ayrıca ülkedeki gıda güvensizliği, 17 milyon insanın (nüfusun yaklaşık üçte ikisinin) şiddetli bir şekilde gıda güvensizliği olduğu tahmin edilen 7 milyonun artık kıtlıkla karşı karşıya kalacağıdır.¹⁹⁹ Bunun yanında ekim 2016 verilerine göre 320,000 şüpheli kolera vakasıyla 1.740 kişiden fazlasının ölümle sonuçlanan kolera salgımına tanıklık etmiştir.

3.5. Amerika Birleşik Devletleri ve Yemen

2011 yılında Körfez İşbirliği Konseyi, Yemen’de yaşanan siyasi krizin çözümüne ilişkin öneride bulunmuştur. Bu önerin görüşülmesi için katılımcı ülkelerin Suudi Arabistan’da toplanılması kararlaştırılmıştır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda KİK, bir Barış Planı hazırlamış ve bu plan, hükümet tarafından ve muhalefet partilerce kabul edilmiştir. Ancak planın imzalanması ertelenmiştir. Bu ertelenmenin sebepleri olarak bazı şehirlerde boy gösteren protestolar ve Devlet Başkanı Salih’in öne sunduğu talepler gösterilmektedir. Tüm bu çabaların ardından taraflar tekrar görüşmeye devam etmiştir. 21 Mayıs 2011’de muhalefet tarafından imzalanan KİK Barış Planı, Salih tarafından imzalanmayınca KİK üyesi ülkeler, Barış Planı’nı askıya almıştır.²⁰⁰ Barış Planı’nın askıya alınmasının ardından hükümet ile Ahmer aşireti arasında Başkent Sana ve Taiz şehrinde yaşanan çatışmalarda yüzü aşkın insan hayatını kaybetmiştir.²⁰¹ Aynı yılın haziran ayında başkent Sana’daki Devlet Başkanlığı Sarayı Camisi’ne düzenlenen saldırı sonucunda Devlet Başkanı Salih’in

¹⁹⁶ “Security Council Demands End To Yemen Violence, Adopting Resolution 2216 (2015), With Russian Federation Abstaining”, United Nations, 2015, <https://www.un.org/press/en/2015/sc11859.doc.htm> (10.5.2019).

¹⁹⁷ “Yemen’s Crisis: 1,000 Days of Disaster”, OXFAM Media Briefing, 2017, s. 3.

¹⁹⁸ Office of the High Commissioner for Human Rights, ‘Over 100 Civilians Killed in a Month, Including Fishermen, Refugees, as Yemen Conflict Reaches Two-Year Mark’, 2017, <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhoWeAre.aspx> (10.05.2019).

¹⁹⁹ United Nations Security Council, The Situation in the Middle East, PV.7999, 2017.

²⁰⁰ Muslu, a.g.m., s. 351.

²⁰¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/05/110529_yemen.

yaralanması üzerine kendisi tedavisi için Suudi Arabistan'a gitmiştir. Saldırıları dinmek bilmemiş ve birçok insanın hayatına mal olmuştur. Bu durum sosyal yaşama da etki etmiştir. Böylesi bir tablo karşısında ABD, Yemen'deki olaylardan ötürü kaygılarını ve saldırıların çözümüne ilişkin taraflar arasında bir ateşkes yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda, kasım ayında Yemen'de bulunan BM heyetine başkanlık eden Cemal bin Ömer'in aracı olması ve görüşmelerin sağlanması sonucu KİK Barış Planı, Abdullah Salih tarafından imzalanmıştır.²⁰² Bu plan gereğince Devlet başkanı Salih, kendi görevini Mansur Hadi'ye bırakacağını kabul etmiştir. Diğer yandan dönemin iktidar boşluğundan yararlanan El-Kaide, Yemen'in güneyinde etkili olmuş ve bazı şehirleri kontrol altına almıştır.

Yemen'de yaşayan El Kaide'nin önemli liderlerinden Enver el-Evlaki'ye karşı ABD bir saldırı düzenlemiştir. Sadece bu saldırı ile yetinmeyen ABD, ülkedeki operasyonlara devam etmiştir. Ancak ABD de Yemen'deki krizle başa çıkamamıştır. Buna karşılık El-Kaide, ülkedeki durumu kendi lehine kullanmış ve Zenzibar şehrini kontrol altına almıştır. Bu durum ABD tarafından hoş karşılanmamış ve birkaç girişimde bulunmuştur.

Bir yandan güvenlik güçlerinin saldırıları, diğer yandan ABD operasyonları El-Kaide'nin ele geçirdiği şehirlerdeki etkisini kırmaya başlamıştır. Düzenlenen operasyonların birinde de Enver el-Evlaki öldürülmüştür. ABD, El-Kaide'nin varlığından ötürü Yemen ile yakından ilgilenmeye başlamış ve operasyonlarının sayısını artırmaya devam etmiştir.²⁰³

Bu gelişmelerin haricinde gelişen diğer bir olay ise 2011 yılında ABD'nin Yemen'e yapacağı yardımı iptal etmesidir. Yemen'de Devlet Başkanı Salih'e karşı yapılan gösterilerin artması, ABD'nin Yemen hükümetine vereceği yaklaşık 1 milyar doları iletmemesi ülkede ABD'ye karşı farklı bir bakış açısı yansıtmıştır.

3.5.1. El Kaide'ye Yönelik Operasyonlar

Arap Baharı öncesi dönemde Yemen, kuzeyde Husi hareketi, güneyde ise bağımsızlık talep eden grupların sebep olduğu güvenlik sorunları ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu sorunların yanı sıra Yemen'de El Kaide'nin varlığı ve uyguladıkları operasyonlar da dikkat çekmektedir. Nitekim 2009 yılında Suudi Arabistan, kendi ülkesinde yaşayan El Kaide teröristlerine karşı operasyonlar düzenlemiş ve buradan kaçan teröristler, Yemen'i kendilerine mesken edinip zamanla örgütlerinin merkezi konumuna getirmişlerdir.²⁰⁴ Suudi Arabistan'dan kaçan teröristler ile Yemen'de bulunan teröristler bir araya gelerek Arap Yarımadası'ndaki El Kaide'yi oluşturmuşlardır. Özellikle

²⁰² Deniz, a.g.m., s. 79.

²⁰³ Muslu, a.g.m., s. 351.

²⁰⁴ Mehmet Salih Gün, "Yemen'de Arap Baharı", *Yasama Dergisi*, (22), 2012, s. 125.

AYEK'in ülke içerisinde birçok kaybın yaşadığı eylemlerde bulunduğu ve bazı bölgeleri kontrol altına aldığı görülmektedir.

Hükümet, El Kaide ile olan mücadelesini ABD'den destek alarak da yürütmüştür. Bu bağlamda, ABD 2009 yılında Yemen hükümetine yetmiş milyon dolar maddi yardımda bulunmasının yanı sıra Yemen ordusuna da malzeme desteği sağlamıştır. 2009 yılında El Kaide'ye yönelik düzenlenen operasyonlarda aralarında liderlerinin de bulunduğu birçok militan öldürülmüştür.²⁰⁵

Arap Baharı sonrası süreçte de Yemen hükümeti, El Kaide'ye bağlı gruplarla mücadele etmeye devam etmektedir. Sorunların bitmediği, hatta her geçen gün bir başkasının eklendiği Yemen'de halihazırda bölünmüş olan yapıyı terör örgütleri ve dış güçler daha da derinleştirmektedir. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi istikrarsız ortamını fırsat bilerek çeşitli bölgelerde eylem girişiminde bulunmuşlardır.

2017 yılının ocak ayında ABD tarafından Yemen'de gerçekleştirilen operasyonlarda her ne kadar El Kaide militanları hedef alınsa da siviller de bu operasyonlardan zarar görmektedir. El Kaide'ye yönelik düzenlenen bu operasyonda 10'un üzerinde militan öldürülürken 30'a yakın sivil de hayatını kaybetmiştir.²⁰⁶ Aynı yıl güvenlik güçlerinin Yemen'in Lahic şehrinde düzenledikleri operasyon sonucunda daha önce teröristlere askeri eğitim veren lider de teslim olmuştur.²⁰⁷

3.6. Avrupa Birliği ve Yemen

Arap Baharı ile otoriter rejimle yönetilen ülke vatandaşlarının var olan iktidara başkaldırımları sosyal ve siyasal yapıda değişikliğe sebep olmuştur. Arap ülkelerinde kısa sürede etkisini gösteren bu değişim ile AB, Ortadoğu ülkelerinde demokrasi kavramını yaygın hale getirme imkânı bulmuştur. Bu doğrultuda Yemen'deki BM girişimlerine destek veren AB, yaşanan çatışmalara barış yoluyla çözüm bulma yoluna gitmiştir.

Yemen'deki sorunların sosyal açıdan da birçok olumsuz sonucu bulunmaktadır. AB, bu olumsuz sonuçları kendi lehine çevirmeye çalışmış ve insan haklarının ihlal edildiğini, taraflar arasındaki çatışmalar sonucunda birçok kişinin hayatını kaybettiğini belirterek Yemen'e yapılacak olan müdahaleye karşı bir tavır sergilemiştir. Bu bağlamda, BM'in girişimiyle gerçekleşecek olan müzakere sürecine destek vermiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ Doğan, Sercan. <https://www.orsam.org.tr/tr/yemen-de-el-kaide-varligi/> (5.5.2019).

²⁰⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdden-yemende-el-kaide-operasyonu/737465>.

²⁰⁷ <https://www.sabah.com.tr/dunya/2017/07/30/yemende-el-kaide-operasyonu-ust-duzey-isim-teslim-oldu>.

²⁰⁸ Yelseli, a.g.t., s. 38.

17 Aralık 2010 tarihinde Muhammed Bouazizi'nin kendini ateşe vermesiyle tetiklenen Tunus protestoları zamanla Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Körfez ülkelerinde devrim ve isyan sarmalına yol açmıştır. Bu devrim hareketi, Arap dünyasında uzun süre siyasal ve ekonomik ilerlemeyi engelleyen otokratik yöneticilerden kurtulmaları amacıyla halkın umudunu simgelemiştir. Ancak bu umutlar gerek ülkelerin kendi içindeki bölünmüş yapıları gerekse dış güçlerin müdahalesiyle parçalanmıştır. Umudu parçalanan ülkelerden biri olan Yemen'de de halen devam eden iç savaş, güvensizlik ve istikrarsızlık ülkeye daha kötü bir ortam yaratmaktadır.²⁰⁹

Arap Baharı, bölge ülkelerini tehdit eden bir hareketin artmasına sebep olan bir dönemi temsil etmektedir. Bu tehdit sadece güvenliğe yönelik kitle imha silahlarının varlığını değil, terör örgütlerinin eylemlerini ve bölgede istikrarsız ülkelerin bulunmasını da içermektedir. Güvenliği esas alan Avrupa Birliği, kendi vatandaşlarının da güvenliğini göz ardı etmeksizin, Arap dünyasındaki otoriter rejimlerle iş birliğine önem vermiştir. Mevcut durumu korumaya çalışan AB, Arap ülkelerindeki bu hareketlere destek verirken üye ülkelerinin ekonomik ve siyasi çıkarlarını dikkate almıştır.

AB, Arap Baharı sonrası Orta doğuda yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeleri kendi lehine çevirmek amacıyla BMGK'nin önerilerini desteklemiştir. Bunun yanı sıra bölgeye temsilciler göndererek taraflar arasında uzlaşma sağlamaya çalışmıştır. Ancak bazı AB üyelerinin Ortadoğu ülkeleri ile ilgili çıkarlarının çatışması, AB'nin bölgedeki rolünü de tam anlamıyla oynamasını engellemiştir. Bu nedenle Yemen'de siyasi bir güç olarak anılmaktan ziyade insan haklarının ihlali konusunu göz önünde bulundurmuştur. Koalisyon güçlerinin düzenlediği operasyonlar sonucu birçok sivilin hayatını yitirmesi üzerine AB, bu müdahalelere tepki göstermiştir.²¹⁰

3.6.1. Avrupa Birliği'nin Müdahalelere Karşı Tavrı

Yemen'de 2011 yılı sonrası meydana gelen krize Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon güçlerinin yaptığı müdahalelerin sivillere de zarar vermesi insan haklarının ihlal edildiğini ortaya koymaktadır. Yemen'de bir yandan yaşamını yitiren insanların sayısındaki artış diğer yandan yaşam koşullarının zorlaştıran faktörlerin etkisi, yönetimi ve dış güçlerin politikasını da etkilemiştir. Ülke içinde ortaya çıkan milis güçlerinin bazı şehirlerde kontrolü sağlama çabaları mevcut iktidarın da işini zorlaştırmıştır. Bu amaçla uluslararası alanda ses duyurulmaya çalışılmış fakat beklenen gerçekleşmemiştir.²¹¹

²⁰⁹ Tanja A. Börzel vd., "Responses to the 'Arabellions': The EU in Comparative Perspective Introduction", **Journal of European Integration**, 37 (1), 2015, s. 1-2.

²¹⁰ Yelseli, a.g.t., s. 38.

²¹¹ Yelseli, a.g.t., s. 45-46.

Yemen’de iç karışıklıklar ve neticesinde büyük oranda zarar gören halk karşısında AB, koalisyon güçlerinin müdahalesinden taraflara uzlaşma önerilerinde bulunmuştur. Ancak yapılan müzakerelerde bir anlaşmaya varılamamış ve çatışma durumu ülkenin belirli bölgelerinde devam etmiştir. Askeri operasyonların kaçınılmaz olduğunu vurgulayan Suudi Arabistan, yasal gerekçeler sunarak Yemen’e hava saldırıları düzenlemiştir. Uluslararası alanda tanınan devlet yönetiminin istikrarını korumak ve güvensizlik ortamına son vermek amacıyla başlatılan saldırılar, ülkedeki iç savaşı daha da tetiklemiştir. Böylesi bir ortamın daha büyük bir felakete dönüşümünü engellemek adına AB, taraflar arasında tekrar bir anlaşma yapılması gerektiği çağrısında bulunmuştur.

AB üyesi beş ülke liderinin imzası ile yapılan açıklamada, Yemen’deki sivil ve askerlerin Suudi Arabistan tarafından uygulamaya koyulan ateşkes çağrısına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. 6 Haziran 2011 tarihinde yapılan açıklamada, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya ve İspanya KİK’in sunduğu önerinin Yemen krizine yönelik olduğu ve ulusal diyaloga önem verildiği kaydedilmiştir.²¹² Bunun yanı sıra hükümet güçleri ve muhalefet arasındaki çatışmaların devam etmesi üzerine AB, Yemen hükümetini isyancılara karşı güç kullanmalarını engellemek adına çağrıda bulunmuştur.²¹³

Arap Baharı süreci içerisinde birçok Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi Yemen’de de iç karışıklıklar boy göstermiştir. Uzun yıllar iktidarlığı elinde bulunduran Abdullah Salih yönetiminin devredilmesi ile beklenen düzenin gelmemesi, aksine mevcut iktidar boşluğunu fırsat bilen aktörlerin silahlı çatışmalarda bulunmaları ülkedeki gerilimi daha da artırmıştır. Bu duruma son vermek amacıyla yeni seçilen Cumhurbaşkanı Hadi, bölge ülkelerinden oluşan koalisyon güçlerinden ve BM’den yardım çağrısında bulunmuştur. Ancak yapılan müzakereler olumlu sonuçlanmamış ve ülkedeki çatışmalar yaşam koşullarını daha zor hale getirmiştir. Ziyadesiyle zarar gören halk karşısında AB, taraflar arası uzlaşmaya varılması gerekliliği fikri üzerine yoğunlaşmasının yanı sıra Yemen’e maddi yardımda bulunacağını açıklamıştır.²¹⁴ AB, 2015-2018 yılları arasında insani yardıma yönelik fonlar aracılığıyla, kıtlık kriziyle baş etmeye çalışan Yemen’e 323 milyon 700 bin avro aktarmış ve 2018 yılında bu rakama 90 milyon avro daha ilave edeceğini bildirmiştir.²¹⁵

3.6. Türkiye ve Yemen

Yemen, toplumsal yapısı dolayısıyla iç ve dış ilişkilerinde çeşitli problem ya da engellerle karşılaşmıştır. Kabileciliğin ve aşiretin ülke içerisindeki payının yanı sıra mezhepsel ayırım da bu karışıklığı tetikleyen unsurlar arasında sayılmaktadır. Bu bağlamda, Zeydi koluna mensup olan

²¹² <http://www.habervitrini.com/abnin-5-ulkesinden-yemen-icin-ortak-cagri/482449> erişim tarihi: 25.4.2019.

²¹³ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/09/110920_yemen_update erişim tarihi:25.04.2019.

²¹⁴ Yelseli, a.g.t., s. 46.

²¹⁵ <https://www.sabah.com.tr/avrupa/2018/11/06/abden-yemene-insani-yardim> erişim tarihi:5.5.2019.

Husilerin, İran'ın da desteğinin alarak ülke içerisinde çatışmalara sebep olması, krizin uluslararası bir boyut kazanmasında etkili olmaktadır. Husilerin ülke içerisinde aktif rol almasının ardından Cumhurbaşkanı Hadi 22 Ocak 2015 tarihinde istifasını sunmuştur. Bu durum Husilerin silahlı mücadelelerle ülkede ilerlemesine ve bazı bölgeleri kontrol altına almasına sebep olmuştur.²¹⁶ Husi isyancılarına karşı Suudi Arabistan, mart ayında Yemen'e hava saldırıları düzenlemiştir. Operasyonların düzenlendiği sırada Riyad'da bulunan Cumhurbaşkanı Hadi, görevinden istifa etmediği açıklamış ve Aden'i geçici başkent ilan etmiştir. Husi güçlerinin Aden'i kontrol altına almak amacıyla askerî harekât düzenlemesi Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından kınanmıştır. Bunun yanı sıra Bakanlık tarafından Husi güçlerinin Sana'dan çekilmesini ve tek taraflı eylemler gerçekleştirmemelerini belirten BM Güvenlik Konseyinin gözetiminde yapılan anlaşmanın kararını da reddettiğini belirtmiştir. Ayrıca bakanlık; gelişmelerin Yemen halkını hem insani hem de ekonomik sorunlarla güç durumda bırakacağını, örgütlerin faaliyetlerini gerçekleştirmesi yönünde olanak sunacağını ve uluslararası barış ve güvenliğe zarar vereceğini açıklayan ifadelerde bulunmuştur. Bu doğrultuda, Yemen'deki iç savaşın sona ermesi ve meşru yönetimi korumasına yönelik Suudi Arabistan, Yemen'e askeri müdahalede bulunacağını önceden Türkiye'ye bildirmiştir. Bu bakımdan Türkiye, bu müdahalenin Yemen'deki kaos ortamını önleyeceğini düşünmüştür.²¹⁷

Yaşanan gelişmeler Türkiye ve Yemen arasındaki ilişkileri de etkilemiştir. Nitekim 2004 yılında Husilerin liderliğinde başlatılan Ensarullah Hareketi ile hükümet güçleri arasında yaşanan çatışma 2015 yılında Mansur Hadi'nin istifa etmesiyle de dinmek bilmemiştir. Bu durum karşısında Suudi Arabistan, Husilerin Yemen'deki ilerleyişi durdurmak amacıyla müdahale girişiminde bulunmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Türkiye'nin çatışmanın sona ermesi ve İran'ın Şii yayılcılığı politikasının Arap ülkeleri için felaket oluşturabileceği yönünde başlatılan operasyonları desteklediğini açıklamıştır.²¹⁸ Bunun yanında, Yemen'de halen süren kriz ortamının barış yolu ve diyalog süreci ile çözüme kavuşacağını vurgulayan Türkiye, Husilerin ilerleyişi karşısında meşru olarak tanınan Yemen hükümetine destek vermektedir. Özellikle uluslararası alanda ve bölgesel çalışmalarda öne sürülen çözüm önerilerinin değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.²¹⁹

3.7. Yemen'deki İç Savaşa Yönelik Çözüm Önerileri

Yemen'de yaşanan iç savaşın ülkeye getirileri ve yarattığı siyasi ortam hem iç hem de dış güçler tarafından şekil almaktadır. Ülkede yer alan iç aktörler arasında yaşanan rekabetin bir ucunda meşruiyeti talep eden ve Mansur Hadi'nin Devlet Başkanı seçilmesinde etkili olan siyasi partiler ve

²¹⁶ Veysel Kurt, "Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen", *Analiz*, SETA, (144), İstanbul, 2015, s. 15.

²¹⁷ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150326_yemen_tepkiler.

²¹⁸ Haber Türk, "Çavuşoğlu'ndan Yemen Açıklaması", <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1058929-cavusoglundan-yemen-aciklamasi> (5.5.2019).

²¹⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yemen-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (5.5.2019).

gruplar yer alırken diğere ucunda meşru yönetime karşı direnen Husiler ve destekçileri bulunmaktadır. Dolayısıyla bugün kaydedilen aşamada, Yemen topraklarının büyük bir kısmı meşru olarak tanınan yönetimin ve koalisyon güçlerinin kontrolü altında ve ülke bu yönüyle bir çıkmazın içindedir.

Uzun yıllar Yemen yönetimini tek başına üstlenen Abdullah Salih'in ölümünün ardından İran, ülkede daha etkin güç konumuna gelmiştir. Özellikle ülkenin kuzeyinde bulunan Husilere ideolojik ve malzeme desteği sağlayarak bölgede tek güç haline gelmeye ve kısa sürede diğere bölgelerde üstünlük kurmaya çalışmıştır. Bu durum Suudi Arabistan'ın kendi çıkar ve güvenliğini tehdit eder bir hal almıştır. Geline bu noktada Suudi Arabistan'ın, sınır komşusu olduğu Yemen'de Şii yayılcılığı durdurmak amacıyla Husilere karşı müdahalenin kaçınılmaz olduğu görülmüştür. Ancak yapılan müdahalenin Husilerden ziyade meşru yönetimi ve sivilleri de kapsamaması, savaşın uzamasına ve ülkede büyük kayıpların yaşanmasına sebep olmaktadır. Yemenli yazar Adil El Masani'ye Yemen'deki mevcut durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

(...) Suudi Arabistan savaşın bitimini değil uzamasını istemektedir. Eğer darbeciler başarısızlığa uğratılırsa Yemen'de Arap Baharı başarıya ulaşacak. Bu baharın kalbinde de Müslüman Kardeşler Teşkilatı olacak. Dolayısıyla koalisyon güçleri, İhvan'dan, Yemen Baharı'ndan ve demokratikleşme deneyiminden çekiniyorlar. Çünkü savaşın uzaması devrimin de başarısız olması demektir. (...)²²⁰

Ülkede çatışmaların artması üzerine eş zamanlı olarak sağlık hizmetlerinin de yetersiz olması, yurtdışında tıbbi tedaviye olan ihtiyacın da arttığını göstermektedir. Bunun yanında, 2015 yılının aralık ayına kadar BM, 20 bin kişinin Sana'dan gelen ticari uçuşların yasaklanması nedeniyle tıbbi tedaviye erişemediğini bildirmiştir. Hava alanının kapanmasını takip eden sonraki yıl Sağlık Bakanlığı, yurt dışında tedavi olmak için ticari uçuşları bekleyen 10,000 Yemenlinin yaşamını yitirdiği not edilmiştir.²²¹ Öte yandan, devlet memurlarının maaşlarının uzun süredir ödenmemesi hem büyük ölçüde insani yardımı zorlayan hem de bu duruma yanıt vermeyi önleyen bir faktördür. 1,2 milyon kamu sektörü çalışanı maaşlarının 2016 yılından bu yana durduğunu veya ciddi şekilde ertelendiğini ifade etmiştir.²²²

Yemen'deki mevcut krize şimdiye dek yapılan önerilerin içeriğinde ve uygulanmasında yanlış tespitler de ortaya konulmuştur. Aslında bu durumun uluslararası alanda yer alan teori ve uygulama konusundaki çelişkidenden kaynaklandığı da söylenebilir. Dış politika, çözüm sürecinde olayları sadece siyasi yönden ele aldığı zaman zaman yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla var olan çatışmaların

²²⁰ Yorulmaz, a.g.m., s. 264.

²²¹ Norwegian Refugee Council, "More Bombs Than Passengers Dropped at Yemen's Main Airport", 2018, <https://www.nrc.no/news/2018/august/more-bombs-than-passengers-dropped-at-yemens-main-airport/> (10.5.2019).

²²² "Drivers of Yemen's Humanitarian Crisis", Norwegian Refugee Council, 2018, s. 4.

çözümüne ilişkin stratejilere ek olarak sosyal çatışma ile ilgili araştırmalara da yer vermek gerekir.²²³ Yemen’de halen devam eden savaşın biteceği yönünde düşünce ve umutların var olduğunu az da olsa söylemek mümkündür. Kısmen yönetimde istikrarın, kamu düzeninin sağlanması ve hukukun tesis edilmesine dayalı bir geçiş döneminin barış ve demokratik gelişime yönelik bir dönüşümü gerçekleştireceği fikri de varsayımlar arasındadır. Bu varsayımlar hem yerel hem bölgesel hem de uluslararası güçler tarafından kabul edilmekte ve gerçekte Yemen halkının meşru talepleri arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, Yemenlilerin özgür ve refah hayat biçimini yaşama ve yönetimde seçme haklarını elde etme ulaşılmak istenen hedeflerdendir. Nitekim savaşın seyriyle iç dengeler değişim göstermektedir. Görünürde Arap Yarımadasında savaştan dolayı yıkılan bir ülke daha yer almaktadır. Alt yapının büyük bir çoğunluğunun yıkıldığı, kolera gibi salgın hastalıkların ülkede yayıldığı ve ülkenin batısında, hatta genelinde, insani krizin söz konusu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bazı siyasetçiler açısından yapılan değerlendirmelerde, taraflar arasında diyalog sürecinin başlaması ve bir anlaşmaya varılması öneriler arasında bulunmaktadır. Bu önerilerin özellikle uluslararası girişimlerle desteklenmesi ve öncülüğünü üstlenmeleri de beklenilmektedir.

Öte yandan, özellikle bölgede Suudi Arabistan’ın son operasyonlarda kendisini gerçek anlamda ortaya koyması, Huri güçlerinin etkisini kırmayı ve uluslararası alanda da uzlaşmayı kabul etmelerini sağlayabilir. Mevcut krize nihai çözümün siyasi yollarla sağlanacağı olası görülmektedir. Gerek BMGK kararları gerek ulusal diyaloglar ve tüm taraflarca kabul edilen KİK girişimleri ile siyasi çözüme gidilebilir. Ancak Yemen’deki tablonun seyri bu önerilerin dışında da gelişen yollarla çözümlenmesi mümkündür. Şayet taraflardan birinin galip gelmesi ve üstün olan tarafın şartlarının kabulü ya da mevcut güçlerin savaştan dolayı ekonomisinin olumsuz yönde etkilenmesi ve çekilmek durumunda kalması da olası ihtimaller arasındadır. Son aylarda görülen tabloda ne üçüncü bir gücün taraflar arasında uzlaşmayı sağladığı ne de taraflardan birinin üstünlük sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla savaşın uzaması Yemen halkını hem insani hem de siyasi bir krizin daha da kötüye gitmesine seyirci bırakmaktadır.

²²³ Nimet Beriker, “Conflict Resolution: The missing link between liberal international relations theory and realistic practice”, Dennis J. D. Sandole vd. (Ed.), **Handbook of Conflict Analysis and Resolution**, Oxford, UK: Routledge, 2009.

SONUÇ

Coğrafi konumu itibariyle Yemen, dünyanın önemli deniz ticareti merkezi olarak anılmaktadır. Arap yarımadasında stratejik bir yere sahip olması nedeniyle ülke tarihsel sürecinde birçok ülkenin hakimiyeti ve çıkarları doğrultusunda şekil almak zorunda kalmıştır. Bunun yanı sıra ülkenin sosyal yapısını oluşturan kabileler arasındaki çatışmalar da ülke içinde bölünmeleri tetiklemiştir. İç savaşın sona ermesi ve barış ortamının sağlanması amacıyla yönelik yapılan birçok çalışmanın olumlu sonuçlanması 1990 yılındaki Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesi ile gerçekleşeceği yönünde olmuştur. Ancak bu birleşme de ülkedeki sorunların ve çatışma ortamının dinmesine vesile olamamıştır. Nihayetinde uzun yıllar Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Abdullah Salih'in ülkede etkin güç konumunda olan aşiretlerle ilişkilerini yakın tutmaya çalışması da yönetimdeki gücünü toparlamaya yardımcı olmadığını göstermektedir.

Yemen'deki mevcut durumu detaylı bir şekilde açıklamak için krize etki eden dayanak noktalarına değinmek gerekmektedir. Nitekim güvenliğin tehdit altında olduğu bu ülkede sadece mezhep çatışmalarına yer vermek savaşın genel boyutlarını açıklamada yetersiz kalacaktır. Bu bağlamda, ülkede dini ve ideolojik yönden etkili olmaya çalışan Husilerin Arap Baharı öncesinde de Sünniliğe karşı Şii yayılcılığını üstlenmeleri ve özellikle Zeydilerin yoğunlukta yaşadığı bölgede etkin güç konumuna gelmeleri Sünni olan ülkeleri hoşnut bırakmamıştır. Öte yandan, ülkede önemli siyasi aktör konumunda bulunan Islah Partisi ve Yemen Sosyalist Partisi çalışmaları da ülkedeki kaos ortamının dinmesine yardımcı olmamıştır.

Bu çalışmanın esas konusunu teşkil eden Arap baharı sürecine değinilecek olursa; otuz yılı aşkın süredir devam eden Ali Salih yönetiminin devrilmesi sonrası ülkede yaşanan kriz ortamının getirilerini ön plana çıkarmak gerekir. Yıllarca yoksulluk, adaletsiz gelir dağılımı, işsizlik, baskıcı yönetim ve otoriter rejimin hüküm sürdüğü Yemen'de köklü bir değişime sebep olan Arap Baharı, Ortadoğu ve Arap ülkelerinin pek çoğunu derin uykudan uyandırmıştır. Özellikle aşiretlerin ve mezheplerin yer aldığı ülkelerde etkili olması otoriter rejimin gücünün kırılmasında başrolü üstlenmiştir. Bu bağlamda, geçmişte yaşanan mezhep savaşları Arap baharı sürecinde de etkisini sürdürmüş ve bağımsızlık hareketlerinden doğan çatışmalar artık yerini istikrar ve güven ortamından uzak bir konuma getirmiştir.

Arap Baharı etkisiyle Yemen'de düzenlenen protesto ve halk gösterilerinde artış yaşanması Abdullah Salih güçlerinin bunları bastırmakta zorluk çekmesi iktidar değişikliğini beraberinde getirmiştir. Bu değişikliğin ardından KİK'in önerileri ile oluşturulan Ulusal Diyalog Konferansı

süreci başlamıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda Mansur Hadi Devlet Başkanı olmak üzere iki yıl süre için bir geçiş hükümeti kurulmuştur. Ancak ülkede yaşanan bu siyasi değişiklik de yapısal ve ekonomik sorunları çözmekte başarılı olamamıştır. Zeydi kimlikleri ile bilinen Husi güçleri Yemen'deki güç boşluğundan yararlanmış ve birçok bölgeyi etkisi altına almıştır.

Suudi Arabistan liderliğinde toplanan koalisyon güçleri 2015 yılının mart ayında Yemen'e düzenlediği askeri operasyonların 2019 yılı itibariyle halen devam ettiğini söyleyebiliriz. Genel olarak bu operasyonların Yemen'de uzun yıllar iktidarı elinde bulunduran Abdullah Salih yönetiminin devrilmesi ile ülkede boy gösteren Husi isyanlarında artış yaşanması, bunun yanında Husilerin başkent ve diğer önemli şehirleri ele geçirmeleri ülkedeki gerilimi daha da şiddetlendirmektedir. Dolayısıyla Arap ülkelerinin oluşturduğu koalisyon güçlerince Yemen'e uygulanan askeri müdahaleleri tek bir nedene bağlı kalınarak düzenlendiğini açıklamak yetersiz olacaktır.

Tüm bu gelişmelerin yanı sıra, operasyonların liderliğini üstlenen Suudi Arabistan'ın da hem ekonomik hem de siyasi yönden başarı kat edemediği bir gerçektir. Nitekim Suudi Arabistan'da yaşayan Şii mezhepli azınlık grupların da ayaklanma yapacağı endişesi ve ülkede oluşturacağı güvenlik kaygısı sebebiyle de başlatılan operasyonlar Suudi Arabistan'ın dini yönden de tepki almasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Suudi Arabistan, kendi çıkarları doğrultusunda ve ülkedeki İran tehdidini dengelemek amacıyla, Sünni ülkelerin de liderliğini üstlenerek Husi isyanlarına karşı müdahaleler düzenlemiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda; bu çalışmada Yemen'e uygulanan operasyonların neden ve sonuçları yalnızca Arap yarımadasındaki ülkeleri değil, uluslararası alanı ilgilendiren sorunları teşkil etmektedir. Nitekim ülkede yaşanan çatışmalar ve akabinde gerçekleşen kriz ortamı, dış güçler tarafından askeri müdahalenin gerekliliği fikrini öne sürmüştür. Ancak bunun yanı sıra sorunların temelini Şii ve Sünni çatışması bağlamında ele almak diğer nedenleri gölgede bırakacaktır. Halbuki Yemen'de söz sahibi olmak isteyen, ülkenin petrol ve zengin yer altı kaynaklarından yararlanmaya çalışan, başkent Sana ve güneydeki Aden şehrinin yanı sıra dünyanın önemli ticaret yeri olan Babül Mendep Boğazı'nın kontrolünü sağlamayı amaçlayan iç ve dış aktörlerin tepkileri de müdahalenin nedenleri arasında gösterilmektedir.

Husilerin Yemen'in birçok şehrinde güç kazanmaları Suudi Arabistan için Yemen'de olası bir Şii devletinin kurulma düşüncesi İran'la olan mücadelesini daha da kızdırmıştır. Buna karşılık İran, Yemen'de oluşturmak istediği nüfuz alanını Husiler üzerinden yönetmektedir. Halkın meşru yönetimden memnun olmaması ve iktidar devriminden yararlanmak istenmesi Husileri, birçok bölgede örgütlenerek güç kazanmaya teşvik etmiştir. Bu durumdan istifade eden İran, Husilere daha çok ideolojik olarak eğitim sağlamalarında yardımcı olmuştur. Bu doğrultuda, birçok Husi liderinin

İran'da eğitim aldığını ve Yemen'de bu eğitimin izlerinin görüldüğünü belirtmek mümkündür. Dolayısıyla İran'ın Arap Baharı sürecinde de Yemen üzerinde etkin rol aldığı görülmektedir.

Diğer yandan, Yemen'de devam eden kriz ortamının bölge ülkelerine olumsuz etki edeceği yönündeki inanış Birleşik Arap Emirlikleri'ni de harekete geçirmiştir. Bu bağlamda Birleşik Arap Emirlikleri Husi isyanlarını durdurma amacı güdülerken başlatılan operasyonlara destek vermiştir. Ancak KİK çerçevesinde yürütülmesi planlanan bu müdahalelere Birleşik Arap Emirlikleri'nin tek başına hareket ederek bölgede kontrolü sağlamaya çalışması Yemen'de istikrar ve güven ortamını sağlama amacından saptığı yönünde değerlendirilmektedir.

Genel olarak incelendiğinde, kısa süreceği tahmin edilen askeri müdahale beklenenin aksine ziyadesiyle uzun bir zaman dilimini içermiş ve ülkeye olumsuz etkiler sunmuştur. Hava, kara ve deniz yoluyla gerçekleştirilen müdahaleler, 2015 yılından bu yana ülkede halen devam etmektedir. Bunun yanı sıra Yemen'deki istikrarsızlığa, eşitsizliğe ve güvensizliğe karşı başlatılan müdahaleler, bugün dahi amaca ulaşılmadığını sergilemektedir. Öte yandan gerek Suudi Arabistan'ın gerekse İran'ın Yemen'de nüfuz elde etme çabaları ve ülkeye verilen destek, çatışmaların sona ermediğini göstermektedir. Temelde İran ve Suudi Arabistan rekabeti olarak algılanan ve bölgede beş yıldır devam eden müdahalenin Yemen'deki kriz ortamını daha da derinleştirdiği aşikardır.

Yemen'e yönelik yapılan müdahalelerin sonuçları sadece bölgesel güçleri değil uluslararası güçleri de memnun etmemiştir. Tarihinin en büyük insani krizi ile de karşı karşıya gelen Yemen'in büyük kayıplara ve yıkımlara sebep olan müdahaleler ile güvensiz ve istikrarsız ortamı daha da kötüye sürüklemiştir. Tüm tarafların katılım sağladığı halihazırda ortak bir anayasanın kurulamadığı ve ülkenin tamamını hedef alan geçerli bir anlaşmanın sağlanamadığı görülmektedir. Bu bağlamda, çatışmaların devam ettiği Yemen'de gerek Husilerin gerek El Kaidenin gerekse koalisyon güçlerinin nihai zafere ulaştığını söylemek mümkün değildir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Açıklan, Serpil vd. (2010), **Yemen Dosyası**, 1. Baskı, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, Ankara.
- Al Arabiya (2017), “Captured Houthi Militias Reveal They were Trained by Iran”, <https://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2017/04/02/Captured-Houthi-militias-reveal-they-were-trained-by-Iran.html> (1.5.2019).
- Al Bawaba(2011), “Report: Ali Saleh Brother Behind Attempt to Assassinate Him”, <https://www.albawaba.com/main-headlines/report-ali-saleh-brother-behind-attempt-assassinate-him-377773> (5.5.2019).
- Al- Hidabi, Elham Mohammed Sulaiman (2016), **The Influence Of Alhouthi Movement On International Relations In The Middle East Region**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Al Jazeera (2015), “Yemen’de İran-Suud Savaşı”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/yemende-iran-suud-savasi> (1.5.2019).
- Al-Harazi, Shatha (2011), “Special from Yemen: Regime Forces Open Fire on Protesters Rejecting GCC-Brokered Plan”, Egypt Independent News, <https://ww.egyptindependent.com/special-yemen-regime-forces-open-fire-protesters-rejecting-gcc-brokered-plan/> (5.5.2019).
- Alles, Larissa (2017), “Missiles and Food”, **OXFAM Briefing Note**, 1-16.
- Arı, Tayyar (2015), “İran Yemen'e Müdahale Ederek Çatışmanın Parçası Olmak İstemez” 2015. **Haberler.com**, <https://www.haberler.com/iran-yemen-e-mudahale-ederek-catismanin-parcasi-7134646-haberi/> (6.5.2019).
- Armaoğlu, Fatih (2007), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, 16. Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Arslan, İbrahim (2015), “Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi”, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1(1), 17-43.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2019), “AB Nasıl Çalışır?”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nasil-calisir-90>, (24.4.2019).
- (2019), “AB Nedir?”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nedir-72> (24.4.2019).
- Aydın, Ebru (2015), “Suudi Arabistan’ın Yemen Operasyonu”, **Analiz**, 1. Baskı, Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, Nr. 7, Ankara, 7-31.

- Ayhan, Veysel (2009), “Yemen’de İç Savaş: Ortadoğu’da Şii- Sünni Gerginliğinin Yayılması”, **ORSAM**, <https://www.orsam.org.tr/yemen-de-ic-savas-ortadoğu-da-sii-sunni-gerginliginin-yayilmasi/> (23.4.2019).
- (2011), “Yemen’de Salih Karşıtı İsyân: İkinci Bir Libya mı?”, TUIÇ Akademi, <http://www.tuicakademi.org/yemende-salih-karsiti-isyân-ikinci-bir-libya-mi/> (5.5.2019).
- (2012), **Arap Baharı İsyânla, Devrimler ve Değişim**, MKM Yayıncılık, Bursa.
- Bacık, Gökhan (2011), “Arap Baharı’ndan Ortadoğu ve Kuzey Afrika’nın Geleceğine Bakmak”, **Çerçeve**, 20(57), 16-20.
- BBC News (2011), “Yemen’de Gerilim Devam Ediyor”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/09/110920_yemen_update (25.04.2019).
- BBC News (2012), “Yemen: El Kaide Liderlerinden EL Şihri Öldürüldü”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/09/120910_yemen_al_qaeda.shtml (5.5.2019).
- BBC News (2012), “Yemen’de El Kaide’ye Hava Saldırısı”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120310_yemen_al_qaeda (5.5.2019).
- BBC News (2012), “Yemen’deki Çatışmada Yüzü Aşkın Ölü”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120305_yemen_clashes (5.5.2019).
- BBC News (2013), “ABD Orta Doğu’da Hafta Sonu İçin Alarma Geçti”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130802_abd_elcilikler (5.5.2019).
- BBC News (2013), “ABD, Vatandaşlarını Yemen’i Derhal Terk Etmeye Çağırđı”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130806_abd_yemen (5.5.2019).
- BBC News (2013), “ABD: El Kaide Bu Ay Saldırı Düzenleyebilir”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130803_abd_seyahat_uyarisi (5.5.2019).
- BBC News (2013), “ABD’den Yemen’deki El Kaide Militanlarına Operasyon”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/08/130809_yemen_operasyon (5.5.2019).
- BBC News (2013), “Yemen Savunma Bakanlığı’na Saldırı”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131205_yemen_saldiri (5.5.2019).
- BBC News (2013), “Yemen: Askeri Üsse Çifte Saldırıda 40’ı Aşkın Ölü”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130920_yemen_saldiri (5.5.2019).
- BBC News (2014), “Yemen Başbakanı İstifa Etti”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140921_yemen_basbakan_istifa.
- BBC News (2014), “Yemen Başbakanı İstifa Etti”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140921_yemen_basbakan_istifa (5.5.2019).

- BBC News (2014), “Yemen: Husi Liderden Devrime Selam”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140924_yemen_husi (5.5.2019).
- BBC News (2015), “Suudi Arabistan’ın Yemen Operasyonuna Türkiye’den Destek, İran’dan Tepki”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150326_yemen_tepkiler (19.4.2019).
- BBC News (2015), “Suudi Arabistan’ın Yemen’de Saldırıları Sürüyor”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150527_suudi_sanaa.
- BBC News (2015), “Yemen Halkı Kıtlıkla Burun Buruna”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_yemen_kitlik.
- BBC News (2015), “Yemen Krizi: Husiler Aden’e İlerliyor, Cumhurbaşkanı Sarayını Terk Etti”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150325_yemen.
- BBC News (2015), “Yemen: ABD ve İngiltere Elçiliklerini Kapadı”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150211_yemen_elcilik_update.
- BBC News (2015), “Yemen: Aden’deki Başkanlık Sarayı Husilerin Eline Geçti”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150402_yemen_askerler (5.5.2019).
- BBC News (2015), “Yemen: Hadi Yanlısı Güçler Husileri Aden’de Gerilettiler”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150404_husi_yemen_geri_cekildi (5.5.2019).
- BBC News (2015), “Yemen: Hamile Kadınlar Doğum Sırasında Kaçtı”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150510_yemen_bombardiman.
- BBC News (2015), “Yemen: Hava Saldırıları En Kısa Sürede Bitmeli”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150327_yemen_saldirilar.
- BBC News (2015), “Yemen: İlaç ve Malzeme Yokluğundan Ölümler Başladı”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_yemen.
- BBC News (2015), “Yemen’de Husiler İktidarı Ele Geçirdi”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150206_yemen_husi_meclis.
- BBC News (2015), “Yemen’de Husiler ve Hükümet Arasında Anlaşma Sağlandı”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150122_yemen_anlasma.
- BBC News (2016), “İran: Suudi Arabistan Yemen Büyükelçiliğimizi Bombaladı”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160107_iran_yemen_buyukelcilik.
- BBC News (2016), “Yemen: Koalisyonun Hava Saldırısında 12 Sivil Öldü”,
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38085318>.
- BBC News (2017), “Suudi Arabistan, Mısır, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen, Katar ile Diplomatik İlişkilerini Kesti”,
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40156069>.

- BBC News (2017), “Yemen Dünyanın En Büyük Açlık Felaketiyle Karşı Karşıya”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41924259>.
- Berger, Lars vd. (2012), “Yemen and the Middle East Conference The Challenge of Failing States and Transnational Terrorism”, **Academic Peace Orchestra Middle East – Policy Brief**, (7), 1-8.
- Beriker, Nimet (2009), “Conflict Resolution: The missing link between liberal international relations theory and realistic practice”, Dennis J. D. Sandole vd. (Ed.), **Handbook of Conflict Analysis and Resolution**, içinde (256-271), Oxford, UK: Routledge.
- Bilici, Hasan (2018), **Analysis of Democratic Transition Process in Tunisia Following The Jasmine Revolution: Impact of The Civil Society**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bonnefoy, Laurent (2018), “The War and Humanitarian Crisis in Yemen: A Forgotten Conflict?”, **Geographical Overview The Euro-Mediterranean Partnership and Other Actors**, 251-254.
- Bostan, İdris (2013), “Yemen”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, (401-406), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Börzel, Tanja A. vd. (2015), “Responses to the ‘Arabellions’: The EU in Comparative Perspective Introduction”, **Journal of European Integration**, 37 (1), 1-17.
- Carboni, Andrea (2018), “Yemen: The World’s Worst Humanitarian Crisis Enters Another Year” **ACLEDA BriningClarity to Crisis**, 1-9.
- Cingöz, Murat (2018), **Ortadoğu’da İran-Suudi Arabistan Mücadelesi ve Yemen Sorunu: Sosyal İnşacı Bir Analiz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CNN Politics (2016), “US Intercepts Multiple Shipments of Iranian Weapons Going to Houthis in Yemen”, <https://edition.cnn.com/2016/10/28/politics/us-intercepts-iranian-weapons/> (1.5.2019).
- CNN Türk (2019), “Yemen’de Hava Saldırısında 23 Kişi Hayatını Kaybetti”, <https://www.cnnturk.com/dunya/yemende-hava-saldirisinda-23-kisi-hayatini-kaybetti> (5.5.2019).
- Crisis Group (2011), **“Popular Protest in North Africa And The Middle East (II): Yemen Between Reform And Revolution**, Middle East/North Africa Report, Nr. 102, 1-24.
- Critical Threats (2017), “Warning Update: Iran’s Hybrid Warfare in Yemen”, <https://www.criticalthreats.org/analysis/warning-update-irans-hybrid-warfare-in-yemen> (1.5.2019).

- Çamyaran, Elif (2017), **Yemen Within the Framework of Failed State Theory**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetiner, Gültekin (2011), “Arapların Yalancı Baharı” <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-bgultekin-cetiner/784646-araplarin-yalanci-bahari> (5.5.2019).
- Deniz, Yıldırım (2018), “Orta Doğu’da Vehhabi-Şii Mücadelesi”, **TESAM Akademi Dergisi**, 5 (1), 63-95.
- Dinç, Cengiz (2018), “Avrupa Birliği’nin ve Üç Büyük Üyesinin Arap Baharı’na Yaklaşımları”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8 (2), 1-33.
- Doğan, Sercan (2009), “Yemen’de El Kaide Varlığı”, ORSAM, <https://orsam.org.tr/tr/yemen-de-el-kaide-varligi/> (5.5.2019).
- Doster, Barış (2012), “Bir Bölgesel Güç Olarak İran’ın Ortadoğu Politikası”, **Ortadoğu Analiz**, 4 (44), s. 44-51.
- Drivers of Yemen’s Humanitarian Crisis (2018), Norwegian Refugee Council, 1-10.
- Dünya Bülteni (2013), “Kızıldeniz’in Kapısı: Babül Mendep Boğazı”, <https://www.dunyabulteni.net/afrika/kizildenizin-kapisi-babul-mendep-bogazi-h255603.html> (23.4.2019).
- Eryılmaz, Selçuk (2014), **Arap Baharı Sürecinde Rusya’nın Suriye Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Geylani, Serap Resuloğlu (2014), **Arap Baharı, Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya: Tunus ve Mısır Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gökalg, Yusuf (2006), **Zeydilik ve Yemen’de Yayılışı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gün, Mehmet Salih (2012), “Yemen’de Arap Baharı”, **Yasama Dergisi**, (22), 121-140.
- Gündoğan, Ünal (2011), “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, **Ortadoğu Analiz**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 3 (29), Ankara, 93-99.
- Haber Vitrini (2011), “AB’nin 5 Ülkesinden Yemen İçin Ortak Çağrı”, <http://www.habervitrini.com/abnin-5-ulkesinden-yemen-icin-ortak-cagri/482449> (25.4.2019).
- Halhalli, Bekir (2014), “Humeyni Dönemi İran Dış Politikası:1979-1989”, **Birey ve Toplum**, 4 (8), 75-96.
- Hürriyet (2011), “Göstericilere El Bombası Attılar”, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/gostericilere-el-bombasi-attilar-17064141> (5.5.2019).

- Hürriyet (2019), “Yemen’de Çatışma: 5 Ölü”, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/yemende-catisma-5-olu-41191835> (5.5.2019).
- IRIN** (2008), “The conflict in Saada norate-analysis”, <https://www.irinnews.org/feature/2008/07/24/conflict-saada-governorate-analysis>
- İnat, Kemal vd. (2016), “İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları”, **SETA Analiz**, (148), İstanbul, 7-28.
- İnsamer, Riad Domazeti(2018), “Birleşik Arap Emirlikleri’nin Yemen Kaosundaki Rolü”, **Anadolu Ajansı**, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/birlesik-arap-emirlikleri-nin-yemen-kaosundaki-rolu/1332159> (24.4.2019).
- Jahan, Selim (2016), “Human Development Report 2016”, **United Nations Development Programme**, New York, 1-271.
- Juneau, Thomas (2016), “Iran’s Policy Towards The Houthis In Yemen: A Limited Return On A Modest Investment”, **International Affairs**, 92 (3), 647-663.
- Katherine Zimmerman, “Yemen Crisis Situation Reports: Update 1”, 2011, [https://www.criticalthreats.org/briefs/yemen-situation-report/yemen-crisis-situation-reports-update-1\(5.5.2019\)](https://www.criticalthreats.org/briefs/yemen-situation-report/yemen-crisis-situation-reports-update-1(5.5.2019)).
- Katzman, Kenneth (2019), “Iran’s Foreign and Defense Policies”, **Congressional Research Service**, 3-71.
- Kırık, Ali Murat (2012), “Arap Baharı Bağlamı’nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm”, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, 1(3), 87-98.
- Koşak, Çağrı (2018), “İki Ateş Arasında Yemen”, **Mücerret**, 1-8.
- Kurt, Veysel (2015), “Devrimden Askeri Müdahaleye Yemen”, **Analiz**, SETA, (144), İstanbul, 7-24.
- Laub, Zachary (2015), Yemen in Crisis, Council on Foreign Relations, 1-7.
- Mercan, Muhammed Hüseyin (2014), “Yapısal Sorunların gölgesinde değişim sancısı: Yemen’de Halk Ayaklanması ve Sonrası”, **ADAM Akademi**, Erciyes Üniversitesi, 4, Nr:1, 21-34.
- Middle East Eye (2015), “Iran Arming Yemen’s Houthi Rebels Since 2009: UN Report”, <https://www.middleeasteye.net/news/iran-arming-yemens-houthi-rebels-2009-un-report> (1.5.2019).
- Milliyet (2011), “Yemen’de Barış Planı Tutmadı”, <http://www.milliyet.com.tr/yemen-de-baris-plani-tutmadi/dunya/haberdetay/19.05.2011/1392227/default.htm> (5.5.2019).
- Muslu, Ensar (2012), “Yemen 2011”, **Ortadoğu Yıllığı 2011**, Açılım Kitap, İstanbul, 327-358.

- (2015), “Askeri Müdahaleyle Yemen Devleti’ni Yeniden Tesis Çabaları ve Menfi Gelişmeler”, **Ortadoğu Analiz**, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 7 (71), Ankara, 46-49.
- Muslu, Ensar ve Gezgin, Fatih (2014), “Yemen 2013”, **Ortadoğu Yıllığı 2013**, Açılım Yayınları, İstanbul, 267-294.
- Onat, Hasan (2013), “İran İslam Devrimi ve Şiilik”, **e-Makalat Mezhep Araştırmaları**, 5 (2), 223-256.
- Özyürek, Şeyda (2016), **Arap Baharı Bağlamında Türkiye’nin Orta Doğu Ülkeleriyle İlişkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Polat, Ü. Gülsüm (2017), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yemen ile İlişkiler (1911-1938)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 33 (2), 113-154.
- Rashed, Bassem (2015), “Western Views on Operation Decisive Storm and its consequences”, <https://futureuae.com/m/Mainpage/Item/2013/western-views-on-operation-decisive-storm-and-its-consequences> (5.5.2019).
- Reuters (2015), “Weapons Bound for Yemen Seized on Iranian Boat: Coalition”, <https://in.reuters.com/article/cnews-us-yemen-security-idCAKCN0RU0R220150930> (1.5.2019).
- Sabah (2018), “AB’den Yemen’e İnsani Yardım”, <https://www.sabah.com.tr/avrupa/2018/11/06/abden-yemene-insani-yardim> (5.5.2019).
- Salisbury, Peter (2016), “Yemen: Stemming the Rise of a Chaos State”, **Chatham House: The Royal Institute of International Affairs**, 3-42.
- Salmutter, Kim (2017), “Why did the transition process in Yemen fail?”, **Sciencespo Kuwait Program**, 1-16.
- Semin, Ali (2015), “Suudi Arabistan’ın Yemen Çıkmazı: Pakistan-İran Denklemi”, **BİLGESAM**, (1212), İstanbul, 85-104.
- (2015), “Yemen Krizi, Husiler ve İran- Körfez Güç Mücadelesi”, **BİLGESAM**, (1201), İstanbul, 1-7.
- Sert, Serap (2016), “Birinci Dünya Savaşı’nda Yemen, Osmanlı Devleti’nin Temsilcisi Vali Mahmut Nedim Bey’in Yemen’deki Faaliyetleri”, **Akademik Bakış**, 9 (18), 122-139.
- Sinkaya, Bayram (2015), “İran-Yemen İlişkileri ve Ensarullah Hareketi”, **Ortadoğu Analiz**, 7 (67), Ankara, 60-62.
- Tafloğlu, Serkan (2009), “Yemen’de Suudi Arabistan-İran Mücadelesi”, **ORSAM**, <https://www.orsam.org.tr/tr/yemen-de-suudi-arabistan-iran-mucadelesi/> (1.5.2019).

- TIMETURK (2017), “Husiler Kimdir?”, <https://www.timeturk.com/husiler-kimdir/haber-795157> (5.5.2019).
- Tomar, Cengiz (2013), “Yemen”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, (401-406), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TRT Haber (2016), “Yemen Müzakereleri Askıya Alındı”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yemen-muzakereleri-askiya-alindi-258950.html> (5.5.2019).
- Türkmen, Zekeriya (1995), “Mustafa Kemal (Atatürk)’in Yemen’e Tayini ve Bununla İlgili Belgeler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 11(32), 501-509.
- UNDP Yemen Rapid Assessment Report (2016), 2-28.
- United Nations Security Council (2017), The Situation in the Middle East, PV.7999.
- URL, “İran’ın Yemen’deki Faaliyetleri”, https://ankasam.org/iranin-yemendeki-faaliyetleri/#_edn4 (1.5.2019).
- URL, “The World Bank in Yemen”, <https://data.worldbank.org/country/yemen-rep>, (10.5.2019).
- URL, “Yemen Food Security Alert (2017)”, Famine Early Warning System Network (FEWS NET), 1-2, <https://www.sida.se/globalassets/sida/sve/sa-arbetar-vi/humanitart-bistand/yemen-humanitarian-crisis-analysis-2018.pdf> (5.5.2019).
- URL, “Yemen: 2018 Humanitarian Needs Overview” (2017), 2-61, <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-2018-humanitarian-needs-overview-enar> (10.05.2019).
- URL, “Yemen’s Crisis: 1,000 Days of Disaster” (2017), **OXFAM Media Briefing**, 1-11, <https://www.oxfamamerica.org/explore/research-publications/yemens-crisis-1000-days-of-disaster/> (5.5.2019).
- Yelseli, Deha (2017), **Suudi Arabistan’ın Yemen Müdahalesi ve Avrupa Birliği’nin Müdahaleye Bakışı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşilyurt, Yahya (2018), “Yemen Karasularında Korsanlık ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler (1869-1914)”, **Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 85, 57-82.
- Yetkin, Murat (2015), “Statükocu Sünni Cephe Şii Yayılmasını Yemen’de Tutabilecek Mi?”, **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/statukocu-sunni-cephe-sii-yayilmasini-yemende-tutabilecek-mi-1322470/> (5.5.2019).
- Yorulmaz, Semir (2018), “Uluslararası Müdahaleler Karmaşık İç Dengeler ve Işığında Yemen Krizi”, **Dış Politika**, 1(3), 247-273.

ÖZGEÇMİŞ

Kebire AKPINAR, 10.12.1989 tarihinde Trabzon İli Akçaabat İlçesi'nde doğdu. 2000 yılında Cudibey İlköğretim İlkokulu'nu; 2003 Cudibey Ortaokulu'nu; 2006 yılında Yunus Emre Lisesi'ni; 2013 yılında Anadolu Üniversitesi-Açıköğretim Fakültesi, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü'nü; 2014 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi-İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirmiştir. 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programına, 2016 yılında da Trabzon Üniversitesi-Fatih Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü'ne başlamıştır.

AKPINAR, bekar olup İngilizce bilmektedir.